GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

MADONA
cu
trandafiri

EDITURA EUROPA

George Mihail-Zamfirescu

MADONA CU TRANDAFIRI

George Mihail-Zamfirescu

Madona cu trandafiri

roman

Editura EUROPA
Craiova, 1991

Coperta : Mariana Priboi

Motto :

Ceremonialul acesta pentru MADONA CU TRANDAFIRI nu e un roman realist și cu atît mai puțin, autobiografic...

AUTORUL

FRANCISCAE MEAE LAUDES

AMICII, DOI — ȘI UN „MATINAL" CARE NU MAI VINE

Amicii, doi, sînt la gară. Telegrama lui Octav a fost clară : sosesc 6,45 ! Era un singur tren 6,45 : «matinalul» de frontieră. Așadar : să te scoli, ca strigoii, în plină noapte și să lupți cu zăpada pe străzile urbei, de la bariera dinspre apus tocmai la gară și acolo, în plin viscol și în pustiul siberian al peronului, să aștepți «matinalul» care nu mai vine...

Pe o tablă spînzurată sub ceasornicul miop, un funcționar cu glugă și lanternă scrie, din cînd în cînd, cu cridă, întîrzierea : 58 min., 63 min., 90 min. «Matinalul», după cum se vede, luptă eroic cu viscolul : matahală în ninsoare, duduind mînios și opintindu-se în pistoane, îndărătnic și slab.

Numai de n-o fi rămas împotmolit pe coclauri.

Amicii, doi, au răbdare. Sînt oameni de caracter. Știu, probabil, că așteptarea e virtute iar virtutea e nobilă, mai ales cînd un om ca Octav telegrafiază : sosesc 6,45...

Sandu, un uriaș cu ochi albaștri și baston noduros, ca o bîtă, pe umărul cu voinicie de os și sînge mocănesc, rîde și măsoară peronul — în pași egali, cu pardesiul descheiat în voia vîntului. Sandu n-a purtat niciodată palton. Lui nu i-a fost frig, nu știe ce-i iarna. De nu s-ar teme de gura lumii, ar umbla pe ninsoare în haină iar vara în tricou marinăresc, fără zgardă și fără alte multe marafeturi, înțelegînd cravata, gulerul, bluza de dril și cureaua cu cataramă de metal.

Așa voinic cum se vede, Sandu are ceva copilăros și apropiat : în vorbă, în priviri, în gesturi, în faptă. Trece prin lume neserios ca un dulău ciobănesc care s-ar juca, nebunatec, între pisoi de lapte tot așa de nebunateci, printre flori și buruieni. Are o filosofie și o fericire numai a lui. Despre oameni, toți oamenii, nici o părere. În mijlocul lor e vesel și singur. Răspunde voios, cînd îl întrebi ceva dar nu se supără dacă îl lași în bună pace. Sandu și-a impus să fie un om slab, pentru că — e convins : un uriaș ca el nu are voie să se supere pe oameni. Ar ucide o stîrpitură de ins cu un bobîrnac nevinovat. Din acest cavalerism de leu conștient și generos, amicii lui Sandu însă și-au făcut o armă sigură. Nu se sfiesc să împingă obrăznicia prea departe și uneori, la un pahar de vin, să amenințe : să nu mă enervezi, Sandule, că te iau la palme pur și simplu !

Sandu tresare, fără voie și se uită la stîrpitura care amenințase, lung, fără clipire și fără culoare în figură. Se face liniște în cîrciumă și — în liniște, după o clipă, rîsul plin al uriașului cutremură geamurile.

Rîsul acesta sănătos : singurul lui act de curaj.

Iartă și trece mai departe, cum iartă cîinele ciobănesc cățelușii care sar în două labe, ca să ajungă să-l muște de coadă...

O singură dată s-a întîmplat să uite uriașul că e dator să ierte. Îl supărase, nu știm de ce, un țîrcovnic cu ștaif și monoclu. Aparent liniștit, Sandu și-a mutat bastonul dintr-o mînă în alta, l-a prins pe obraznic de brăcinar și cu o singură zmucitură, l-a zvîrlit — din ușa unui magazin de manufactură, într-o trăsură cu un cal, în trecere atunci și întîmplător pe acolo.

Scăpat din mîna lui Sandu, domnul cu monoclu a făcut două salturi mortale și involuntare în aer, ca un mușunache de cîrpă și cîlți.

Din toată această neplăcută și tristă întîmplare, care ocolise și înmărmurise orașul, speriat în adevăr a fost Sandu — a doua zi, cînd i s-a spus în amănunt ce ispravă făcuse. A fost nevoie să i se spună, în amănunt, ce se în-

tîmplase, pentru că în clipa «fatală», uriașul nu știuse și nu văzuse nimic. Își amintise, tîrziu și vag, că îl luase pe cineva de brăcinar și-l zvîrlise în sus, ca pe o minge. Asta, însă, în trecere. Sandu nu se oprise și nici nu întorsese capul, cel puțin, să vadă ce se întîmplă cu «domnu»...

Sandu a fost și rămîne un învins.

Așa cum se plimbă acum, în pustiul peronului, mult ar dori el să-l prindă pe Mănăilă de turul pantalonilor și să-l arunce, tot cu o singură zmucitură, călare pe ceasornicul electric al gării. Numai așa ar scăpa de cicăliturile lui de vîrcolac cu chip omenesc.

Mănăilă e un vrăbioi bătrîn cu melon, cu mustăți și galoși. Mic și slab, ține să se afle că e nespus de nervos. Bănuie că are o trecere nebună la damele din orașul lui de naștere, pe care nu l-a părăsit, din snobism, pînă la frageda vîrstă de 38 de ani și se vrea, cu orice chip, om serios. Înșiră gugumănii cu o gravitate savantă și are, la rîndu-i, o filosofie și o fericire numai a lui.

Mănăilă e funcționar la prefectură, subofițer în rezervă și membru în consiliul unei societăți de ajutor mutual în caz de boală, moarte sau nașteri. Se amestecă în toate cancanurile și e martor marcant, cînd nu erou principal, al scandalurilor, ca orice om nervos, demn și grav. Să nu uităm, de asemeni, că e un politician cu program social și național practic, care ar ferici țara dacă — undeva, indiferent în ce colț de lume, s-ar mai găsi o inteligență și un patriotism ca al lui. Ca orice democrat român convins, Mănăilă e liberal, are convingeri personale conservatoare și nu-i poate suferi pe jidovi. Un bunic al lui, dascál, mîncase o sfîntă palmă de la un cîrciumar evreu, care-l prinsese cădelnițîndu-i balabusta cu șoapte dulci și porcoase.

După cum se vede, ură atavică...

Încolo, ca să revenim la sentimentele lui nobile, Mănăilă vede în fiecare «damă» întîlnită pe ulițele orașului o victimă, pe care se simte dator s-o străfulgere cu ochii mici și galeși. Joacă prost biliard, pentru că scîrba de cafegiu nu s-a învrednicit încă să-i comande la București

un tac inteligent. Are frac, pentru baluri și nunți și redingotă, pentru ceremonii oficiale, înmormîntări și botezuri.

Ca orice om mare, Mănăilă face figură aparte, în turma muritorilor de rînd, prin cîteva slăbiciuni caracteristice : poartă galoși, în orice anotimp (logica e simplă : vara e praf, iarna zăpadă, toamna și primăvara noroi) și e bolnav, continuu, de guturai. Tot după anotimp : e plin de praf pînă la genunchi ori stropit de noroi, pe spate, pînă la guler. Calcă apăsat și în străchini și sare, prudent și în vîrfuri, din băltoacă în altă băltoacă.

În fond, Mănăilă e un om foarte cumsecade. Are ceva personal și comic, în actele lui de generozitate și cavalerism. Nu suferă brutalitățile altora și pisicile, din principiu și cu încăpățînare de catîr. Așa cum se dorește om serios, e încîntat și face toate sacrificiile, numai să se spună că : domnul Mănăilă e un tînăr gentil. Ar fi în stare, pentru gloria asta scumpă și dragă, să cumpere plăcintă cu cremă pentru toate matroanele simandicoase ale tîrgului și să ducă flori tuturor domnișoarelor de familie bună.

Duminica se plimbă cu trăsura în centru (în oraș sînt numai trăsuri cu un cal și fără cauciucuri) iar seara, ca orice om modern, mănîncă frugal : pîine cu mezeluri și un ceai slab, cu multă sare de lămîie.

Mănăilă se prenumără printre puținele persoane de elită cu cavou familial în cimitirul orașului și știe să fie mîndru și să sublinieze, stăruitor și repetat, importanța acestei moșteniri sacre.

Trebuie să fi fost *cineva*, ca să-ți permiți luxul unui cavou, pentru tine, pentru familie și moștenitori. Cavoul, așadar, e o dovadă istorică și prezentă că bătrînii lui Mănăilă au fost cineva...

Mănăilă este și va rămîne un învingător. E un protector sincer al lui Sandu. I-a dat, întotdeauna, sfaturi bune și ține să nu se dezmintă nici acum spiritul lui de om practic și inteligent. Nu înțelege de ce vrea Sandu cu tot dinadinsul să aștepte, în viscol, un «matinal» care nu mai vine. Pot merge foarte bine în restaurant, la adăpost și

căldură, pe scaun. Un ceai cu scorțișoară ar face minuni ! Nici acarii nu mai stau afară. Numai el cu Sandu. Nu sînt oameni serioși ! Octav e un amic pentru care se face orice sacrificiu. Telegrama lui fusese clară : sosesc 6,45 ! Acum e ora 8. Trenul are întîrziere mare. Poate nici nu mai vine. Sau vine, cine știe cînd, fără Octav. Se întîmplă. Ai un accident pe drum, cu trăsura sau sună ceasul, să te scoli la oră și — cînd ajungi la gară, fluieri în urma trenului, a pagubă. Logic ! Așa cum e logic să afirmi că e o mare și definitivă prostie, așteptînd în asemenea împrejurări și în plin viscol, cîteva ore dacă nu mai mult, un «matinal» care nu mai vine și un amic care nu se știe sigur dacă se află ori nu în acest «matinal» așa de tardiv.

Sandu tace și se plimbă, cu pașiii rari și mari.

Mănăilă calcă în urma lui, șontîc și repede, încercînd să-l convingă, căutînd argumente și vorbind subțire, cînd nervos, cînd blînd, cînd rugător, cînd imperativ.

Sandu are, la rîndu-i logica lui. Primise telegrama de la Octav în ajun. Se bucurase. Cu Octav făcuse campania. Se împrietenise cu el într-o noapte de bombardament, într-un adăpost de bîrne și întuneric. S-au spovedit, fără tremur în glas dar cu moartea pe buze, duhovnicește : eu așa sînt, asta cred despre mine și despre lume.

Afară, cer și pămînt erau cîntec al distrugerii. Ei se țineau de mînă, în întuneric — amîndoi smulși de curînd din adolescență și trimiși, prin văgăuni și șanțuri, să se ia de piept cu moartea, mai înainte de a înțelege și prețui viața.

Sandu coborîse din munți, cu suflet hoinar de cioban, suflet în care nu murise cîntec de cintez și de frunză-n dungă iar Octav lăsase departe orașul luminos, cu belșug și daruri.

Primejdia îi apropiase, spovedania îi înfrățise.

Bombardamentul încetase în zori. Cînd s-au încumetat să iasă din bîrlogul adăpostului, răsărea soarele, undeva, departe, peste cîmpuri, peste cimitire și peste necazuri. Sandu și Octav priveau, umăr la umăr, cum se ridică, biruitor și nou, discul de lumină. Cu spaima bombarda-

mentului rămasă încă pe figură, Sandu a deschis ochii mari, să-l inunde lumina și a spus, în șoaptă, cu plămînii plini de aer proaspăt :

— E așa de frumos Octav, că-mi vine să plîng...

A rămas, în prietenia lor de mai apoi, ceva din limpezimea feerică a acestui răsărit neuitat.

Sandu și Octav se despărțiră la demobilizare. Unul s-a întors în orașul pe care-l dorise doi ani, celălalt apucase un drum, pe oricare, să-și facă un rost în lume, modest dar sigur. Patru ani nu s-au uitat și și-au scris, mărturisind bucurii și necazuri, în epistole interminabile. În fiecare primăvară au schimbat fotografii, cu dedicații înduioșătoare.

Ultima scrisoare a lui Octav îl nedumerise pe umilul lui amic provincial :

— Scriu pentru tine, Sandule și pentru o dragoste de acolo ! Mi-ești drag, mai drag, Sandule, pentru că am pe cineva și mai drag, acolo, în oraș cu tine...

Peste o săptămînă, telegramă : sosesc mîine 6,45 !

Sandu alergase cu telegrama la Mănăilă acasă, îl căutase disperat prin cîrciumi și cafenele, îl descoperise tîrziu la cinematograf, alături de o damă bine, la balcon — una din multele dame bine cu care funcționarul de la prefectură știa să fie gentil, săptămînal și idealist.

În pauză, Sandu strigase de jos, de la stal, fluturînd telegrama :

— Mă ! Mănăilă ! Vine Octav, mă ! Jos, repede Mănăilă...

Pentru întîia oară, Mănăilă a uitat să fie gentil. A lăsat dama singură la balcon, cu o pricomigdală între dinți.

Scobitoarea cu galoși, cum îl porecliseră răutăcioșii din urbe pe ilustrul descendent al familiei cu cavou, se împrietenise cu Octav prin scrisori. Sandu îi povestise într-o epistolă, lui Octav, de singurul lui prieten de acum și de aproape : domnul Mănăilă ! Îl descrisese în culori azurii și terminase cu : Mănăilă, care e lîngă mine acum, cînd îți scriu, te roagă Octav să primești sincere salutări ! La care sincere salutări, Octav răspunsese așa : mă omagiază

amicul tău și al meu Mănăilă și te rog să-l asiguri de distinsa mea considerație. Mănăilă s-a simțit dator să-i răspundă personal, cu mulțumiri pentru distinsa considerație, Octav n-a putut să-l lase fără răspuns, la un gest așa de elegant și... de un an și mai bine : amiciție de ciment, schimb de opinii, de sentimente și de fotografii : în profil, în trei sferturi, bust, în picioare, sepia și multicolore. Prietenie care se prețuise ușor de înțeles, în ziua cînd Sandu și Mănăilă primiseră un ziar al cărui articol de fond, subliniat și încadrat anume în chenar roșu, era semnat de Octav.

Mănăilă purtase ziarul la el, îl arătase oricui, supremă și ultimă dovadă a relațiilor lui distinse cu oamenii mari de la centru. Ultim argument, în discuțiile de cafenea, era acesta : cred că și amicul meu Octav de la ziar e de părere cu mine ! Pentru un om așa de valoros, n-a șovăit deci să sacrifice o damă bine și o aventură de succes sigur.

Sosirea lui Octav era, pentru el, un eveniment istoric.

Amicii, doi, se sfătuiseră să se culce de vreme, să se scoale tot așa de vreme și să plece la gară. Erau, însă, o mulțime de amănunte pe care trebuiau să le fixeze, mai înainte de despărțire. Se înfundaseră într-o bodegă, singuri în salonul îngust și murdar. Între un pahar cu vin și o halbă, au mers din amănunt în amănunt, cîteva ore. Mănăilă era chinuit de întrebări, Sandu da răspunsuri mici și sigure.

— Vine Octav ! De ce vine ? Să ne vadă ! Bun. Să ne vadă pe noi ! Mai are și o dragoste, Octav. Așadar : vine să ne vadă pe noi și pe ea. Cine-o fi ea ? Taină, mister !

În cunoștință de cauză, Mănăilă pomenise toate cucoanele și toate fetele din oraș. Niciuna nu fusese găsită demnă de un om superior ca Octav. Așa, o idee ca un fulger și Mănăilă a dus arătătorul la tîmplă, misterios :

— Distinsule, n-o fi Madona cu trandafiri ?

— Care Madonă, mă ?

— Lucia.

— Care Lucia ?

— Asta-i acum ! Lucia... Lucia Ștefaniu, care...

Sandu a ridicat din umeri : n-o cunosc.

Mănăilă era doldora de revoltă :

— Fugi, stimabile, că mă superi ! Lucia Ștefaniu, care... Lasă-mă ! Lasă-mă, Sandule, că mă enervezi și nu-i frumos să ne certăm tocmai acum, cînd vine Octav ! Lucia, Lucia Ștefaniu... nevasta procurorului... Madona cu trandafiri... aia mă, una blondă și albă, care s-a împușcat ieri, în parc, cu o pușcă de vînătoare de calibru mare...

Sandu a rîs :

— Fugi, că ești macabru și prost ! Un om serios ca Octav și... o sinucigașă...

Mănăilă s-ar fi supărat serios pe Sandu, pentru o insultă așa de gravă la adresa lui de om și de amic al lui Octav, dacă nu s-ar fi gîndit, o dată mai mult, că ar fi rușine să-i găsească musafirul, mîine, în relații rupte. Pe lîngă acest considerent de natură sentimentală, erau probleme de natură practică, pe care nu le soluționaseră încă. Sigur, la gară se vor duce amîndoi. Trebuia, însă, un program. Unde va dormi Octav, unde va mînca, în ce familii au să-l prezinte, cînd îl duc la cinematograf și la ce film, cînd și cum au să-l plimbe prin centru, cum au să-l ducă în parcul orașului și la ce oră anume îl vor invita la cimitir, să vadă cavoul familial al lui Mănăilă ? Pînă să răspundă Sandu la întrebări așa de serioase, a venit cîrciumarul să le spună, cu o umilă plecăciune, că e ora închiderii.

— Cum ?

— Ora închiderii, coane !

Mirare, pumn în masă, fluier a pagubă, cugetare : cum trece vremea, stimabile ! Și altă cugetare : ce s-a dus, nu se mai întoarce !

În stradă, iar consfătuire.

Sandu făcuse un calcul așa :

— Carevasăzică, e ora două, acum.

— Două fără cinci.

— Ala-bala-portocala, să vorbim să n-adormim ! Cu sau fără cinci minute... Prin urmare, e ora două. Pînă la trei ajung acasă și — să zicem, adorm. La cinci mă scol, nu-i așa ? Nu face, mă ! Nu face, pentru două ore de somn, să întinzi pas de haiduc pînă acasă. Mai bine rămînem undeva, pînă mîine. Găsim noi o cîrciumioară sau...

Calculul lui Sandu fusese logic. Pentru Mănăilă, însă, perspectivele erau catastrofale. Patru ore de haimanalîc, din cîrciumă în cîrciumă, prin frig, prin zăpadă iar mîine să-l întîmpini pe Octav ca un huhurez, cu ochii cîrpiți de neodihnă. Nu se face ! Două ore de somn, în pat, sub plapumă, întins în voie, fac bine — oricum, mult mai bine, decît s-o iei razna prin tîrg, ca vardiștii, ca bufnițele și ca gunoierii cu anume îndeletniciri. A spus Mănăilă așa și s-a dus să se culce, la el acasă, ca un om serios iar Sandu a pornit spre gară, tacticos, cu bastonul pe umeri, ciobănește și pulpanele pardesiului bătute de viscol.

A doua zi, la ora 6 dim. și 6 min. punctual, Mănăilă a fost la gară, unde l-a găsit pe Sandu plimbîndu-se, ca acum, în pustiul peronului.

Se face dovada, așadar, că Mănăilă pierduse aproape două ore ca să-l convingă pe «mocan» că e neserios, obositor și vătămător sănătății să aștepți, în Siberia peronului, un «matinal» care nu mai vine și un amic care nu se știe sigur dacă se află ori nu în acest «matinal» așa de tardiv. În tot acest răstimp, Mănăilă obosise vorbind, argumentînd, rugînd, poruncind iar Sandu tăcuse, tăcuse cu încăpățînare și cu seninătate de martir apostolic. O singură dată, s-a gîndit el că tare frumos i-ar sta lui Mănăilă călare pe ceasornicul electric al gării...

Presimțind gîndul criminal al uriașului și deopotrivă ambițios și ferm în convingerile lui, Mănăilă își lasă pentru a doua oară amicul în frig și ninsoare și se retrage, demn, în adăpostul cald al restaurantului cu scaune, cu mese, cu flori și cu ceai aromat cu scorțișoară...

ÎN CLUBUL IANCU DE LA GARĂ CIRCULĂ DOUĂ VERSIUNI DE SORGINTE SIGURĂ

A spus cineva că restaurantele din gări sînt la fel: monotone, comerciale și expeditive. Observația în sine e justificată și de mare importanță pentru toate restaurantele gărilor din țară și din lume. Rămîne unul singur, însă, ca o oază în deșert — comercial fără să fie monoton și mai ales, expeditiv: localul în care intră Mănăilă acum, nervos, degerat și bine cunoscut.

Cînd nu ai norocul să fii restaurator c.f.r. într-o gară de capitală, unde trenurile fac popasuri mari iar călătorii vin și se duc buluc, n-o să faci negustorie cinstită cu cei cîțiva pasageri întîmplător în trecere prin orașul cu trei biserici, un cinematograf și un cavou familial. Iancu Borș a înțeles acest adevăr elementar. Ziua, în «epoca trenurilor», stă în restaurant consoarta. Corvoadă cu căscături, cu plictis și dever mic: la un tren vinzi o portocală, la altul cîteva mere, foarte rar o brînzoaică. Iancu vine la local după ce trece ultimul tren de noapte. S-a dus vestea în tîrg că are vin bun și gustări «ca la el la nimeni»...

Cîrciumile din oraș se închid la 12.

De la ora închiderii și pînă în zori, restaurantul gării e Roma spre care duc toate drumurile și toate potecile orașului. Vin noctambulii cu gînduri de sinucidere și tinerii dornici de petrecere, se abat, în răstimpuri, pensionarii fără somn, să dezgroape amintiri scumpe la un pahar cu vin și nu lipsesc crainicii cu ultimele cancanuri, ultimele scandaluri, ultimele divorțuri și ultimele știri politice.

La Iancu se petrece într-adevăr familiar, fără gură mare, fără lăutari și fără scandal. Vinul e cinstit iar mușterii sînt oameni cumsecade. Se adună în pîlcuri, după profesii și vorbesc și rîd și fac rotogoale mari de fum spre tavan.

Restaurantul gării e un liman în noapte și viață și e monitorul oficial al orașului. Iancu primește raportul cu ultimele întîmplări. Pentru fiecare întîmplare are un «eu cred că» și ce crede el e sfînt.

Adevărul se întoarce în oraș așa cum l-a spus Iancu de la gară, așa cum îl crede el.

Tot în localul lui se țes intrigile și se pun la cale lovi-turile.

În felul lui, restauratorul e — în același timp, un bine-făcător și un tiran — un tiran cu șorț alb, cu freză și cu plaivaz după ureche.

Cînd a intrat Mănăilă în restaurant, s-a făcut liniște suspectă și toate privirile au rămas la ușă, atente.

Era fum și căldură moleșitoare.

La o masă, stau de vorbă cinci orășeni, figuri cunoscute. Nu e lipsă la apel domnul Dincă și cu atît mai puțin domnul State, căpitan invalid și pensionar, amîndoi cu barbă albă, cu tuse și țigarete de vișin, cum sînt pen-sionarii la provincie.

Toți tăcuseră iar domnul State își răsucea nervos o țigare, privind pieziș spre Mănăilă.

Era, se vede, taină mare la mijloc, care nu se spune oricui și oricum.

Pensionarul cu trei trese în amintire povestea, cînd a intrat Mănăilă, cum și de ce se împușcase Madona cu trandafiri, evident : impresionantă dramă care făcuse o profundă impresie în oraș și împrejurimi !

Circulau două variante.

Adevărul, de astădată, era al lui State, care aflase totul din sorginte sigură : are o nepoată care e prietenă cu fata în casă a procurorului Ștefaniu ! Discuția, așadar, fusese aprinsă, mai ales că domnul Dincă aflase altă variantă, din sorginte tot așa de sigură.

N-o spune, că e secret oficial, dar e *sigură*...

Trecînd pe lîngă masa pensionarilor, cum e el respectuos din fire, Mănăilă duce un deget la borul melonului, așa cum salută monarhii : salut, bravi veterani...

— Da' ce-i cu tine, mă, la ora asta ? îngînă pe sub mustața galbenă căpitanul State.

— Nimic, stimabililor ! Vine amicul meu Octav, ziaristul de la centru, cu «matinalul»...

O veste în adevăr tulburătoare...

— Brava, Mănăilă ! Să-l aduci la noapte aici, la noi la «club», să-l cîntărim la vorbă și la cap. Să afle domnu' Octav ăsta al tău de la jurnal că avem și noi, în oraș, intelectuali care...

Un pumn în masă și domnul Dincă sare în picioare, agitînd brațele.

— Stați ! Acum aflăm de a cui parte e adevărul. Nici o vorbă ! Mănăilă e june și se are bine cu damele. Dacă nu știe el, în chestie de dragoste, ce se petrece în oraș, nu mai știe nimeni ! Mănăilă, puiule, vii ca un colac de salvare pe valuri spumegînde pentru un nefericit naufragiat. Pardon ! Eu întreb. Cum a fost, Mănăilă puiule, cu Madona care s-a împușcat ?

Arcuind sprîncenele, dificil, Mănăilă s-a scărpinat cu unghia mare a degetului mic sub mustață, competent.

— Eu cred și amicul meu Octav de la centru crede că...

Se face tăcere solemnă.

Întîmplător, însă, nici Mănăilă nu știe mare lucru. O valsase o singură dată pe Madona, la un bal, la prefectură. Era ceva frumoasă, însă glacială. Spune Mănăilă : glacială, cu un gest semnificativ și un dispreț profund. Tipesa nu-l interesase absolut ! Nici n-o mai văzuse, de la bal. Oricum, o nebună cu fumuri. Făcuse pe contesa cu oricine și în orice împrejurare. Se închisese în parcul caselor de la bătrîni, cu cîinii ei, cu cărțile și cu visurile. Că era visătoare ! Iar face Mănăilă un gest semnificativ, fluturînd palma la tîmplă. Știe sigur, însă, că procurorul Ștefaniu suferise ca un martir.

— Aici e vorba ! sare încă o dată de pe scaun domnul Dincă, victorios. V-am spus eu, stimați amici ! Asta e : ea o nebună, el un martir ! Nici o vorbă, să vă spun cum a fost. Madona era o nebună de București, cu ceva carte, cu ceva bani — nu zic, da' și cu fumuri mari. Vorbea tare pe stradă, intra singură în bodegi și cinematografe iar noaptea, tot așa de singură, o lua haihui pe coclauri, în automobil — că-i cumpărase cineva, înțelegem noi cine, o mașină de un milion ! Bătrînii, săracii, că erau oameni cumsecade, se frămîntau : cum s-o dăm, cum s-o răsucim, că ne face nebuna de rîs ? Oricine, bucuros la : hai să ne plimbăm singuri cu mașina — că nu zice nimeni nu, la dragoste, cînd e tînăr. Da cînd era vorba la o adică, domnilor, cu : hai să facem nuntă, fugi și refuz, că așa-i cînd se cască punga și se duce faima ! Cum se face, cum o aduce din condei, taină ! Sigur e că dă nebuna peste Ștefaniu, prost nevoie mare, că era tînăr cumsecade încolo. Azi o vorbă, mîine o floare, poimîine o strîngere de mînă și răspoimîine o plimbare cu mașina. Ștefaniu dus, pune-i cruce ! Prima femeie pe care deschisese ochii. Cum v-am spus, fata ; ceva carte, ceva ochi frumoși, ceva bani... Bătrînii, bucuroși. Ștefaniu : om cu titlu, de viitor, cuminte, frumos...

— Ei, poftim — întrerupe pensionarul State, cu ciudă. Mi-l scoseși și frumos, pe ciuma de Ștefaniu.

— Frumos, domnule ! holbează ochii la el domnul Dincă, amenințător. Cum vă spusei : Ștefaniu... frumos — dacă nu te superi, matale — mă rog : bună pradă ! Trecem acum peste nuntă.

Căpitanul State îl prinde pe domnul Dincă de umeri și-l scutură cu putere.

— Aici e buba ! De ce să trecem peste nuntă ? Că milioanele de zestre și slujba dată lui Ștefaniu...

Dincă ridică palmele, ca o zeitate păgînă, în semn de predare și face o mărturisire solemnă : dacă e cu teroare, nu mai spune o vorbă ! Să-l lase de umeri, că el, domnul Dincă, nu-i învățat ca la cazarmă. Ori vorbesc ca oameni

ce se află, liberi și cu educație, ori își ia pălăria și închide ușa pe dinafară.

Iancu intervine împăciuitor : a fost o glumă...

Căpitanul State rectifică, cu pumnul în masă :

— N-a fost o glumă ! Un adevăr ! Și adevărul supără...

Problemă de conștiință.

— Pe mine, State ? Adevărul ? Mă supără pe mine, a-de-vă-rul ?

— Nu pe tine, Dincă. Pe proști îi supără.

Coardele se strîng.

— Eu, prost ? Ascultă, mă... căpitan cu nădragii-n vise !

— Ei ! Ce e, mă... poștar cu... răvașe de... bacșiș ?

Coardele se rup.

— State ! amenință Dincă și-i tremură bărbia. Să-mi zici cuțu de ți-oi mai da bonjur. Ține minte ! Pînă la mormînt ! !

State se face că rîde, dar îi tremură și lui bărbia. Simte că ce spune Dincă e grav. Dar e mîndru și are un adevăr ! El, pentru adevăr, sacrifică orice ! Zvîrle țigarea cu ciudă și-i întoarce spatele lui Dincă.

— Bine ! Pînă la mormînt ! Mare pagubă...

E un moment critic.

Mănăilă intervine :

— Nu se face, oameni serioși ce ne aflăm, să ne certăm pentru o... sinucigașă !

Iancu zice :

— Brava !

În definitiv, pentru el, singurul adevăr acesta era : orice să se spună, dar fără scandal și fără supărare.

State, tot el mai bun la inimă, se uită crunt la Dincă, surîde, și se face blînd.

— Ei, iaca : pardon ! Nu ești poștar cu bacșiș. Spune mai departe. Te las să spui. Da' să mă lași și tu pe mine, pe urmă.

Dincă aprobă grav și fără cuvînt, semn că lui nu i-a trecut încă supărarea. Iancu face cinste cu o sticlă de vin,

Mănăilă mai bea un ceai aromat cu scorțișoară, apărătorul procurorului Ștefaniu uită nesimțit de necaz și iar e volubil.

— Cum v-am spus : vine Ștefaniu, săracu, cu nevastă tînără acasă. Ea, ca pe puf. Mă rog, nevastă de procuror ; săru'mîna, respectele mele scumpă și stimată doamnă ! și pentru orice jigodie de lîngă ea : vai, ce cățel simpatic... Azi așa, mîine pe dincolo, Ștefaniu : dragă și scumpă nevastă în jos, divină Lucia în sus, prinde nene dama nas. Cu noi nu mai stă de vorbă, în oraș nu mai iese, în familii onorabile nici o vizită și la procuror în casă prăpăd ! Ajunsese la urmă, Ștefaniu, s-o întrebe pe servitoare : doamna e dispusă ? Sau : o rog să-mi acorde cîteva clipe.

Dincă e numai revoltă și pumni agitați în aer.

— El, procuror Ștefaniu, pro-cu-ror Ște-fa-ni-u ! să ceară voie nevestii să intre în odaia ei, cînd spune la lege și la carte că nevasta e datoare să...

— Sigur, te cred ! se supără, la rîndu-i restauratorul și se uită cu necaz la State, care tremură umerii în rîs indulgent.

Căpitanul duce un deget ciceronian la frunte :

— Iaca nu-i așa, Dincă ! Nu-i așa, că — dac-ar fi : de ce nu s-a împușcat el, ca să scape de nebună și s-a împușcat Madona, ca să scape de nebun ? Aud ? Păi vezi, stimate domn Dincă ? Așa judecă un om deștept și fără interes în cauză...

Dincă are ce să-i răspundă. De ce să se împuște Ștefaniu ? El e om cu cap și om sănătos ! A spus, însă, scîrba asta de căpitan cu nădragii-n vine o vorbă pe care n-o lasă fără răspuns. Ce interes să aibă el, pensionar, să-l apere pe procuror ? Că nu l-o plăti Ștefaniu, pe el, om respectabil, ca să-l apere în tîrg ! State face haz. Rîde și Mănăilă, scobindu-se, regretabil neatent la ce face, în nas. Iancu s-ar îndoi ca tocmai domnul căpitan să fie capabil de o insultă așa gravă la adresa unui om onorabil ca domnul Dincă. Iar State îl confirmă.

— Nici prin gînd, amicilor ! Ștefaniu, însă, e fecior de țăran și... cum să spui ? domnul Dincă îl apără că nu-i

așa ? în interes de clasă socială ! Nu e regretabil să te tragi din popor, că acolo e talpa țării, dar... și eu, o apăr pe moartă, pentru adevăr și... că e nepoată de ofițer — și încă ofițer de stat major ! Dați-mi voie să restabilim, ca să zic așa, adevărul istoric !

Domnul căpitan State tușește, se așeză mai bine pe scaun și — cu același deget ciceronian la tîmplă, începe :

— Nu te omori, cînd ți-e bine și în larg ! Este ? Și altceva : despre morți, să nu mințim, că toți murim ! Toți o să murim, da' n-o să ne împușcăm toți, ca Madona ! Viața e un vis, visul e o clipă, clipa ni se duce, pe a ei aripă ! E un sicriu, între mine și Dincă : al Madonei. Eu mă scol, mă închin și vărs acest strop de vin : pro memoriam !

Căpitanul a vorbit rar, în pedală, cu tremurături de glas, în pauze, ca în dramele nordice. A zis și s-a sculat. Mănăilă și Iancu socot clipa solemnă. Numai Dincă stă jos, din spirit de contradicție. Fără să-l vadă, State varsă vin pe masă, plescăie limba filosofic și clatină capul : i se pare viața o nimicnicie a nimicniciilor ! Își revine și ordonă :

— Am zis, stăm jos și să trecem mai departe.

Restauratorul e emoționat într-adevăr.

Mănăilă își aduce aminte că Madona, cînd o valsase, la bal la prefectură, l-a zgîriat întîmplător cu un ghimpe de trandafir, în vîrful nasului și i-a spus — ce era al ei era — foarte gentilă : pardon ! oferindu-i batista ei de mătase, subțire, mică și cu monogramă, «pînă s-o opri sîngele»...

În definitiv, își spune Mănăilă în gînd, cu un val cald și nou de melancolie în inimă, nici el n-are interes de clasă să-l apere pe Ștefaniu, care : o fi procuror dar cavou familial nu are ! Ca niciodată, se simte aproape și robit de chipul din amintire al Luciei Ștefaniu. Are s-o apere și el ! E obligat, pentru că : sîngele apă nu se face. Pe State, Mănăilă îl aude ca-n vis. Căpitanul e un apărător convins și convingător al victimei, «eroina de dincolo de prag»...

— ...pentru că, domnilor, ce era, mă rog, Lucia și ce era Ștefaniu ? Ea, fată de pension, cultă, sensibilă și fru-

moasă — că și acest domn Mănăilă, aci de față, a spus : era frumoasă ! Viață de lux, în fotoliu, în mașină și în tartine cu unt. Viață în natură și liberă, că natura e liberă, domnilor și revoluționară. Nu e perversă, cum a spus Dincă, dacă nu mă înșel, că era Madona.

Iancu se uită crunt la Dincă și face pe nas ca un taur.

Afară e un tren de marfă în manevră. Vagoanele se tamponează, locomotiva fluieră asurzitor, acarii se strigă pe nume.

În restaurant nu se aude nimic, nu ar interesa nimic ? Sînt șase perechi de urechi atente, șase perechi de ochi umezi și un singur glas, cînd viforos, cînd domol : al căpitanului State.

— ...și ce era Ștefaniu ? un judecătoraș acolo, cu cîteva mii de lei pe lună, care mînca la birt, ca vădanii și se îmbrăca sistem american, adică în rate. Familia și Madona în persoană îl adună de pe drumuri. Dă-i bani de haine, de pantofi, de buzunar, ia-l cu tine oriunde și du-l pe țăran în saloane, recomandă-l în elită, laudă-l și : pac ! fă-l procuror, dă-i o fată ca Lucia, dă-i milioane, dă-i case ca un castel. Mai mare noroc nici că se află ! Acest domn Ștefaniu, acest fiu din popor, începe să fie opincă cu blazon ! Adică, domnii mei : ce nu se poate, dacă n-ai șapte ani de acasă și ceva subțire și ales în sînge.

Mănăilă se simte dator să ia cuvîntul. Problema sîngelui nobil îl pasiona, prin atavism, ca și ura împotriva evreilor. El lansase formula zdrobitoare : ai sînge gros de lapte bătut ! Era printre prea puținii oameni care suferiseră, resemnați și demni — tot așa cum înțelege acum că suferise Madona — din cauza fiilor din popor, fără șapte ani de acasă și fără subțirime în maniere. Vorbind, se apăra și apăra, în același timp, cauza sacră a oamenilor rari din nefericire și aleși.

— Asta e : Ștefaniu are sînge gros și maniere grosolane, de parvenit, ca în romanu' ăla al lui Depărățeanu, cu «Ciocoii», pe care mi l-a trimis cadou de onomastică amicul meu Octav, de la centru ! Afirm și confirm : Ștefaniu e un mitocan !

Lansase acest adevăr fără înconjur, energic, cu un gest de tribun care impune vremii și subjugă istoria.

Aprobări entuziaste.

State se ridică, se apropie solemn de Mănăilă și îl îmbrățișează, admirativ.

Singur Dincă rîde amar.

Mănăilă ținuse cu el, apărase adevărul lui de sorginte sigură. Spusese, cu gura lui, că Madona avea fumuri și era glacială. Acum e partizanul lui State, calomniază un procuror.

— Ascultă, mă... conțopist de prefectură, zice dînsul cu dispreț interior, constat că ești un trădător al cauzei mele.

Mănăilă nu-i răspunde. Nu stă de vorbă cu oricine. Nu discută, cu un Dincă oarecare, o problemă așa de cultă. State înțelege mărinimia sentimentului demn pe care-l are Mănăilă, în fața unei insulte ca : mă... conțopist de prefectură ! care nu-l atinge și îl admiră sincer.

— Brava, dragă Mănăilă ! Îmi place că nu-i răspunzi Domnului Dincă, la injurie. Tăcerea dumitale superioară e cel mai bun și mai inteligent răspuns.

— Te cred, surîde Mănăilă subtil, răsturnat în scaun și picior peste picior.

Iancu e nerăbdător. Spune — și ceilalți după el :

— Să continuăm ! Să revenim ! Să continuăm...

Căpitanul State nu se lasă rugat.

— Cum a spus distinsul meu amic Dincă, vine Ștefaniu acasă cu nevasta. În casele ei. Să nu uităm ! Cu nevastă frumoasă și cultă. Să reținem acest adevăr ! Bine îmbrăcat, fercheș și pudrat. Cu banii Madonei ! Mă rog, matale : domnul procuror ! Îl făcuseră procuror rudele nevestii. Nici asta să nu uităm ! Păi dacă-i vorba p'așa, ce era acest domn procuror Ștefaniu decît un mutunache gătit de ea, spilcuit de ea, cocoțat de ea unde neam nu visase s-ajungă ? În asemenea împrejurări, un bărbat ca el era dator să fie recunoscător, nu să muște cu dinții lui de mămăligar în carne albă cu sînge albastru. Este, Iancule ?

Restauratorul e întors pe dos de revoltă. Simte și el, ca Mănăilă, un val cald de melancolie în inimă și spune, oftat din adînc :

— Este, coane, cum să nu, este. Săraca ! Merg și eu la înmormîntare, să-i ducem flori, c-a fost adevărat victimă !

Încurajat de acest ecou favorabil pe care cauza Madonei o are în inima unui om cumsecade, căpitanul State se ridică și bătînd cu pumnul în masă, strigă provocator către Dincă, deși omul se făcuse mic pe scaun și fără gînd de răspuns.

— Este, stimate domn ! Poftim de răspunde negativ și să-mi zici mie cuțu, de ți-oi mai da bonjur, de acum și pînă la mormînt !

Mai mic pe scaun și mai umil, Dincă înțelege că orice răspuns ar dezlănțui furtuna. Tace și află, de la căpitan, tot ce suferise Madona de la mitocanul de Ștefaniu.

Răposata era o fire sensibilă și gentilă. Se spune că, într-o după masă, plimbîndu-se cu Ștefaniu prin parcul bătrîn al caselor, se speriase și-l rugase să facă pasul mare, pentru că : trece o furnică, să n-o calci ! Nu vorbise niciodată servitorilor cu «fă» și «mă». Numai : domnișoară, te rog, fii bună, sau : dacă nu te superi, fă-mi o citronadă — ori : presimt că la noapte o să-mi fie rău, te rog să-mi aduci aspirina din farmacie, ca să nu te mai deranjez din somn ! Ce spune acum, State e dispus să dovedească, oricînd, cu martori, că povestesc servitoarele plîngînd, prin oraș, despre fosta lor stăpînă, ca despre o sfîntă.

Mănăilă e definitiv cîștigat cauzei sîngelui nobil.

Iancu are lacrimi în ochi și se închină pentru sufletul care urcă la cer.

Povestesc, de asemeni, cei ce o cunoscuseră de aproape și povestește State, acum, că Madona era numai parfum și inspiră stimă și dragoste. Acum cîteva sute de ani, Lucia ar fi fost regina pentru care să moară robii și curtenii, cu surîsul fericirii în colțul gurii. Dacă vorbea așa de frumos cu servitorii, ușor de înțeles cum se purta cu Ștefaniu.

Dezmierdări, cadouri, sărutări, tot ce poate născoci curat o nevastă tînără, frumoasă și cultă. O singură dată îl certase grav. Îl rugase, anume, să nu mai intre prin dos, pe ușa slugilor, cînd se întoarce de la tribunal și să se spele pe mîini, cînd vine la masă.

Ștefaniu, însă, rămăsese ce era din naștere. Înjura slugile cum înjura la slujbă, ușierii și funcționarii și se purta cu nevasta cum obișnuia să se poarte cu împricinații lui de la tribunal. Se culca strigînd, se scula cu gust de scandal. El, coate goale de ieri, urla — pentru Madona și slugi, la fel : eu comand aici !

State clatină capul, trist :

— Pentru o inimă simțitoare ca a Luciei, pentru viața ei cu educație și tartine cu unt, asta era o lovitură mortală ! Nu te plîngi nimănui, că n-ai pe nimeni în oraș. Te frămînți și plîngi în tine. Dacă nu știm ce-i asta : să te consumi în tine, să citim în romane. Suferință neîmpărtășită : roade ca oftica și te duce sigur la mormînt ! Să zicem că asta n-ar fi fost nimic ! Ești femeie, adică trestie și te dai după vînt...

State deschide un capitol nou în romanul Madonei : gelozia lui Ștefaniu. După fiecare petrecere, bal ori plimbare în oraș : scandal acasă !

Lucia a zis : bine, nu mai merg nicăieri, nu mai stau de vorbă cu nimeni ! Și s-a retras în apartamente și în parc, singură, ca într-o mînăstire.

— Asta e îngropare de bună voie, la 19 ani ! Pentru o scîrbă ca Ștefaniu...

În acest capitol e scena mare și finală a căsniciei Ștefaniu, pe care căpitanul State o închipuie în amănunt, după cum i-o povestise, prin nepoata lui, fata în casă a procurorului.

Bal la prefectură.

Invitare oficială.

Madona : nu merg !

Ștefaniu : te rog să mergi !

Madona : iar o să fie scandal !

Ștefaniu : nu, mă jur !

Madona : bine, fac ultima încercare cu tine.

Se duc la bal.

Se întorc după trei ore. Au intrat în salon. Fata în casă e acolo. Madona e îmbrăcată în rochie lungă, strînsă pe corpul subțire și înalt, în ape de mătase scumpă. E palidă, prelungă la figură și calcă rar, cu un buchet de trandafiri strîns la piept. Așa cum calcă, parcă nici n-ar atinge covorul. Ștefaniu e în haină de ceremonie. E amețit de băutură, se uită crunt și și-a desfăcut funda albă de la gît, cu un gest nervos. Răstoarnă scaunele, cu lovituri de picior. Ia un vas de pe masă și-l sparge de zid. Madona tresare. S-a oprit, a întors capul. Înțelege și spune slab, silindu-se să zîmbească : nu-i nimic, mai bine că l-ai spart.

State ține să sublinieze și să explice semnificația acestor cuvinte. Ștefaniu : o grosolănie. Madona : un răspuns, ca o mîngîiere.

În loc să se rușineze, procurorul țipă :

— Ai valsat cu maiorul de la roșiori și te-a strîns de mijloc !

Madona ridică pleoapele spre el, liniștit.

Le coboară și spune servitoarei :

— Mulțumesc, noapte bună, Sanda.

State explică sentimentul nobil din gestul Madonei : un boier nu se ceartă cu nevasta, în fața servitorilor. Ascultătorii aprobă, cu evlavie. Dincă nu se poate stăpîni și spune : asta da, frumos ! Iancu îl repede, privindu-l scurt peste umăr : păi, dacă-i așa, ce vorbeai adineauri ? Mănăilă oftează, zvîrlind rotogoale de fum spre tavan : v-am spus eu, sînge subțire...

State aspiră adînc, cu priviri piezișe de dojană spre Dincă — și cum spune el : reia firul dramaticei sinucideri.

Fata în casă se face că iese. Lasă ușa întredeschisă și rămîne în coridor, dinadins, să vadă ce se întîmplă. Ștefaniu începe scandalul. Și urlă învinuiri pentru Madona. O strînsese maiorul din roșiori de mijloc. Rîsese prea mult cu prefectul. Scăpase un trandafir, în trecere și dinadins, ca să-l ridice primarul. Madona tace. O vede fata, din coridor, în mijlocul salonului. E tot așa, înaltă și subțire, cu

trandafirii la sîn. Se uită în ochii lui Ștefaniu. Din cînd în cînd, îi tremură buzele, ușor. Pare de piatră. E albă. E tot frumoasă. Și tot așa : ca o icoană. Din ce spune Ștefaniu, nu se mai înțelege nimic. E o cascadă de vorbe grele, de amenințări și înjurături. În furia lui, repede scaunul în oglindă și o face țăndări. Madona a închis ochii. Atît. Nici un fior pe figură. Procurorul e un animal. Se apropie de nevastă și cu o singură zmucitură, îi sfîșie rochia, de la guler la poale. Madona se clatină. Vrea să spună ceva și parcă i-a murit orice gînd sub frunte. Lasă capul în pămînt și — așa cum intrase, cu pași rari și ușori, dreaptă, pleacă spre dormitor. Înfuriat că nevasta nu-i răspunde și răscolit pînă în adînc de ochii ei cu lumini mari de compătimire, Ștefaniu îi strigă : nu pleca, dacă pleci, te iau la palme !

Ascultătorii, patru fără Dincă, s-au ridicat de pe scaune și — aplecați spre State, cu inimile ticăind, sînt un glas :

— El ?

— El !

— Ștefaniu ?

— Ștefaniu !

— Pe Madona ?

— Pe Madona !

— S-o ia la palme ?

— La palme !

Iancu șuieră a ciudă, cu ochii în tavan și fărîmă o înjurătură între dinți. Să fie acum Ștefaniu lîngă el, l-ar face mototol pe sub mese. Mănăilă are, la rîndu-i un moment de revoltă și se plimbă, nervos, cu pașii mari, printre mese, cu mîinile adînc în buzunare și melonul pe ceafă. Nu e procurorul Ștefaniu de față, să-l facă și el mototol pe sub mese, ca în gîndul lui Iancu, dar e domnul Dincă, apărătorul lui convins, acest tîrîe-brîu care a avut curaj s-o insulte pro memoriam pe Madona cu trandafiri și să-i zică lui, Mănăilă, care e subșef de birou, conțopist de prefectură. Abia acum, parcă simțind cît de gravă fusese insulta lui Dincă, Mănăilă se apropie de el cu putere de

Samson și-i strigă în plină figură, stropindu-l printre dinți cu spuma albă a revoltei lui interioare și sincere :

— Și, mă rog, dacă eu, Mănăilă, sînt... conțopist de prefectură, tu ce mi-ai fost, mă... hodorog bătrîn ? Ce mare scofală a fost de tine, mă... poșta, mă rog ?

Mănăilă e înspăimîntător la mînie și periculos. Face dovada acum. Strigă, bălăbănind brațele în aer :

— Cine-ai fost tu, care-ți permiți să ne insulți, pe mine și pe Madona, care — săraca, doarme între trandafirii ei ? Lăsați-mă să-i spun cît suferim noi, care avem un trecut și un prezent, noi care...

Iancu l-a prins în brațe și luptă să-l domolească : știu, te cred — oricum, nu se face... nu e frumos... scandal... la mine în local...

Ajuns aproape sub masă, Dincă se închină și bîigue : nenișorule, eu — așa, o vorbă, ce mi s-a spus...

Prins în brațele restauratorului, Mănăilă se zbate, dă din mîini și din picioare și se roagă : lăsați-mă, să-l întreb cine-i el, care...

Așa cum se zvîrcolește, un galoș i-a sărit din picior, face două salturi în aer și cade pe masă, într-o farfurie cu saramură de crap. Melonul i-a ajuns pe sub mese.

State privește tabloul, ca un general. Îl bucură. Integral, adevărul lui triumfă. În urmă, se ridică solemn și spune, deopotrivă energic și calm.

— Mănăilă, în numele Madonei, care e sînge din sîngele nostru, te rog să te calmezi !

Brusc, ca și cum i-ar fi supt cineva răsuflarea, Mănăilă a rămas inert, prea mic în brațele uriașe ale restauratorului, ca o păpușă cu mîini lungi și picioare subțiri.

În farfuria albă și mare, cu saramură, galoșul e ca o pată pe blazon.

De o oră și mai bine, «matinalul» venise, îl lăsase pe Octav îmbrățișat, în plin viscolul peronului, cu Sandu și plecase mai departe, spre frontieră...

AȘA ÎNCEPE ORICE POVESTE DE DRAGOSTE

În trăsura cu un cal, care-l duce de la gară în oraș, Octav s-a ghemuit în palton, lîngă Sandu și tace, fără gînd, cu capul ascuns în gulerul scump de blană.

Zece ore de drum, în noapte și viscol, în personalul cu opriri mari în gările mici, îl neurastenizaseră. Avea impresia că n-o să mai ajungă, că mersul acela clătinător de omidă a întunericului în cîmpul alb se face în ocol mic și întors. Încercase să doarmă, să se mintă cu un roman, băuse o sticlă de vin tare, zvîrlise două sticle goale de rom. Voia să se îmbete, să nu-și mai aducă aminte de nimic — să deschidă ochii, afară și în el, mîine, în orașul în care suferise și murise ea. Plimbîndu-se, ca un animal în cușcă, în compartimentul îngust și cu lumină vagă, Octav fumase țigare după țigare, recitise telegrama cu veste neașteptată și fără înțeles. Înginase, vorbise singur, strigase cu pumnii la tîmple : nu se poate, asta nu se poate ! Simțise, pentru întîia oară, ce înseamnă dorința de evadare din tine și din acum, din acel acum care adună rotogol în jurul frunții, ca un cerc de metal, același gînd chinuitor și-l strînge, în șurub invizibil, pînă la plesnire.

Ca să nu mai fie singur, Octav o luase razna din vagon în vagon, să se certe cu controlorii pe coridoare, să deschidă și să închidă ușile compartimentelor, să se tamponeze voit cu pasagerii, să intre în vorbă cu doamnele singure, ca și el, în personalul de frontieră ori să calculeze, răbdător, în milimetri, în centimetri și metri, depărtările de la o gară la alta, pe harta minusculă din fiecare coridor.

Se oprise într-un vagon de ultimă clasă, între oameni care vorbeau tare, glumeau porcos, rîdeau strident ori oftau, picotînd de somn, unul pe umărul altuia, strîmbi și în joc drept de lumini și umbre, ca într-o gravură în lemn.

Se întorsese în compartimentul lui, mai singur.

Vorbea cu el : de-ar trece noaptea... mîine, orice, oricum, dar nu gîndul de acum... înmormîntare, flori... asta nu se poate... ar fi logic să nu se întîmple nimic... nu-i nimic adevărat... nu se poate... ce viscol afară... mîine, în orașul în care suferise și murise ea... ar trebui să nu-l doară că murise ea... avea sînii mici și se doreau striviți... telegramă... locomotivă... roman mediocru... dragoste... mîine... acum... săraca... cum să scap de mine, să fug, să ajung mai repede... mîine, oricînd, dar nu acum... ar fi bine să adorm... sticlă pisată sub pleoape... gîndesc așa : nu-mi pare rău de nimic... iubesc o moartă... merg la înmormîntare... vis, moarte, nimic, banal — banal... telegramă... Sandu... orașul... orașul în care suferise și murise ea... în care su-fe-ri-se și mu-ri-se... tren, mers de rîmă, locomotivă... roți, pe linii : ti-ca-tac, Lu-ci-a, ti-ca-tac... tren ca o rîmă... ne depărtăm în loc să ne apropiem... scîntei în geam... scîntei, frumos, în întuneric... tren în pantă : du-du-pfiu, du-du-pfiu... departe... acum.

Octav se lăsase, moale, pe bancă.

Era cineva în el care adormea, somn de bunic în fotoliu comod — cufundare de o clipă și amăgitoare în repaus, ca să sară apoi în picioare, speriat fără rost, cu telegrama mototol în pumnul strîns cu putere și spaimă. Și iar, același tren în pantă și viscol, cu tot așa de îndărătnice opintiri în pistoane : du-du-pfiu, ti-ca-tac, du-du-pfiu...

— În definitiv, vorbise Octav singur, tot ce poate fi mai stupid, mai fără rost, mai ridicol, revoltător de ridicol și de inutil : să pleci, oriunde oricum, la o înmormîntare. Moarte, ciocli, coroane, (hilariantele coroane cu flori de cîrpă și frunze cu coadă de sîrmă...) înmormîntare, durere : nu mai spun nimic ! Toate se reduc la un gînd banal și gol și stupid. Pentru că moare cineva, ești dator să porți

doliu, să fii trist, să plîngi și să dai colivă de pomană și iar să fii trist și iar să plîngi și iar să...

Simțea, cum se lipise cu tîmpla de geamul rece, că i se adună gîndurile, altele cu alt înțeles.

Octav fugise de amintiri.

Înțelesese că era inutil chinuitor să dezgroape în el tot ce fusese odinioară frumos.

Neastîmpărul lui de animal în cușcă, tentativa de evadare din el și din acum, din acel acum apăsător, nu erau altceva decît această fugă de amintiri — care reveneau mai cuminți, mai limpezi, mai pline de înțeles...

Octav obosise și se lăsase în voia lor.

Abia acum evada din el și din neastîmpăr. O mînă nevăzută îi trecuse pe frunte și se făcuse liniște. Ca un fruct al luminii interioare : surîsul.

Octav retrăia o întîmplare a lui. Nu mai era singur. În compartimentul vagonului se înfiripau umbre și îl chemau pe nume, muzical.

Octav o cunoscuse pe Madona întîmplător, cu doi ani în urmă.

Era o după amiază de vară bucureșteană, cu soare orbitor. Șovăia pasul în asfaltul moale, pe trotuarul pustiu.

El plecase de la cafenea și traversa calea Victoriei, citind un ziar. Se pomenise față în față cu un automobil care stopase la un pas, brusc.

Madona, care era la volan, a sărit din mașină și s-a apropiat de Octav, alarmată :

— Fii atent, domnule ! Lasă-l încolo de ziar, că era să te omor.

— Republică în Portugalia, domnișoară ! Altă republică — a răspuns Octav liniștit, oferindu-i ziarul...

Surprinsă un moment în fața omului care, în loc să se sperie de moarte sau să se supere, cel puțin, cum se speriase și se supărase ea, îi întinsese cu un surîs candid ziarul, Madona și-a mușcat buza, să nu rîdă. I-a mărturisit mai tîrziu că gestul lui merita o îmbrățișare în plină stradă ! Atunci, însă, era un simplu necunoscut, cu care trebuia să fie aspră, ca să-l învețe minte să nu mai umble

gură cască pe stradă. S-a prefăcut iar supărată, i-a zmuls ziarul din mînă, s-a urcat la volan, și — accelerînd nervos, a scos limba la el : prostule !

Octav rămăsese cu ochii mari în urma mașinii.

Coborînd pe Sărindar, el se întrebase : cine-o fi ? Pentru că nu i-a răspuns nimeni, se mulțumise să facă o constatare într-adevăr logică : ar fi putut să fie mai puțin obraznică și să nu-mi ia ziarul din mînă...

Pe «duduia de la volan», cum o fixase Octav în amintire pe Madona, o întîlnise peste o săptămînă, la un teatru de vară. Ea se plimba, într-o pauză, frumoasă sub pălăria de paî cu o floare, una singură și de mac, alături de «oncle Ludovic», colonelul, un uriaș cu figură aspră, în colțuri, de mareșal. Cînd l-a văzut pe Octav, Madona a surîs și-a avut, instinctiv, un gest amical de apropiere. La rîndu-i bucuros că o revede, Octav a surîs la fel.

Cineva vorbise în el : acum o săptămînă a fost o glumă, dacă nu o alintare de copil zburdalnic ! Madona înclinase capul pe un umăr și mișcase buzele, ca un îndemn, ca o chemare. Sub ochii fără clipire ai colonelului, Octav se apropiase repede, cu mîna întinsă și — imagine suprapusă alteia, gînd în veriga altui gînd, trecuse printre ei un tren cu țipăt surd, cu întuneric și frig în urmă, ca să-i lase lui același cîntec neurastenizant în urechi : ti-ca-tac du-du-pfiu, ti-ca-tac...

Octav se pomenise singur, mai singur în compartiment, zmuls din visul care începuse să se înfiripe.

— Acum, orice amintire, de prisos...

Vorbise, căzut pe canapea, cu capul în palme.

Toate amintirile veneau de departe și parcă erau ale lui.

Le citise undeva, într-o carte sau le povestise cineva, într-o noapte cum n-a mai fost, de nu le trăise în altă viață și aidoma — întîmplare cu dragoste și moarte, ca oricare alta.

Se împăcase, în acest gînd. Era sigur că mai trăise o viață, numai a lui și alături de Lucia.

Coborînd din tren, în gara albă și mică de viscol simțise că se desprinde din el și din propria lui existență și face primii pași în altă viață și alt tărîm. Sfios, ca pe-o arătare din altă lume, îmbrățișase pe Sandu iar cuvîntul lui de bun sosit i se păruse fără înțeles...

Trăsura lui Șmil urcă în pantă, spre oraș. E mică și șubredă. Birjarul e înalt și slab, ca o vedenie. O vedenie e și calul cu capul mare și gîtul subțire.

Animalul se opintește crîncen în hamul de cureluțe și sfori.

Strada e îngustă și pare fără sfîrșit. Pe margini sînt case mici și rare, cu acoperișuri strivitoare de zăpadă. În prăvăliile cu clondire de rachiu, covrigi și manufactură în vitrine, se intră pe brînci, pe scări săpate în pămînt și strîmb. Bănui, în prăvălii, întuneric, igrasie și gîndaci roșii în raftul cu coloniale și delicatese.

Gardurile sînt inexistente iar trotuarul e fixat prin pari bătuți în pămînt, din loc în loc. Prin curțile mari sînt clăi de fîn, grajduri într-o rînă și slugi cu cojoace soioase, călcînd ca pe picioroange cu cizmele unse cu păcură, prin omătul mare.

În decorul acesta de un alb murdar și de pustiu, cu viață de viermi colcăind prin dughene și sub acoperișuri diforme, trece drumul o bătrînă în cîrje, numai zdrențe, cu o strachină de murături în mîna ca de mort.

Octav închide ochii, să nu mai vadă și se cutremură :

— Aici e... orașul în care a suferit și s-a sinucis ea...

Gîndul a fost plin, ca o ramură de copac după ploaie și o mînă jucăușe de copil l-a scuturat, cu stropi mari, în inima lui Octav. Cu plînsul prins și ascuns sub pleoape, el și-a rezemat capul de Sandu, învins.

Șmil a scuipat în palme, odată și bine și — sărind de pe capră, a pus umărul la roată.

Panta amenința să nu se mai termine.

O zvîrlise o mînă de uriaș, ca pe o pînză îngustă și murdară, de la gară spre cer...

O CLIPĂ ÎNTR-ADEVĂR SOLEMNĂ

În restaurantul de la gară, cînd a venit nevasta să-l schimbe pe Iancu, era azil de noapte.

Restauratorul adormise cu capul pe umărul căpitanului State, care sforăia cu gura deschisă spre tavan și capul răsturnat, chinuit, pe spătarul unui scaun. Domnul Dincă picota pe o bancă, cu mîinile la piept. Mănăilă adormise pe masă, cu fața în jos și brațele deschise. Piciorul cu galoș era ținut în brațe de Iancu. Celălalt se îndoise pe masă, cu genunchiul înfipt în pîntecul domnului Dincă.

Nevasta, voinică și cu obrajii rumeni de frig, rămăsese în prag, cu palma la gură. Spune, pentru ea și tare : să vezi și să nu crezi ! Deschide obloanele de lemn, să pătrundă lumina și dă ușa de perete, să iasă fum de tutun și duhoare acră de trupuri încinse la somn.

Iancu se mișcă, ajuns de frig și clipește repede, privind piciorul cu galoș al lui Mănăilă, care-i amorțise mîna.

Nevasta rîde, lîngă el : așa negustor ca tine, Iancule, mai rar !

Iancu se ridică, se întinde cu poftă, trosnind oasele și răspunde, cu un căscat din adînc : a fost conversație mare, soro, că e grav ce se întîmplă la noi în tîrg...

Mănăilă s-a sculat în patru labe, pe masă și fără să deschidă ochii, bîiguie, cu limba de plumb : fraților, dacă vine «matinalul» cu amicul meu Octav de la centru... eu, aici și mă scol, dacă... vine «matinalul» cu...

— Oho ! să fii matale sănătos, că «matinalul» — de cînd...

Mănăilă sare de pe masă, ars.

— Cum ?

Nevasta restauratorului rîde :

— A venit, omule !

Mănăilă nu crede, nu poate crede.

— Matinalul ?

— El !

— A venit ?

— Cum te văd și mă vezi.

— De mult ?

— Te cred.

Mănăilă fluieră a pagubă, moale pe scaun.

— Scîrba de Sandu ! Să nu mă scoale — pe mine, care...

Iancu se spală în lighianul de tablă, care servește la nevoie și de răcitor pentru sticlele de limonadă. Rîde, bălăcind înviorat în apă :

— E ora zece, boierule !

— Acum ?

— Acum.

I se pare că n-a înțeles bine.

— Ora zece ?

— Zece.

Mănăilă fluieră iar a pagubă și nu mai are putere să se ridice de pe scaun.

— Sandu nu e om de caracter !

E tot ce poate spune, e singurul gînd limpede.

Nu pricepe :

— Să mă lase să dorm, să nu mă scoale, să nu mă cheme — să nu-l întîmpin la sosire, EU, pe amicul Octav — care...

Mai are o nădejde :

— Mă rog, o fi venit amicul meu Octav de la centru ?

Se supără că Iancu nu știe. A dormit ? Să nu doarmă ! Un restaurator e dator să afle cînd vine o persoană distinsă în oraș. Nici nevasta restauratorului nu aflase. Fapt sigur : Sandu nu mai era pe peron. O dovadă că Octav venise și plecase cu el în oraș. Ce-o fi zis un om distins

ca Octav, de el, Mănăilă, că nu-l văzuse la gară ? Că e un individ fără maniere, un amic nesincer, un ins oarecare din popor, ca Dincă și Ștefaniu, care nu învățaseră în familie că ești dator să întîmpini la gară un amic — mai ales un amic ca Octav — care te anunță telegrafic că : sosesc 6,45...

— Sandu nu e om de caracter !

Are să i-o spună, fără înconjur ! Să nu mai facă glume de prost gust cu el ! Asta nu e o faptă de om serios. Oricine e supus greșelii și se întîmplă să adoarmă. Dacă ești amic sincer, îl scoli. Nu îl lași în somn compromițător, care — dacă...

Gîndul face volte în aer și nu se mai lasă prins.

Iancu adună mărunțiș zornăitor în fișicuri :

— A fost conversație mare, soro, că...

Vorbise cu nevasta.

Mănăilă se supără din senin și sare în picioare. Zice : lasă-mă, Iancule, că sînt nervos ! se duce repede la ușă, o deschide larg și o închide zgomotos în urma lui.

Afară nu mai e nici o trăsură.

Mănăilă urcă panta spre oraș, fugind, prin mijlocul drumului. Se oprește din gardist în gardist și la fiecare cîrciumă. Nu îl văzuse nimeni pe Sandu, în tovărășia unui amic distins.

O sanie îl duce fulger pe Mănăilă la Sandu acasă.

Nimeni.

Nedumerire : încă nu sosise «matinalul» în gară ori venise «matinalul» fără Octav ?

Birjarul ridică din umeri : de unde să știm noi, conașule ?

Asta nu poate Mănăilă să sufere : prostia oamenilor ! Nu știu nimic, nu văd nimic, nu află nimic.

Are motiv serios de supărare :

— Un birjar e dator să afle dacă vine un tren în gară și cu ce persoane anume ! De ce ai cal, de ce ai sanie, de ce ai permis, de ce mănînci pîine cu sare din meseria asta, dacă... ?

E hotărît să facă ordine :

— Să vii mîine la prefectură, să-mi aduci aminte să te amendez !

Birjarul își face cruce și se jură :

— Conașule, zic zău, dacă...

Strîns sub pătură de frig, cu palmele lipite între genunchi și gulerul ridicat, Mănăilă n-are timp de taifas.

— Vorba ! Că mă enervezi...

S-au întors în centru. Sania s-a oprit în mijlocul pieții. Calul sforăie, cu botul în jos și frămîntă zăpada. În picioare, pe capră, birjarul își bate mîinile, ca două aripi, de trup. Cu chiciură în mustață și mai mic sub pătură, Mănăilă se frămîntă, caută un gînd salvator. Problema care și-o pune nu e simplă deloc : încotro s-o apuce și — pe jos ori cu sania ? În așteptarea unei idei geniale, scutură capul, cu amărăciune de vin și tutun în cerul gurii : Sandu nu e om de caracter !

Gardistul din centru se apropie de sanie, cum ar spune Dincă pensionarul : ca un colac de salvare pe valuri spumegînde pentru un nefericit naufragiat ? Se apropie și aduce vestea bună : Sandu e la cafenea, cu un domn ! Mănăilă sare din sanie. S-a făcut lumină în el.

Venise Octav !

Așadar, venise Octav, acel amic distins de la centru, care...

Mănăilă s-a oprit la intrarea cafenelei, cu ochii mici într-o oglindă. E tras la figură. Se vede că dormise prost. Barba crescuse. Nu se face, își spune el în gînd, să apari neras și nescuturat pe haine, în fața unui om ca Octav ! Convins de adevăr, trece peste drum, la bărbier. Intrînd, are o nouă neplăcere. Constată cu regret că umblase prin oraș numai cu un galoș.

Așa ceva nu i se mai întîmplase. Se făcuse de rîs, el, om serios ! Numai de nu l-o fi văzut cineva, una din numeroasele dame bine ale urbei...

— Să știi că la porcul de Iancu de la gară mi-a rămas galoșul !

Bărbierul e serviabil, mai ales cu un mușteriu onorabil ca domnul Mănăilă. Surîde și se înclină, frecîndu-și mîinile :

— Nu face nimic, coane ! Se mai întîmplă ! Că ce e viața la om ? Ca la jurnal : întîmplări din Capitală ! La noi, scrie și pe firmă : discrețiune absolută și servici antiseptic. D-aia zic : pînă vă bărbierim noi, ucenicu dă fuga la gară și vă aduce galoșu'...

Înduioșat de devotamentul într-adevăr proverbial al bărbierului, Mănăilă uită ce face și-i strînge mîna cu efuziune, servindu-i la rîndu-i o veste îmbucurătoare :

— Știi, monșerule, amicul meu de la centru, ziaristul : e în oraș ! Păi daaa, te cred ! L-am adus cu nepusă masă. Să vii, amicule, să ne vezi, să ne cunoști și să scrii despre noi la centru — să se afle și acolo că noi, carevasăzică, aici, sîntem o mînă de intelectuali și de firi distinse, care — dacă... să nu crezi tu, Octav — că ne tutuim — să nu crezi tu, Octav, că noi, aici în oraș, așa și pe dincolo, dacă sîntem în oraș mic, nu trăim în actual și modern ! Ce să vezi, dragă ? Cum a fost alaltăieri pui scrisoarea la poștă, cum e aseară și primesc telegramă de la el : sosesc 6,45 ! Nu-i așa că e gentil ? Te cred ! O să-l cunoști, că în fotografie se poartă ca la centru : barba rade, mustața rade...

Patronul, conul Costică, are și el știri senzaționale, pe care nu le spune oricui. Aflase amănunte de necrezut și de ultimă oră, în jurul morții Madonei cu trandafiri. Dealtfel, de aproape cinci ani, între «Costică de la centru» și «Iancu de la gară» e dușmănie de moarte. Fiecare se pretinde mai bine informat și mai rapid, asupra dramelor, crimelor, divorțurilor, scandalurilor familiare, politice și administrative, cancanurilor și intrigilor din oraș și împrejurimi. Concurența i-a dus la scandal, la proces, la împăcare și iar la scandal.

Orășenii sînt împărțiți în două tabere.

Unii cred în «versiunea Costică» și o servesc, ostentativ, celor care susțin «versiunea Iancu de la gară». Taberele se ciocnesc, la rîndu-le și se dușmănesc.

Întîmplător și pînă la un punct oarecare, în jurul recentei sinucideri, ambele versiuni merg mînă în mînă. Costică, însă, aflase «în ultimul moment», amănunte de necrezut.

Sosise în oraș un tînăr, care a fost amantul Madonei, pe cînd era ea fată mare. Îl chemase servitoarea, printr-o telegramă, să vie la înmormîntare, că Madona — cu cîteva clipe mai înainte de funestul act — îi dăduse servitoarei o telegramă, cu ordin s-o păstreze în sîn și cu jurămînt că, dacă moare ea, Madona, servitoarea să dea drumul la telegramă, dar nu de la oficiul din centru ci tocmai de la oficiul gării.

Taină !

De ce tocmai de la oficiul gării ?

Costică află tot ! Pentru el nu sînt taine...

Un oficiant de la poștă, care se tunde la el, i-a spus — dar pe cuvînt că nu mai spune și altora, că Ștefaniu, ca procuror, dăduse ordin dirigintelui că : orice scrisoare vine pentru nevastă, să treacă pe la el, pe la Ștefaniu adică ! Ordinul mai era că : orice scrisoare ar pleca de la Madona, să fie oprită la poștă și întoarsă la procuror, la tribunal..

Madona, care nu știa nimic, îi scria săptămînal amantului ei de la București. Ea îi scria și amantul nu le primea, că toate erau teanc și citite în sertarul lui Ștefaniu

Cînd a prins Madona de veste, era tîrziu...

Cearta mare, însă, nu pornise de aici, că Ștefaniu nu-i spusese Madonei nimic de scrisori. Îi afla gîndurile, le încuia în sertar și atîta tot. Adică, atîta tot, vorba vine — că dacă cearta cu moarte nu pornise din scrisori, pornise gelozia din ele...

Într-o seară, era bal la prefectură și..

Mănăilă își surîde în oglindă, clăbucit și înviorat.

— Asta cu balul o știu, Costică !

Bărbierul se dă un pas înapoi, se uită cu ochii mari la Mănăilă de pe scaun și îl întreabă, cu jumătate gură, pe Mănăilă din oglindă :

— Cum ? Nu se poate, că n-ai de unde ! O știu din sorginte sigură... și de curînd !

— Parcă eu altfel ? se umflă în guşe Mănăilă. Tot aşa, Costică puiule : recent şi din sorginte sigură ! Mi-a spus-o căpitan State, care...

Costică înţelege şi rectifică energic :

— Să avem pardon, că don' căpitan State ştie de la mine ! A fost ieri pe aici şi..

Mănăilă se supără. Nu-i place să fie contrazis. Nu suferă oamenii mincinoşi. Ca orice temperament de plămadă aparte, se revoltă rapid şi se aprinde regretabil. Răspunde brutal şi bine face, că le astupă gura — scurt şi cuprinzător, la mincinoşi.

— Mă Costică, mă superi şi nu se face, mă, că mă rad la tine de zece ani ! Nu fii bărbier mincinos, că minciuna îmi face rău la nervi. E aşa cum spun eu, că altminteri trec peste drum, să mă rad la Chirică-mînă-uşoară. Asta eu balul o ştiu de la căpitan State iar State a cules-o din sorginte sigură, că are o nepoată care e prietenă cu fata în casă a procurorului Ştefaniu şi asta, nepoata i-a spus că... Adică, nu : fata în casă i-a spus nepoatei iar nepoata i-a spus lui State, care ne-a spus nouă că... la bal, pe cînd...

Costică nu mai rabdă.

— Păi vezi, coane, că e bătrîn şi e porc ? Păi vezi că n-are pic de obraz şi nu mai e persoană onorabilă, dacă minte că el...

Îl sugrumă necazul. Face ochi de broască, de ciudă şi dă din mîini.

— Minte, coane ! Minte ! Să n-apuc să mănînc şorici în sfînta naştere, dacă... N-are casă, n-are masă, n-are rude ! Dacă n-are rude, cum are nepoată ? Nepoată am eu, care e amică sinceră cu fata în casă de la Ştefaniu ! Eu i-am spus lui că am o nepoată care...

Mănăilă nu crede.

— Tu ?

— Eu.

— Căpitan ?

— Păi !

— Nepoată ?

— De soră.

— Amică ?
— Bună.
— Fată-n casă ?
— Ștefaniu.

Mănăilă s-a convins. Cavaler, cere scuze, cu palma pe inimă, dovadă că e sincer :

— Pardon, Costică, pentru vorbă proastă ! Nu ești mincinos. Porcu' de căpitan e mincinos. Am să i-o spun de la obraz.

Bărbierul mai are o veste. A păstrat-o dinadins la urmă, ca să fie lovitură. Nici n-a spus-o cuiva, pînă acum. Face o favoare, pentru domnul Mănăilă numai, că se rade la el de zece ani în șir, cu perdaf și pomadă specială, în borcănaș alb, iscălit pe capac — ca un sigiliu, de mușteriu.

Venise cu «matinalul» cineva, o persoană de la centru : colonelul, care rămîne la înmormîntare. Costică aflase întîmplător, pentru că tot așa de întîmplător, în compartiment cu colonelul, călătorea și primarul — care, de la gară spre casă, acum o oră dacă nu mai bine, se oprise la bărbier, să se tundă, că nu s-ar tunde în altă parte pentru nimic în lume !

— Salutăm, coane Mișule ! Bun sosit ! Ce mai e nou pe la centru ?

— Sal'tare, Costică ! Ia să mă faci tu frumos. Ce să fie nou, mă ? La centru, spurcăciune mare, mă, Costică ! Încolo... A, da : să vezi una bună, în tren ! Dar să n-o mai spui la nimeni.

Primarul e om serios. A fost negustor, pe vremuri și e, de zece ani, persoană oficială. Are eșarfă, decorații și baston din trestie de mare. În Costică are încredere, că îl tunde gratis și-i face propagandă în alegeri. Se cunosc din școală. Se înrudesc de departe dar sigur, prin alianță. Se zice că bunica lui, moșiereasa, ar fi...

Mănăilă e nerăbdător.

— Lasă asta cu bunica, mă, că e veche. Spune-o p-aia cu primarul și colonelul.

A fost simplu. Primarul era în compartiment cu colonelul. Aici o vorbă, dincolo alta, cum se întîmplă în tren,

că stai de vorbă cu oricine — dă-i primarul un măr colonelului, că-i era gura amară de tutun, dă-i colonelul o țigare primarului, că le isprăvise, au ajuns la urmă să se recomande, să afle colonelul că primarul e primar iar primarul să afle că bătrînul e colonel și merge la înmormîntarea unei rude, în orașul în care primarul era primar.

Bătrînul era trist, așa cum ar fi trist oricine, în drum spre orașul în care i-a murit o rudă. De Madona, însă, colonelul vorbea cu amărăciune, dacă nu cu dojană.

— Merg la o înmormîntare pe care eu, aici, în inimă...

Oftase, cu ochii duși în noapte.

— Madona murise de mult, pentru mine. Din ziua nunții. Nu mi-a mai scris un rînd. Mă uitase cu desăvîrșire. Singur Ștefaniu, din cînd în cînd, îmi scria : cu slova, cu inima și gîndul lui. În fiecare scrisoare a lui mă ruga s-o scuz pe Madona că nu îmi scrie, dar... are migrenă — se întîmpla să aibă migrenă de cîteori...

Primarul a înțeles.

Procurorul oprise, în sertar, aduse de la poștă, toate scrisorile Madonei. Pe cele scrise amantului le păstrase, ca o armă. Cele trimise bătrînilor erau, în bună parte, arse. În fiecare, Madona lăsa să se întrevadă viața pe care o duce cu Ștefaniu. Și nu-i convenea procurorului să afle colonelul : de rușine, de frică.

Om cumsecade, care o cunoscuse pe Madona personal, o respectase și compătimise cu destinul ei trist, primarul n-a putut să tacă. I-a spus bătrînului tot ce știa, așa cum știe oricine, în oraș și împrejurimi, romanul Madonei cu trandafiri.

Bătrînul a tăcut. Clocotea în el. Nu s-a putut stăpîni și a șters o lacrimă.

— A fost măgar, acest domn Ștefaniu ! După înmormîntare, nu-l mai cunosc. Îl iau de guler și-l dau afară din casă.

Vesel că moartea Madonei cu trandafiri va fi răzbunată și usturat, în același timp, de odicolonul cu care mîna agilă a bărbierului îi frige obrazul pînă la lacrimi, Mănăilă

închide ochii strîns, scutură capul energic și lovește cu piciorul în podele :

— Brava ! Să nu-l lase ! Să nu-l ierte pe acest fiu din popor, care, i-am spus-o și lui Dincă : a mușcat cu dinții lui de mămăligar în carne albă, de familie bună ! Pentru că, să știi de la mine, Costică : dacă-l iartă scîroa de colonel, nu-l iert eu, nici căpitan nădrăgilă, nici tu și nici o fire sensibilă din oraș și împrejurimi !

Costică jură, cu briciul strîns în mînă, aproape de beregata lui Mănăilă și ochi de asasin în oglindă :

— Eu să-l iert, coane Mănăilă ? Să n-apuc să mănînc șorici în sfînta naștere, dacă...

Jură și Mănăilă, în picioare, cu palma întinsă, pe viitorul lui și pe cavoul familial.

Firfirică ucenicul, care a fost la gară în fugă și s-a întors, gîfîind, a încremenit lîngă ușă, cu galoșul în brațe și ochii blegi la Mănăilă.

E într-adevăr, o clipă solemnă...

CÎND FIECARE GÎND E CIORCHINE DE ADEVĂRURI ȘI MUSTRĂRI

Singur, măsurînd cu pași rari și egali peronul cu viscol, în așteptarea personalului de frontieră, Sandu retrăise în amintire și alături de Octav, nopțile de bombardament, zilele cu neliniști și presimțiri, înserările molcome în jurul focurilor din refacere ori marșurile în întuneric și toamnă.

Orășeanul era atunci un copilandru cu priviri adînci, prea slab în mantaua largă și lungă, cu mîna prea albă și mică să poată cuprinde arma sigur, cu putere. Camarazii îl porecliseră : Veșnicul Nedumerire, pentru că în fiecare gest al lui, în orice cuvînt, în cea mai ușoară înfiorare a buzelor, era o întrebare la fel : de ce — de ce bombardament, de ce marș, de ce atacăm, de ce murim și ucidem ? Nu știa nimeni să răspundă. Nici n-ar fi fost răspuns. Era o singură ridicare din umeri, un gest vag și arareori, o lacrimă — pe care n-o lua nimeni în serios...

După despărțire, în scrisori pe care le numiseră în glumă : confesiuni pentru secolul Veșnicului Nedumerire, Sandu încercase să-l convingă pe Octav că războiul fusese ceva care oricum trecuse, despre care e neserios să vrem cu tot dinadinsul să avem o părere, pentru că e tot așa de neserios să crezi că poți despica firul de păr în patru. Ar fi mai folositor să trăim în acum, să fim o generație fără ieri și fără mîine. E tot ce putem face, scria el, noi, oamenii care am ucis și așteptam să fim uciși, nepăsători. Cînd fiecare gînd e ciorchine de adevăruri și mustrări, nu întrebi, nu ricîi cu unghia pe rană. Mergi pe vîrfuri, ca

printr-o sală de sanatoriu, să nu deștepți bolnavii care dorm în tine, alături și cuminți.

Octav răspunse cu mustrări pentru acest calcul de om laș. Încercase la rîndu-i să-l convingă pe Sandu că datoria lor de oameni care au ucis și așteptau să fie uciși ar fi să pătrundă cît mai adînc în inima lor, să afle, să smulgă afară și în lumină, adevărul. Oricare ar fi acest adevăr. Numai răufăcătorii fug de lumină, numai oamenii slabi tremură în fața adevărului iar eu — se apăra Octav : am ucis și n-am fost răufăcător, am tremurat și n-am fost un om slab.

Se scurg clipele și trec anii peste noi, ca o apă care nu ne spală, ca un drum care ne fuge sub picioare. Facem pași pe loc. Noi, bănuia Octav, tot acolo am rămas : în pragul anului acela de spaimă și nedumeriri, an fără bilanț, cătușe de picior, întrebare care ne apasă umerii, ca un jug. Pînă nu vom răspunde, un răspuns care e în fiecare din noi, cătușa nu cade, nu facem un pas mai departe, nu avem putere să zvîrlim povara de pe umeri.

Să ne salvăm, striga Octav, să nu șovăim, să ne zmulgem masca.

Sandu întrebase : să facem un pas mai departe, unde, peste ce ruini ? Glumise, în scris tremurat : oricare ar fi adevărul, adevărul lor de adolescenți cu cartușiere și bocanci, era sigur că Octav rămăsese același copil cu ochii mari de nedumerire.

Pe el, copilul de odinioară și de acum, îl așteptase în gară.

Sandu încremenise lîngă scara vagonului. Octav se apropiase de el cu alt mers, cu altă privire și altă figură, prelungă, palidă, de nerecunoscut. Sandu i-a întins mîna fără căldură și i-a urat bun sosit, cu glasul alb, ca și cum i-ar fi spus : adio — pentru copilul de ieri și din amintire, care murise abia acum pentru el.

Îmbrățișîndu-l, un fulg de zăpadă i se prinsese în gene, se topise pe obraz...

Pe drumul gării, în trăsura lui Șmil, Octav îl rugase :

— Să nu mă întrebi nimic, Sandule ! O să stăm de vorbă mîine, oricînd, despre tot ce a fost frumos odinioară — dacă a fost ceva frumos, odinioară ! Azi, acum... tu singur ai spus : să mergem pe vîrfuri, să nu deșteptăm amintirile care dorm în mine, după o noapte cum n-a mai fost alta...

Sandu nu întrebase. Pentru el era o singură nedumerire : omul de alături, ca o umbră dintr-o lume care nu era a lui, care nu fusese a lor. Gîndul nu recunoscuse și nu apropiase umbra.

Strîns în palton, cu viscolul plin în figură, Octav încercase, dimpotrivă, un sentiment nou de regăsire în el și în amintire. Peste figura Madonei, în desen tot mai șters, se conturase luminos și aproape un desen nou, în profil dublu, ca o efigie de monedă : el și Sandu, așa cum stau, umăr la umăr, în noaptea întîiei spovedanii.

— Camaraderia bună de odinioară, Sandule ! A rămas ca o poveste cu minuni...

Sandu tresărise. Recunoscuse glasul copilului din amintire. A răspuns, ca o dojană :

— Aproape să nu te mai recunosc !

Se prinseseră de mînă, strîns ca doi copii în trecere prin vadul unei ape curgătoare. Se simțeau alături și ai lor. Sandu și-a petrecut brațul, ocrotitor și l-a strîns pe Octav aproape, cu dragoste regăsită.

— Era urît, era trist, era un blestem, acolo, pe front, Octav. Eu nu m-am plîns. Eram mai mari, pentru că eram mai aproape de moarte. Și mai puternici, că nu eram singuri ! Încep și eu să fiu un om slab, Octav, ca orice om singur. Nu bănuiam că ne așteaptă un nou război, mai urît, mai trist, mai crîncen, mai fără înțeles : viața — viața asta care te trimite lîngă mine, ca o umbră...

Octav l-a prins de mînă, cu spaimă în ochi :

— Nu întreba ! Să nu deșteptăm morții din noi... Morții care dorm în mine și în oraș, între trandafiri...

Șmil oprise la hotel.

O bătrînă care călca mărunt și repede, un coridor strîmt, fără lumină, o scară de piatră și în serpentină, aer închis și umed de subterană, alt coridor cu șase uși în rînd, numerotate cu tibișir : 1, 2, 4, 5, 6, 7.

Numărul 3 fusese sărit la numerotare, de un an.

A fost fatal : patru sinucideri într-o lună, în prima lună după o inaugurare cu muzică militară, cu lăutari și băutură de pomană. Așadar, fostul 3 e numărul 4 acum, cameră spoită în alb de var, cu un pat, o masă de brad, un scaun invalid, un lighean de tablă cu două găuri în fund astupate băbește cu cîrpă arsă și nici o cadră, din motive lesne de înțeles.

Bătrîna a descuiat ușa, a deschis-o și s-a ploconit, frîntă de mijloc și de vreme : aici maică, avem și lemne de foc, dar nu-i sobă — că la noi e plăpumioară de lînă...

Octav șovăise în prag.

Mare, sub tavanul aproape, Sandu vorbise singur, cu un gest greu de descurajare : aici...

Octav măsurase camera, cu pași puțini și răspunsese, ca un ecou : aici am să stau...

Pentru amîndoi, camera de hotel începuse să fie oglinda care nu minte.

Sandu, care trecuse aproape în fiecare zi prin fața casei vechi cu firmă nouă de «otel boieresc», nu bănuise că în orașul lui era, într-adevăr, un han cu scări de piatră în serpentină, cu coridoare umede și camere șase în rînd, numerotate cu tibișir. Intrînd, avusese o impresie vagă de apăsare pe umeri, mai sigură cu fiecare pas în beznă.

Octav întrebase, sfiit :

— E întuneric, într-adevăr ori noi, cu toată lumina care doare a zăpezii de afară în ochi, nu mai vedem ?

Sandu rîse, în hohot spart de ziduri :

— Nu știu ! Încep să am tălpi de plumb...

Cu pași rari, în urcuș dibuit, pe scară, Sandu se gîndise că toată mizeria tîrgului era adunată acolo, pe scara fără soare, fără aer și fără sfîrșit — așa cum i se păruse, peste cîteva clipe, stînd pe scaun, stîngaci, cu pălăria uriașă pe genunchi, că tot așa fusese și viața lui de pînă atunci :

ca un han pe care nu-l cunoscuse nimeni, pe dinăuntru, ca un coridor în care nu pătrunsese strop de soare, ca o cameră de hotel, fără chipuri tinere și privelişti de primăvară în cadre, ca să rămînă adăpost ultim și popas la fel pentru suferinţi călătoare și descurajări care ucid, cu același cîntec mincinos de evadare în urechi ce nu mai vor să audă, în urmă, plîns...

Sandu rămăsese, pentru orășeni și prieteni, un cineva ca oricare altul, pe care nu-l chemi și e tot una dacă vine ori trece pe alt drum, surîzător ori trist.

Era o taină a lui, pe care nu încercase nimeni s-o afle.

O figură nouă, în oraș provincial, e un motiv de frămîntare, o veste care sare din vecină în vecină și de la o poartă la alta, ca o făclie pe care oricine e dator s-o prindă și s-o zvîrle mai departe.

Pe el nu-l întrebase nimeni de unde vine, de ce și ce gînd are ?

Era un musafir veșnic, un puf de păpădie care nu prinsese rădăcină sigură în nici o inimă...

Pagină albă în viața orașului, viață cu subterane în cuib ascuns de bursuc, Sandu rămăsese pentru el însuși o taină, pe care o bănuia, o simțea, o asculta în el ca un tumult, așa cum asculţi în adînc și departe, în bezna dintre doi pereţi de stîncă, o cădere de apă. Nu avusese încă voința să coboare în el, cu lampa minerului în mîna întinsă, ca o pavăză, înainte. Se închisese în el, piatră cu lumini în carapace, învăluind totul cu un gest de nepăsare — adevăr încă nespus.

Scriindu-i lui Octav, odinioară : la ce bun să scormonim cît mai adînc în inimă ? el înțelesese : cine are curaj să caute, în el, gîndul plin ca un ciorchine de adevăruri și mustrări ?

Camaradul de pe front nu citise printre rînduri.

Nici el, Octav din amintire și de departe, nu întinsese mîna, să prindă în palmă puful ușor și hoinar în vînt.

Telegrama care-i anunţase sosirea neașteptată a lui Octav îl înviorase, ca o veste bună adusă pe aripă de

hulub alb. Vor cîștiga o nouă noapte, în spovedanie nouă, ca pe front. Zbuciumul pe care Veșnicul Nedumerire nu-l simțise tresăltînd sub rînduri, în scrisori, va fi înțeles acum.

Bob de strugur pe care-l spargi între dinți, să aduni soarele topit în must tînăr, vor despica fiecare cuvint spus aproape, ca o taină, pentru un adevăr nou.

Sandu mărturisise gîndul tot.

— În ultima scrisoare, Octav, am spus așa : n-o să mă mai simt singur în tîrgul ăsta ticălos, în ziua cînd mă vei înțelege. Și tu mi-ai răspuns, acum o săptămînă, că n-o să mă mai simt singur în clipa cînd voi descoperi, în mine, adevărul meu. Acum o să-l căutăm împreună...

Octav îngînase absent : da, bine, adevăr...

Nu înțelesese.

Nu mai era nimic de înțeles.

Un singur adevăr rămăsese, viu, covîrșitor : drumul lui în noapte și viscol, pe care-l dorise vertiginos, descătușător ca o evadare în larg necuprins, se frînse : rostogol, între patru ziduri de han — patru bariere între el și lume.

Nici un gînd nou.

Nici o urmă de amintire.

Nici un rost.

Gol : în urmă, acum — fără mîine...

Amețise măsurînd camera pe trei laturi și în jurul mesii, cu pași tot mai mici și mai repezi. Îl obsedase sticla cu apă de pe masă.

— Pot s-o sfărîm cu un pumn. Ar fi mai folositor, însă, s-o reped cu putere în geam. Sînt convins că lovitura asta ar smulge fereastra din zid. Ar fi o salvare, unica salvare ! Numai așa ar pătrunde aer de afară, numai așa ar...

Sandu îl prinsese de mînă.

Erau amîndoi : față în față, între draperiile de stambă.

Pe drum, în trăsura lui Șmil, Sandu îl simțise pe Octav alături și absent, strîns în palton, tremurînd, cu neliniște în priviri. Îl bănuia obosit de drum, indispus de frig, de trăsura într-o rînă a ovreiului și de strada cu cocioabe

Acum, însă, era sigur că se întîmplase ceva. Fără să ducă la frunte un deget ciceronian, cum făcuse căpitanul State, întrebase în el și în logica strînsă a amicului de la prefectură : vine Octav, de ce vine, de ce așa grabnic, de ce trist, de ce frămîntare ? Își amintise, din ultima scrisoare : scriu pentru tine, Sandule și pentru o dragoste de acolo — cineva și mai drag, acolo în oraș cu tine...

Șovăise, cu palmele grele pe umerii plăpînzi.

— Ce-i cu tine, Octav ?

Zmuls din cercul tot mai strîns pe care-l făcuse în jurul mesei, cu ochii mari la sticla care se dorea, în gîndul lui, zburată în geamuri, Octav se regăsise stăpîn în vorba domoală a uriașului, care îl liniștise neașteptat. Repetase singur : ce-i cu tine, Octav ? Așadar, era ceva cu el, se deschisese o perspectivă. Se întrebase, cu ochii mari în gol : ce-i cu mine ? Și nu știa un răspuns, pentru el. Își prinsese capul în palme, cu risipa de gînduri sub frunte, în încordare voită.

Mașinal, a dus mîna la buzunar, îi întinse lui Sandu telegrama care-l chemase, grabnic, pentru înmormîntare.

Înțelese : telegrama era un răspuns, singurul răspuns.

— Ce-i cu mine ? Nu știu — am primit asta...

Madona revenise în gînd — umbră care trece prin ziduri.

Sandu desfăcu telegrama repede, o citi :

Vino. Madona sinucis. Înmormîntăm Vineri

Ștefaniu

Mocanul lăsase telegrama pe masă, ușor, cu un gest de sfială, parcă i-ar fi fost frică să nu deștepte pe cineva : poate amintirile ce dormeau în Octav, cuminți și alături, poate morții din oraș, în somn tot așa de cuminte și între trandafiri. Mișcase buzele, să spună : îmi pare rău, Octav ! Toată drama s-ar fi redus la aceste patru cuvinte, ce trebuiau să fie spuse încet, simplu, sincer.

Octav le plănuise în ochii umezi ai uriașului, le așteptase : ca o consolare.

Se mustra în gînd : era de o oră și mai bine lîngă Sandu și încă nu încercase să afle cum trăise Madona în oraș, cum o dusese cu Ștefaniu, de ce se omorîse ? Sandu i-ar fi reîmprospătat-o în amintire, i-ar fi apropiat-o. Era îndeosebi o întrebare care-l frămîntase toată noaptea : motivele sinuciderii !

De la despărțire (o zmulsese o mătușe complice de lîngă Octav) Madona nu-i scrisese un rînd. O dovadă sigură că-l uitase. O bănuia, fericită, lîngă Ștefaniu și se consolase cu gîndul acesta frumos : Madona e fericită și departe ! O dezmierdase în fiecare femeie pe care o întîlnise în viața lui fără rost de cînd plecase Madona, o iubise în fiecare trup tînăr. Le botezase, pe toate, la fel : Madona cu trandafiri...

Numai cînd se îmbăta (în ultimul timp foarte des și crunt) găsea accente tragice ori de dojană. Se urca pe mese, prin localuri și lansa adevăruri «crude», cu părul vîlvoi pe ochi : prima dragoste nu moare — ai să mă uiți și tu, ca mîine — Madona nu ești tu și n-a fost nimeni, Madona cu trandafiri e un sentiment care a rămas numai al meu, că voi : femeile, pentru voi nu există prima dragoste și nu există dragoste — dacă nu-s procuror sînt Octav și să-i fie rușine pe la nas, că nu se uită, doamnă, prima dragoste — tăcere : am o dragoste, o mare părere de rău și o presimțire...

Obișnuit, era sfărîmat de ziduri un pahar, paharul cu ultimul strop de vin : jertfă adusă unei iubiri defuncte ! Săptămînal, un comisionar primea un bacșiș gras și un buchet de trandafiri, să-l ducă : Madonei de la mine din gînd și de nicăiri ! La început, comisionarul holbase ochii la el :

— Unde să duc florile, conașule ?

— Unde să duc florile, conașule ?

Un amic, tovarăș de petrecere și duhovnic, îl trăsese de mînecă :

— Nu fi bleg, mă ! Ia banii și florile, pleci, să te vadă ei plecînd și pe alt drum, aduci florile la țigancă. Alt

cîștig, pentru tine, că n-o să i le dai gratis. Și așa : tu faci o afacere iar el rămîne cu gîndul că i-a trimis flori Madonei lui din amintire și de nicăieri...

Octav își amintise de o noapte cu presimțiri. Refuzase îndărătnic paharul cu vin, pus pe masă de amici, ca o ispită care nu se lasă învinsă.

Plecase, de vreme, în tovărășia știutului duhovnic.

Prima ninsoare din iarna care se apropiase, aduna fulgi mari în lumina vitrinelor, a felinarelor și a farurilor de automobil. Cu zăpadă tînără în bucle, femeile erau mai tinere, mai frumoase, mai dorite în căldura molcomă a unui interior. Îi întîmpinase rîs zglobiu de zurgălăi. Era, pretutindeni, un neastîmpăr tineresc, ca și cum fiecare fulg de zăpadă ar fi adus o veste cu minuni. Un vînzător de ziare făcuse în cocoloș și-l zvîrlise în sus, rîzînd : iarna, iarna — el singur gînd de copil, zmuls din haina subțire și din gheetele mari, sparte în tălpi, sub piciorul cu obială.

Duhovnicul recunoscuse : toată zburdălnicia și nepăsarea orașului, uite-o în țigănușul care se tăvălește vesel prin zăpadă, ca un mînz în iarbă fragedă !

Pe terasa unui edificiu cu blazon regal, în risipa de lumină a becurilor aprinse între colonade, era o priveliște neuitată de sărbătoresc. Fulgi mari, în cădere lentă și aproape : ca un văl.

Contururile se retușau, dincolo și în noapte.

Era o atmosferă de vis și de calm necrezut, ca într-o poveste în care florile au grai omenesc și rochițe diafane.

Octav se spovedise în șoaptă :

— Mă, duhovnicule, am o presimțire.

Amicul rîsese.

— Fără vin și la ora asta, nu admit presimțire.

Era rîs prostesc.

— Fii serios, duhovnic al meu, că mă supăr. Am o presimțire, mă, o presimțire mare ! O aspir, oriunde, o regăsesc în orice gînd, nu mă lasă să dorm. Pînă acum cîteva săptămîni era un ceremonial în finalul petrecerilor. Acum e ceva constant, apăsător. Sînt sigur c-o să se întîmple ceva rău, cu mine sau cu altcineva, aici sau în altă parte.

Cînd închid ochii, parcă văd o mînă întinsă, ca o chemare. Recunosc, duhovnicule : ceva neserios, în mîna asta întinsă, dar...

Duhovnicul uitase că e inteligent și spiritual.

— L-am văzut, ieri, pe bestia de mareșal — continuase Octav spovedania, pe acel «oncle Ludovic» cu care nu mai stau de vorbă din ziua nunții, nunta de pomină și de calcul financiar, pe care n-am să i-o iert ! Adevărul așa rămîne, duhovnicule, cum l-am spus eu : nu Ștefaniu, care e o păpușă ca oricare alta în mîna bătrînului, mi-a smuls-o pe Madona. Bestia de prusac, care...

Ar fi fost inutilă o recapitulare.

Duhovnicul știa romanul, îl ascultase povestit în amănunt.

— Nu, altceva am vrut să spun, duhovnicule. A, da : mareșalul ! Mi s-a părut abătut, trist, parcă mai slab, mai bătrîn. M-a văzut și se oprise, se uita la mine, lung. Aștepta un semn al meu, un cuvînt. Sînt sigur că dorea să-mi vorbească. Am înfipt bărbia în piept și am trecut pe lîngă el ! Acum îmi pare rău ! Mi-a spus cineva că nici lui nu i-a scris Madona. Ascultă-mă pe mine, duhovnicule : acolo, în orașul de departe, se petrece ceva...

Telegrama era acasă, de o oră, să-l scape de presimțiri și să-l smulgă fără veste pe drum de iarnă, spre orașul de departe, unde îl așteptau : doi amici, o cameră de han boieresc și o înmormîntare...

Surprins de întrebările lui Octav, care voia să afle tot, Sandu ridicase din umeri, trist că :

— Dragă Octav, eu... mă cunoști : numai om de saloane nu... Madona ? Da, aflasem că... nevasta procurorului și... știu că sinucis, dar — altceva, eu...

Îl asigurase, însă, că va afla tot și în curînd.

Era cineva care trebuia să știe : gura tîrgului și spaima cafenelelor !

Octav îl uitase pe amicul cu distinse salutări și sentimente tot așa de distinse...

O DURERE, DOUĂ — MAI MULTE ȘI TOATE LA FEL

Café-biliard «Andrianopol» e un local select, distractiv și familiar. Are lumină electrică, sobe de teracotă, mese cu postav verde, trei biliarde și o scenă pentru programul de noapte, cu celebrii diseuri români Iosif și Ilona și Trio-Turca, dansuri naționale și moderne. Jocurile sunt distractive : table, domino, cărți, biliard iar consumația obligatorie : dulcețuri de trandafiri și cireșe amare, citronadă, rahat veritabil, stafide cu năut, cafea, ceaiuri, prăjituri de casă și bere la sticlă. Ca în orice local select, pentru protipendada orașului, sînt scuipători de lemn cu nisip, în care nu scuipă nimeni și scrumiere de ceramică iar galoșii se lasă la ușă.

Localul mai are un ventilator și — pentru oameni serioși, patru «șambruri» cu oglinzi și sofale.

Patronul e un grec mărunt, taciturn, cu priviri pieziș. Are veșnic ochii roșii de nesomn. Se plimbă prin local în papuci de casă. Nu stă de vorbă cu nimeni. Impune liniște, prin simpla lui prezență și e un arbitru de competență și autoritate, în neînțelegerile dintre jucători. Pentru îndărătnici are două slugi, doi ardeleni uriași : oricine e luat de umeri și zvîrlit afară, fără vorbă, la un singur semn al patronului.

În oraș se spune că Iani ar fi fost cafegiu și milionar la Moscova, de unde fugise de frica revoluționarilor. Hoinărise prin țară, din oraș în oraș, aproape doi ani. Încercase negustorie de cereale la Brăila, plăcintărie la Bîrlad și contrabandă de stupefiante la Constanța.

Nenoroc, faliment, ruină...

Primarul îl adusese în oraș, de milă.

Intrigant din fire și inamic politic, prefectul vorbise la o întrunire de oarecare legături între primar și nevasta cafegiului din centru, o grecoaică tînără, cu carne albă și tare, cu păr negru și mătăsos, cu ochi mari și languroși.

Primarul nu protestase, Iani nu se supărase.

Mai presus de intrigi, amîndoi înzestraseră orașul cu un local modern, unde : ziua consumi ceva bun și joci o tablă iar noaptea bei un vin sănătos, asculți un cîntec și admiri un dans...

Oricum, intriga nu rămăsese fără urmări.

Dacă funcționarii de la primărie îl respectau pe cafegiu de frica primarului, care le dăduse ordine anume și energie, funcționarii de la prefectură îi făceau lui Iani numai mizerii. Scuipau pe jos, aruncau țigări aprinse pe postavul biliardelor, spărgeau paharele întîmplător și furau zarurile de la table.

Grecul se plînsese primarului și-l amenințase că nu mai stă în oraș.

Primarul intervenise la prefectură, printr-o adresă oficială, reclamînd energice măsuri disciplinare împotriva funcționarilor cu purtări incorecte în localurile distractive din oraș, purtări care compromit în primul rînd prefectura și prestigiul ei «care ne rămîne cu deosebire sfînt».

Prefectul răspunsese tot în scris și oficial, așa : grecul e un grec puturos și să facă bine să nu-și ia nasul la purtare față de funcționari, că el e o scîrbă de cafegiu iar funcționarii sînt cetățeni români și intelectuali...

Primarul se supărase și dictase secretarului un nou răspuns : domnul Iani e un comersant distins, care a fost cu local și milionar la Moscova iar funcționarii de la prefectură sînt indivizi și nimic altceva, care sparg pahare și fură zaruri !

Citind, prefectul pusese mîna pe receptor, îl chemase pe primar, îl înjurase, oficial și telefonic, de mamă...

Mănăilă era singurul funcționar de la prefectură cu o purtare demnă în local. Ca orice fire distinsă, el recunoscuse că localul lui Iani e un café modern și un așezămînt cultural, pe care orice om civilizat și progresist e dator să îl apere de furia vandalilor din oraș și împrejurimi.

Fiu demn al urbei, Mănăilă se spăla pe mîini de cîte ori juca stos (cinci stafide de Stambul o carte) și se supăra cînd partenerul scuipa pe jos.

— Dacă nu respecți localul, nu mai joc ! Ori ne civilizăm, ori îl dăm dracului de progres...

Primarul îl felicitase, prin amicul lor comun bărbierul, ca pe : singurul prefecturist cumsecade, pe care îl admir și mi-ar face o mare cinste să îl am subaltern și coleg...

Fapt uimitor, îl felicitase și prefectul, într-o convorbire specială și intimă :

— Dragă Mănăilă, ești un funcționar model și un om pe care îl consider, deoarece am auzit că-i dai tîrcoale de hulub grecoaicei și c-o distrezi, săptămînal, la cinematograf ! Nu te roși, parșivule, c-am înțeles ! Să știi că dacă i-o sufli imoralului de primar pe grecoaică, te avansez și te umplu de parale, din fondul cultural.

Mănăilă ar fi fost în stare să jure că între el și nevasta cafegiului erau numai oneste relațiuni amicale, în momente distractive, Iani fiind ocupat în local iar grecoaica lui un caracter sensibil și plictisit.

Ca orice funcționar disciplinat, însă, nu l-a contrazis.

Un superior nu se contrazice din principiu...

Mai mult, ca să-i facă plăcere prefectului, l-a asigurat de tot concursul lui devotat în interesul prefecturii. Tot așa de respectos, însă, avusese onoare să raporteze că el, deși funcționar model și tînăr de familie bună, avea un salariu mic. Nu minte, grecoaica i-a spus odată că : ai o mustață care mă gîdilă frumos — dar, oftase Mănăilă : numai cu un sfîrc de mustață care gîdilă frumos nu se culcă o femeie ca nevasta lui Iani, avînd în vedere că dînsa adoră migdalele, parfumurile și vinurile scumpe, ca să nu mai vorbim de giuvaricale și alte mătăsuri...

Om înțelegător, prefectul îi aprobase o diurnă lunară, pentru servicii speciale și suplimentare aduse instituției iar Mănăilă promisese solemn că : dacă nu ți-o place, coane Vintilă, să mă scuipi în cerul gurii !

Întîmplător și din nefericire, primarul aflase tot.

Grecoaica, pusă în gardă, se face că nu știe nimic, primește cadourile cu recunoștință promisă iar Mănăilă e sigur și îl asigură mereu pe conu Vintilă că la noapte dă lovitura.

De cîteva luni, de cînd a fost întinsă cursa, primarul face haz nespus, nevasta cafegiului adună daruri și se îmbracă cu banii lui Mănăilă iar prefectul face spume la gură, de ciudă.

Singur Mănăilă e neclintit, singur el are răbdare de mucenic...

Povestind, Sandu face haz. Cu fiecare vorbă de duh, are un gînd : să-l facă pe Octav să rîdă ! Nu-i pasă lui de grecoaică, de primar și de scîrba de Mănăilă, de necazurile cafegiului și de gura lumii !

Sandu are un singur necaz : Octav e trist...

Pentru el, numai să nu-l mai vadă trist, pentru un surîs al lui : Sandu spuse o poveste care nu-l interesase, născocește întîmplări cu haz și caută glume, ar fi în stare să facă tumbe printre mese, să spargă pahare în dinți ori să se urce, pe burlan, pînă în vîrful foișorului.

Salvat din atmosfera de cavou a celor patru ziduri de hotel boieresc, Octav ascultă ce spune Sandu și nu aude. Il vede lîngă el, uriaș, ca printr-o oglindă aburită, dînd din mîini și mișcînd buzele.

Prinde, în răstimpuri : scîrba de Mănăilă, grecoaica, primar, Iani, păr mătăsos, amantă, prefect, Mănăilă, primar și iar Mănăilă...

Îngînă și nu înțelege : da, frumos, interesant.

Tot ca printr-o oglindă aburită și de departe, vede afară.

Piața orașului e largă, cu case mici sub troiene și foișorul în mijloc, subțire și roșu sub glugă de zăpadă în vîrf. Domină, uriaș cu ochi mari și rotunzi. Peste drum de

café-biliard «Andrianopol» e hotelul, singurul în oraș și în centru, han din alte vremuri și de pomină, cu șase camere în rînd pe coridor cu întuneric, numerotate cu tibișir. Lîngă hotel e frizeria lui Costică. Bărbieria cu servici antiseptic și discreţiune are borcan cu lipitori în vitrină și cruce roșie, pe cîrpă albă, sub firma pe care viscolul amenință s-o facă pasăre de tablă și s-o zboare...

Un gard într-o rînă, care moștenise orașul de pe vremea pîrcălabilor și o stradă îngustă, care se rupe din piață și se duce rostogol, undeva, la vale, desparte salonul lui Costică de casa dricarului.

Octav se înfioară.

Ochii fug, în drum întors.

Dincolo de hotel e o florărie cu firmă așa : la dama cu camelii. In vitrină e o poză în ramă : poate eroina cu nume pe firmă, poate figură plină și zîmbitoare de patroană durdulie. Octav vede bine numai funda uriașe și roză care împodobește rama.

Un luminiș în gînd : coroană pentru Madona...

Lîngă florărie e un birt economic. Tabla neagră, pe care se scrie zilnic felul bucatelor, a fost spălată de vînt și zăpadă. A mai rămas scris mare, cu cretă și jos : pentru domni funcționari care aduce șervet personal de acasă reducere...

Gîndul cu luminiș revine : Madona, flori, coroană...

Sandu rîde, vorbește tare lîngă Octav și neînțeles.

În ușa foișorului, un pompier cu șubă zvîrle zăpada, veinic.

Pe bordura trotuarului, la depărtare egală, copaci negri, cu brațele întinse răsucit spre cerul aproape.

La o masă, în local, e scandal. Se face liniște, repede. Se aude, în liniște, fuga de gîndaci albi a farurilor.

Acolo, departe, e casa dricarului...

Gîndul revine mai stăruitor : dricar, coroană, înmormîntare, Madona —se face aspră dojană : încă nu trimisese flori la moartă, nu se dusese s-o vadă, nu aflase motivele sinuciderii ! Întrebase cineva în Octav : mai au un rost, acum, cînd... totul inutil... ?

N-a răspuns nimeni.

Copaci, cărbune, răsucit spre cer...

Sînt mici, fără rost...

Orice, oriunde : fără rost...

Toate gîndurile, orice întrebare, dojana : la fel, fără rost...

Numai casa dricarului rămîne în colț, ca un adevăr unic. Nu ar fi necesar scris alb pe firmă în chenar negru, nu ar fi nevoie de sicrie de păpuși în vitrină cu coroane, cu flori și panglici funerare, ca să înțelegi că acolo stă omul pe care nu-l chemi și vine sigur, să te ducă pe un drum care nu mai e al tău.

Casa singură strigă moarte, ca o pasăre de cobe, în margine de drum și de vreme. De sub acoperișul tuguiat, cu șopron, ca un bicorn de cioclu, pîndesc doi ochi de sticlă murdară. Nu se vede nimeni pe afară, bănui că înăuntru e încremenire și pustiu, ca sub o frunte de mort.

În casa dricarului nu se aprind lumini și nu e calendar.

Octav își spune o poveste cu un nebun înțelept care a dat foc, într-o noapte, la toate casele cu scris alb în chenar negru. Numai el aflase taina că moartea stă ascunsă în vitrinele cu frunze de cîrpă ceruită. O prinsese în întuneric, dînd tîrcoale cu pași de șacal, unei case cu copil bolnav. O gonise cu bolovani. O urmărise, prin oraș, ca pe o spaimă. Moartea se făcuse umbră, se prelinsese pe ziduri în sus, se scursese ca o apă, pe sub streșini, în casa unui dricar. Nebunul a dat foc la casă, să omoare, sub grinzile aprinse : moartea.

Octav tresare, prins de mîna lui Sandu, speriat ca în vis cu prăbușiri.

Sandu și-ar voi palma vrajă, așa cum i-o lunecă mîngîiere pe frunte, să-i adune toate gîndurile rele și să le sufle în vînt, ca în descîntec : pfiu, pe pustii locuri...

— Sînt obosit, Sandule ! Sînt obosit de drum, de privelești, de oraș, de gînduri, de mine, Sînt obosit de mine, frățioare...

Pleoapele se închid, ca la început de moarte.

— Spune ceva frumos, Sandule, ceva care să mă smulgă din mine...

Sandu știe o singură poveste : viața lor.

O spune frumos : așa cum o simte.

— Era în amurg afară, un amurg de sînge printre rețele. În adăpost, noapte și eu singur, în culcuș de paie, cu palmele sub cap și somnul ca doi fluturi în gene. Tu, Octav, ai adus veste care nu era nouă, cum nu era bună ori tristă : bombardament, la noapte ! Ne-am prins de mînă și am zîmbit, am rîs, nepăsători : și dacă ? Întîia răbufnitură venise de departe — se dusese, peste noi : departe...

Octav ascultă. Face efort să fie atent, cu o cută așa între sprîncene.

Se miră, cu ochii mari :

— Eu ?

Tu, Octav.

— Cînd ?

Acolo, pe front, cînd...

Octav nu crede.

— Eu ?

I se pare o glumă.

— Eram eu acolo, cînd... ?

— Se poate să nu-ți mai aduci aminte ?

— Nimic ! N'a mai rămas nimic în amintire...

Sentiment covîrșitor de gol : în el, în gînduri, în inimă, în aer.

— O b o s i t . . .

Acasă, în lacrima cu care recitise telegrama de la Ștefaniu, nu întrezărise veșnicia pe care n-o mai poate cuprinde gîndul, acum. Plecase, fără să spună cuiva. Se îmbrăcase pe scară. Sărise în prima mașină : la gară ! Era tot neastîmpărat — fugă în el și pe străzi, gînd care despică depărtările, să ajungă mai repede.

Toate lacrimile erau ale Madonei, așa cum ar fi plîns-o atunci...

Ce blestem neștiut zvîrlise, între lacrimă și moarte, un drum în noapte, ca să-l arunce, în zori, în orașul de

pe alt tărîm, ca pe o păpușă de cîrpă : fără rost, fără gînduri și fără durere ? De ce îl chemase Ștefaniu la înmormîntare ? Lucia a fost nevasta lui și era o durere numai a lui. Madona din gîndul lui Octav murise odinioară, ca să renască în urmă numai la el în amintire, fără moarte.

— Stabilim un adevăr indiscutabil : doamna Ștefaniu s-a sinucis, nu Madona — o doamnă care murise de mult pentru mine, pentru care murisem de mult. O dovadă : de la despărțire, nu mi-a scris un rînd ! N-ar fi fost mirare să ne întîlnim pe stradă și să nu ne vedem. S-o salut și să nu-mi răspundă. S-o opresc, să-i spun cine sînt și să mă lase ridicol în plină stradă : nu te cunosc ! Să plece, în pas legănat : trandafir pe care-l pierdusem, ca să-l regăsesc la butoniera unui domn oarecare. Iar domnul te anunță, într-o bună zi : s-a sfoliat trandafirul ! Ce putem răspunde ? Sincere condoleanțe pentru inconsolabila pierdere ! Ce să fac, de ce să mă duc acolo ? Să-i prind de umeri, pe Ștefaniu și pe colonel, să-i zgudui, să-i lovesc fără milă cap în cap și să le strig în față : bucurați-vă, că Madona n-a murit ! A rămas, la mine în inimă, ca o primăvară. Bănuiai că mi-o furi : tu și tu, amîndoi complici și proști. O încuiasem în mine, ca pe o comoară. Tu, bătrînule, ai sărutat în gară, la ultima despărțire, o moartă ! Tu, soț inconsolabil, ai trăit alături de o moartă. O moartă care întîrziase pe drum, ca să vi se pară, acum : lacrima inutilă, florile fără rost ! Nu e nimeni în sicriu ! Zvîrliți coroanele afară, să smulgă careva doliul și lăsați-mă să mă bucur, să rîd. Madona n-a murit, Madona nu moare, Madona nu poate să moară, pentru că... Madona... Madona nu... să rîd că Madona nu...

Prins în salt vertiginos în gol, gîndul caută un sprijin, șovăie — cade, ca o frunză, clătinat.

Octav înțelege : ridicase castel din pietre de domino, ca să-l dărîme laba de pisică a unei întrebări banale, care tăcuse în el pînă acum.

— Ce uimitoare izvoare de stupizenie și ridicol descoperă durerea în noi, mocanule dragă...

Sandu surîde vag.

— Pentru cine e, Octav, lacrima ta de acum, care se sparge, singură și mare, de marmura mesei ? Pentru Lucia sau Madona, pentru tine, pentru Ștefaniu sau pentru colonel ?

Octav primește adevărul fără murmur. A muiat un deget în lacrimă și face cercuri pe marmură : un cerc, altul și altul, multe și la fel — o durere, două dureri, multe și toate la fel...

În localul lui Iani nu mai e nimeni.

Slugile au urcat scaunele pe mese și mătură, cîntînd.

Inima lui Octav e cocoloș de hîrtie, pe care îl repede mătura în făraș, pe care-l aruncă fărașul, afară, în lada cu gunoi.

Mănăilă intră ca o furtună, gîfîind. Aduce vești multe și interesante : toată povestea de la clubul lui Iancu, tot ce-i spusese Costică bărbierul, tot ce aflase el, personal și la fața locului.

Strigă, dela intrare :

— Sal'tare, stimabililor ! Un moment, dragă, să scot galoșii. Sandule, nu ești om de caracter ! Nu se face, monșer, să mă lași să dorm la scîrba aia de Iancu dela gară, cînd — un amic distins ca Octav...

Se apropie, cu mîna întinsă :

— Dragă Octav, scumpul și sincerul meu amic, îmi pare bine că...

Sandu îi face semn : taci ! Îi întinde telegrama, ca o mustrare. Mănăilă o desface, o citește, constată expert : exact, cum a spus Costică ! Împrumută o figură tristă, e întreg un monument al durerii.

— Dragul meu Octav, condoleanțe ! Telegrama asta, amice, e sfîntă, că nu a fost scrisă de Ștefaniu ! A fost scrisă de Madona, care... E iscălit scîrba de Ștefaniu dar a scris-o Madona. Am aflat din sorginte demnă de crezare : am o rudă prin alianță, fată tînără, care e amică bună cu fata în casă de la procuror și ea mi-a spus că...

Mănăilă, ca orice mare povestitor, minte frumos, spune adevărurile simplu și impresionant, evocă oameni și întîmplări, le împrumută viață și gînduri, le află simboluri și le acordă importanță.

Păpușar fantastic, trage sforile abil, rîde sincer și plînge aidoma, cu fiecare păpușă : cînd procuror, cînd servitoare, cînd Madonă eterică.

— Madona ? Tocmai eu să n-o cunosc ?

Au fost, de la prima întîlnire, amici intimi. Madona aflase că Mănăilă e tînăr de familie bună, cu cavou familial și maniere.

— Îmi pare bine de cunoștință, dragă Mănăilă. Un tînăr nobil în orașul acesta de oameni din popor..

El îi sărutase mîna, recunoscător :

— O ! doamna mea, ce omagiu și ce fericire...

La baluri numai cu el dansa. Era ușoară și era numai parfum.

Mănăilă își trage mîneca de la haină în sus, ridică palma goală, ca un scamator care convinge spectatorii că nu are nimic ascuns, închide un ochi, surîde imperceptibil și scoate din buzunar, cu două degete, o batistă mică și albă de mătase. O zvîrle în aer, o prinde în palmă, dar miraculos pentru Octav.

— Ia-o ! Cadou de la mine și amintire de la Madona ! Batista ei, pe care mi-a dat-o la bal la prefectură, cînd m-a zgîriat cu un ghimpe de trandafir la nas. Sîngele meu, pe batista ei ! Asta vine cu simbol...

Batista a rămas pe masă, peste lacrima și cercurile lui Octav.

— Ștefaniu ? O canalie...

Căsnicia procurorului e spusă în amănunt, din clipa cînd Madona venise în oraș.

Mănăilă minte convins.

Octav crede.

Sandu face figură prelungă și se miră, în el, cu un fel de spaimă în priviri : poftim, scîrba de Mănăilă, ce comoară !

Scena întoarcerii de la ultimul bal e covîrşitoare. Căpitanul State o povestise simplu. Mănăilă o amplifică, o adînceşte, o explică şi o simte clocotind în el, ca un adevăr care nu mai poate fi ascuns. El e acum Madona care stă dreaptă, înaltă şi subţire, cu trandafirii strînşi la sîn, în faţa lui Ştefaniu, pe care-l vede, aevea, spărgînd oglinda din salon, îl aude : ai valsat cu maiorul de la roşiori şi te-a strîns de mijloc ! Mănăilă închide ochii, întoarce capul spre Sandu şi-i spune : mulţumesc, noapte bună, Sanda !

Mănăilă, cînd e madonă, nu se ceartă cu nimeni în faţa slugilor...

Mănăilă face paşi mici şi imateriali în jurul ascultătorilor : e Madona care trece, cu capul în pămînt, în dormitor. Se întoarce lîngă scaun, îşi răvăşeşte părul şi desface cravata, se încruntă pînă la desfigurare. E procurorul Ştefaniu, care strigă în urma Madonei : nu pleca, dacă pleci, te iau la palme ! Se repede şi dă două palme în gol.

Moment impresionant : Mănăilă duce mîna la buzunar, scoate tabacherea de argint, o duce la tîmplă şi — nenorocit, face cu buzele : pac !

Aşa se împuşcase Madona...

Octav ascultă, în picioare, fără cuvînt. Clipeşte repede, îşi apasă pleoapele cu podul palmelor, deschide ochii mari. De unde răsărise, lîngă el, vrăjitorul care învia morţii adevărat şi mişca lumile, omul care adunase în el toată suferinţa Madonei, s-o poarte în lume ca un blestem şi o binecuvîntare ? Prin ce iscusinţă de diavol furase morţii o taină, cea mai ascunsă, ca să i-o aducă lui, un dar de dincolo de prag şi de închipuire ? Octav simte că aşa a fost, cum spune Mănăilă, crede în jocul lui de păpuşă cu miracol în articulaţiile de metal şi se bucură.

Madona suferise !

Madona, pe care el o bănuia...

Suferise !

— Da, Octav, Madona a suferit şi tu n-ai ştiut, pentru că...

Mănăilă e servitoare acum, plînge ca orice servitoare lîngă stăpîna care moare şi jură, pe viitor şi pe mormîntul

rudelor, că va duce telegrama, pe care a scris-o Madona, pentru conașul Octav, la poșta de la gară.

Sandu nu crede.

— Telegrama asta ? Scrisă de mîna Madonei ?

Se uită fix la Mănăilă, se încruntă și se mișcă, nervos, pe scaun.

— Nu fii scîrbă mincinoasă, Mănăilă, că mă superi ! Unde s-a mai văzut moartă care să cheme ea singură, pe cineva, la înmormîntare ?

Mănăilă simte o milă profundă pentru prostia agresivă a mocanului. Coboară ochii, trist, spre Octav, care — e sigur, a înțeles și-l compătimește în gînd : săracu Mănăilă, în ce lume îngustă se mișcă !

Gînganie care trăise sub pămînt, Sandu nu aflase că Ștefaniu dăduse ordin la poștă să nu plece nici o scrisoare a Madonei, că toate epistolele către Octav și «oncle Ludovic» erau închise de procuror în sertarul biroului de la tribunal.

— Tu n-ai știut, Octav și Madona nu știa. Așteptase un răspuns, un singur răspuns de la tine. Te dorise cu pasiune nobilă și nu ai fost lîngă ea ! Te-a chemat, te-a așteptat s-o salvezi de bestia de Ștefaniu și tu ai rămas mut ca un mormînt. Jur, Octav și mă supăr dacă nu mă crezi : a știut să te ierte, murind și-a avut o singură dorință. Să vii la înmormîntare, cel puțin. Să-i aduci flori, s-o vezi, s-o plîngi. Să-i aduci, mai ales, «trandafiri Octav».

Era o legendă a «trandafirilor Octav». Așa botezase Madona trandafirii albi.

Mănăilă are s-o spună mai tîrziu.

Acum șterge lacrimi sincere, se plimbă printre mese, nervos și trist. Face o pauză, necesară, în urma unui efort așa de dureros. Era dator s-o apere pe Madona și să-l convingă pe Octav. Glasul sîngelui îi poruncise acest mare sacrificiu.

Mănăilă își aduce aminte și spune, în trecere :

— Scrisorile Madonei pentru tine sunt la colonel. Am fost la el și i-am spus. Să vezi : eram la bărbier și intră

primarul, cu care sînt amic intim. Noroc, dragă Mănăilă. Sal'tare, primarule, ce-i cu tine, mă ? Nimic, vin din Capitală...

Călătorise în compartiment cu colonelul. Bătrînul îi spusese că, în același tren, merge la înmormîntare și tînărul Octav, un fost și bun amic al moartei.

Octav e figură celebră, acum. Prin cîrciumi, pe stradă, în birouri, pe la porți, se vorbește numai de el...

— Plecînd de la bărbier, ce mi-am zis : ia să-i fac eu amicului meu Octav o surpriză ! Iau o sanie și : fuga la Ștefaniu acasă ! Aproape, doi pași pînă la el...

Doliu mare la porți. Tot orașul strîns pe stradă. Doliu tot așa de mare la intrare. Pe coridoare, flori. Coroane, jerbe, buchete, panglici cu condoleanțe, servitori cu mănuși negre, nevasta prefectului, a colonelului din garnizoană și a primului procuror. Madona e în sicriu de metal, pe catafalc. Nu se mai vede din flori. Ard candelabre și lumînări. Au fost aduse toate sfeșnicele de la bisericile din oraș. La porți, la fiecare intrare, la cele patru colțuri ale catafalcului, gardiști în uniformă de paradă, solemni.

Ștefaniu plînge și strigă : Lucia, Lucia, Lucia...

Se dă cu capul de scările catafalcului : iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă...

Asistența plînge încet în batiste : sănacul, săraca, săracul...

Numai «oncle Ludovic» are figură de piatră. Stă în salonul familial, singur. La fiecare sfert de oră apare uriaș, se apropie de catafalc, se uită la Madona, clatină capul și iar se retrage în salon.

Nu mai mișcă nimeni, cînd e colonelul lîngă moartă.

Singur primul procuror Procopiu s-a apropiat, să-i prezinte condoleanțe. Colonelul a întors capul, încet, a ascultat, n-a răspuns nimic și nu i-a întins mîna.

Mănăilă nu se speriase.

— Ascultă, mă... tu ești servitor aici ? Bun. Anunță-mă la domnul colonel.

— A dat conașul poruncă să nu...

— Nu stau de vorbă cu tine. Anunță-mă ! Spune-i că sînt eu, domnul Mănăilă, amic intim cu domnul Octav de la centru.

Cînd s-a întors servitorul din salon, să anunțe : conașul Mănăilă să poftească la domnul colonel — cei de față s-au dat cu respect, momentan impus, la o parte, iar primul procuror și-a mușcat buza, cu venin. În schimb, grecoaica lui Iani era veselă și mîndră.

Se convinsese că amicul ei Mănăilă e *cineva*...

Colonelul era în salon.

Se uită, mut, la divanul pe care murise Madona.

Nu mișcase nimeni perna plină de sînge, nici papucii ei de casă, nici rochia de bal, așa cum o sfîșiase Ștefaniu.

Cu o singură privire, Mănăilă controlase interiorul.

Erau pe jos, cioburile vasului spart de procuror. Oglinda era crăpată în cruce. Trandafirii albi pe care-i strînsese Madona la sîn, cînd o pălmuise procurorul : grămadă de petale veștede, pe covor...

Colonelul aflase de scrisori. Se dusese cu Ștefaniu la tribunal, îl obligase să deschidă sertarul și le luase : scrisorile pentru el, scrisorile pentru Octav, cu mărcile rupte și plicurile violate.

Mănăilă a cerut scrisorile lui Octav.

Bătrînul rămăsese pe gînduri.

— Pe Octav nu l-am văzut aici. De ce nu vine ?

— Domnule colonel, amicul meu Octav e o fire sensibilă, care — văzînd-o pe Madona moartă și pe catafalc, ar înebuni !

Colonelul clătinase capul.

— Da, da, te cred ! Nici pentru mine nu-i ușor, s-o văd... așa... între flori...

Căutase batista...

— Stimate domn, continuase bătrînul, de un an și mai bine, eu și Octav, nu mai vorbim. Eu nu-l uram ! El ar avea toate motivele, mai ales acum, cît sînt de mare și de bătrîn, să mă prindă de umeri, să mă judece și să mă condamne aspru. Recunosc : eu sînt marele vinovat, în tot ce se întîmplă ! O vină pe care, te rog să crezi, o plă-

tesc peste măsură de scump. În clipa cînd l-am văzut pe Octav, în tren, adormit cu lacrimile pe figură — plînsese, adormind și plîngea în somn...

Sandu își caută repede batista...

Octav ascultă cuminte, nemișcat.

Mănăilă e colonel și plînge.

— ...abia atunci am înțeles ce mult o iubise Octav pe Lucia și ce crimă făcusem, trecînd peste inima lui, de dragul măgarului care plînge acum, inutil, acolo, pe treptele catafalcului. Sînt un om care n-a știut să se încline, pînă acum. În fața lui Octav mă închin și îl rog, în numele Madonei, să mă ierte, să vină să citim împreună scrisorile Luciei, să plîngem împreună...

La plecare, colonelul îl conduse pe Mănăilă pînă la scară.

În drum, se oprise la florărie. E una singură : la dama cu camelii. Mănăilă e om prevăzător. Era sigur că Octav uitase să comande flori pentru înmormîntare. Comandase el șase jerbe de «trandafiri Octav», cu douăsprezece panglici albe de mătase, pe care sta scris așa :

PRIMA DRAGOSTE — PRIMA DURERE
OCTAV ETERN — ÎNDURERAT MADONEI
MĂNĂILĂ MADONEI DE — LA BAL CU DURERE
OCTAV ÎN VECI — NEUITATEI MADONE
SANDU AMIC IN — TIM CU LACRIMI
MADONEI VICTIMĂ — DISTINSĂ ORĂȘENII

Povestea «trandafirilor Octav» i-o spusese lui Mănăilă doamna Siminoc, patroană respectabilă, văduvă de căpitan mort pentru țară și fostă amică intimă cu Madona, care-i încredințase toate tainele.

Madona venea în fiecare zi să cumpere trandafiri.

Doamna Siminoc o chema în seră.

Vorbeau de flori, de vreme, de sufletul trandafirilor...

La urmă, de sufletul lor.

Madona îi povestise, într-o înserare care a fost mai tristă ca oricare alta, cum și cine-i spusese ei, întîia oară : Madona cu trandafiri.

— Cineva, de departe, cu nume frumos : Octav ! Undeva, tot așa de departe, într-un orășel din Italia, e o biserică, un altar al Madonei cu trandafiri. Octav mi-a spus, într-o noapte : lîngă tine, Lucia, mă simt imaculat, ca acum doi ani, în fața Madonei cu trandafiri din biserica italiană. De atunci, nu mi-a mai spus niciodată Lucia. Am rămas Madona lui cu trandafiri...

De dragul lui, botezaseră trandafirii albi : «trandafiri Octav»

În ultima lună, cînd se închisese în casă, Madona îi scria zilnic doamnei Siminoc :

Scumpă prietenă,
Tare mi-e dor de Octav !

Madona.

Florăreasa îi trimitea, imediat, un buchet de trandafiri albi, cu un bilețel :

Scumpă Madonă,

Vi-l trimet pe Octav — viu în fiecare petală.

Și aplică, în loc de semnătură, ștampila magazinului : Florăria la dama cu camelii, seră proprie, casă de încredere, fondată 1898.

Sandu asculta pentru întîia oară o poveste de dragoste.

Octav o trăiește pentru ultima oară, integral.

Între amîndoi, singur Mănăilă rămîne, ca un actor sub haina rolului : superficial — sau, cum îi place lui să spună, uneori : nepăsător și rece, la ale lumii valuri...

MAHALAUA CALICILOR URCĂ SPRE STRADA CU BOIERI

Viscolul nu mai zmulge afișe, nu mai învolbură zăpada pe maidane și nu mai șueră șerpi sub streșini.

E o după amiază calmă, cu ninsoare în fulgi mari din cerul care nu se vede.

Clopotele bisericilor din oraș bat, toate laolaltă în cîntec trist, îngînate de oftatul baritonal al clopotului de la catedrală.

Așa cum ninge frumos și bat clopotele în rugăciune egală, orașul împrumută un aspect nou, de sărbătoare și reculegere — de întoarcere în tine și în gîndul care ne amenință și ne face mai buni...

Bulevardul — strada mare ori strada cu boieri, cum îl numesc localnicii, împarte orașul în două, de la centru — în prelungire cu strada gării — pînă la parcul comunal.

De la parc la gară, un cărucior s-ar duce singur, mereu la vale și — cum ar trece de centru : mereu în hopuri...

Bulevardul are lumină electrică, vile cu brazi și boieri, trotuare cu asfalt, flori și numere la fiecare poartă cu firmă așa : sună, cîine rău ! Pe bulevard nu trec cerșetori, negustori de haine vechi și căruțe cu poveri, sub aspră amendă. Tot așa de aspră amendă pentru cine cîntă, în orice anotimp ori rupe flori, printre șipci, din grădini.

Orașul, cuprinzătoare mahala a calicilor, urcă anevoios, pe străzi înguste și strîmbe, spre bulevard. Casele mici, așa cum stau înfipte răzleț pe cele două versante, ascund sub acoperișurile mari și albe gînd care nu se

spune. Și gîndul acesta din calicime, urcă an cu an mai sus, mai aproape, mai îndărătnic.

Sinuciderea Madonei impresionase profund mahalaua calicilor. Fiecare veste era adusă de la centru de curieri anume : haimanalele. O purtau din poartă în poartă, în fugă și din răstălmăcire în altă răstălmăcire. Se dau amănunte de roman palpitant. Madona aflase că procurorul trăia cu fata din casă. O cumătră bună de gură și hoinară auzise că Ștefaniu trăia cu grecoaica lui Iani. Fata popii din vale știa purul adevăr. Procurorul trăise cinci luni cu o cîrciumăreasă. Madona aflase și îl rugase : ori o lași, ori te las ! Nici una nici alta : procurorul o adusese pe țiitoare la el în casă, se culca în salon cu amanta iar Madona cu slugile.

— Cum să nu se omoare, soro ? Păi să-mi facă mie Ionel al meu așa, sări-i-ar ochișorii ! dacă n-aș tăia carne din el și i-aș da sare...

A doua zi, din tot ce se spusese în ajun, nu mai era nimic adevărat.

Veneau haimanalele, cu vești proaspete și de mai multă crezare.

Procurorul era mare cartofor. Jucase la club pe bani, pe trăsura cu cai, pe moșie, pe casă, pe locul de veci de la cimitir și pe serviciul lui de procuror. Pierduse tot. Cîștigase primarul și Iani cafegiul. Ștefaniu rămăsese ififliu.

— Ce să mă fac ? Ce să mă fac ?

Primarul sta de glumă.

— Mai jucăm, procurorule ? Hai să mai jucăm, mă, de unde știi cum se întoarce norocul ?

— Joc, primarule, dar nu mai am pe ce ! Banii s-au dus, trăsura cu cai o pierdui, moșia și casa le pierdui, locul de veci și serviciul tot așa.

Primarul face cu ochiul spre Iani și zice :

— Ștefaniule, noi punem pe-o carte tot : banii de la tine, trăsura, moșia, casa, locul de la cimitir și postul tău de procuror. Tu ce pui ?

Ștefaniu își spune în gînd : acum cîștig, sigur că cîștig ! Dacă ar mai avea zece moșii și un oraș cu case, le-ar juca pe-o carte ! Nu mai are...

Își aprinde o țigare, se plimbă, iar aprinde o țigare.

Liniște, nu mai mișcă nimeni, încordare.

Cineva, oftat :

— Joci o carte mare, procurorule !

Ștefaniu are figură de mort.

— Joc, primarule ! Joc pe viața mea ! Dacă pierd, mă împușc aici... la moment !

Iani, grec fricos, începe să tremure.

— Eu nu primim !

Primarul rîde gras.

— Ce să fac eu cu viața și cu moartea ta, mă, prostule ? Dacă mori tu, cu cine mai joc eu cărți ?

Procurorul iar aprinde o țigare și se plimbă.

Altcineva aruncă o vorbă, așa, în glumă.

— Joacă, mă, pe nevastă !

Ștefaniu nu s-ar da în lături...

Primarul scoate un teanc de cîte o mie din buzunar și le zvîrle pe masă.

— Ce se vede cîștig, plus 100 000, dacă joci pe nevastă !

Procurorul e nebun. Rîde, plînge, se împiedică, de scaun, îi zise lui Iani primar iar primarului Iani, îi tremură mîinile.

— Joc !

Primarul amestecă, liniștit, cărțile și le pune pe masă. Ștefaniu le taie, cu un as de pică dar nu cere, ca un prost, asul ! Cere șapte ochi.

Iar nu mai mișcă nimeni. Toate inimile tac, toate gîndurile se opresc.

Primarul întoarce cărțile : damă !

Și după damă : as !

Cafeneaua tălăzuie.

— De ce n-ai cerut as, Ștefaniule ? Cîștigai tot...

Iani nu mai are loc pe scaun, de nervi.

Primarul surîde, își udă degetul mare pe buză și ușor, stăpîn pe el, ca și cum n-ar fi fost avere de milioane în joc, lunecă asul la un colț : șapte de cupă ! Îl arată procurorului, apoi lui Iani și la rînd, celor de față :

— Este, domnilor ?

Era...

Ștefaniu pierduse și nevasta !

Primarul a poruncit să-i vină trăsura cu doi cai și s-a dus la Madona. Cînd i-a spus : cucoană, te cîștigai la cărți și de acum încolo fac ce-mi place cu tine — ea a răspuns : bine, un moment, să mă îmbrac, domnule ! A zis, a trecut în salon și s-a împușcat drept în inimă...

Ce demon de haimana ori de cumătră fără carte scornise o poveste ca asta, n-a avut nimeni timp să afle. Adevărul e că zvonul a prins, s-a împrăștiat prin mahala și s-a înfipt în inimi, ca spinul.

Din vale, cu pumnul strîns, fata popii a amenințat spre cer și spre strada cu boieri : stricați pînă-n măduvă, sări-le-ar...

Altă versiune n-a mai prins în mahalaua calicilor.

Legenda cu asul și șapte ochi de cupă răscolise inimile. Madona plutea, în închipuire și în visul fetelor mari. Nevestele vorbeau de ea cu evlavie și se luau de păr cu oricine încerca să-l apere pe procuror.

La prînz s-a aflat că venise boierul cel mare. Cum a intrat în casă, s-a dus glonț la procuror, l-a prins de umeri, l-a scuipat între ochi și i-a dat zece palme, în fața slugilor înmărmurite.

O haimana adusese o veste mai senzațională : cu boierul mare, sosise în oraș și conașul Octav, întîiul logodnic al Madonei, care are ordin de la stăpînire să-l omoare pe Ștefaniu. Cum s-a dat jos din tren, Octav ăsta a strigat : unde-i scîrba de procuror, că am ordin de la stăpînire să-l omor ! Se zice că umblă prin oraș, cu două revolvere în mînă, după Ștefaniu, să-l împuște. Noroc că procurorul a prins de veste și s-a ascuns în pivniță, la prefectură...

Mahalaua, toată a fost o întrebare :

— Cum ? Și nu i-a spus nimeni că Ștefaniu e ascuns la prefectură ? Dă fuga careva, soro și caută-l pe conașul Octav...

Bunica mahalalei, care îl știe pe boierul cel mare de cînd era tinerel cu mustața ca o dungă de cărbune sub nas, a făcut pace cu un sfat ca din carte.

— La ce să ne amestecăm noi, calicii, în daraveli boierești ? Că ei se înjură, se fură, se omoară, dar tot boieri rămîn și se fac, la o adică, una, trup și gînd, împotriva calicilor ! Tot noi am plătit și tot noi plătim oalele sparte. Că s-au mai omorît cucoane și s-au mai certat cei de sus, dar cum s-au certat așa s-au împăcat, pacoste pe noi ! D-aia zic, soro : la ce să ne amestecăm noi, calicii , în daravelile lor ? L-o prinde ăla pe procuror, îl împușcă ! Nu l-o prinde, scapă. Scapă de glonț, acum — dar nu scapă de judecata cerului, mîine...

Oricum, începe să fie și Octav figură de legendă și erou de poveste.

Firfirică, ucenicul lui Costică bărbierul, venise la prînz acasă, în mahalaua calicilor și povestise că îl auzise pe patron vorbind cu conașul Mănăilă de la prefectură despre domnul care a venit cu ordin de la stăpînire să-l împuște pe procuror.

Stăpînul lui Firfirică întrebase :

— Mă rog matale, coane — zice nenea Costică — iartă-mă de întrebare, dar te știu amic bun cu el : cine să fie Octav ăsta ?

Bănuim că Mănăilă a fost, o clipă, în mare încurcătură. Cîteva luni se lăudase că are un amic intim. Acum, cînd acest amic începe să fie erou principal într-o dramă așa de impresionantă, n-ar fi posibil și n-ar crede nimeni că Mănăilă, tocmai dînsul, nu știe cine-i Octav și ce dragoste a fost între el și Madona.

N-a stat mult pe gînduri.

O poveste trebuia spusă...

Firfirică o ascultase atent, așa cum rămăsese, umil, lîngă ușă, cu galoșul de la gaură în ușă. Pasionat cititor

de romane în fascicolă, ucenicul lămurise tot ce i se păruse obscur în romanul de dragoste pe care-l închipuise Mănăilă la moment. Fantezia lui de Firfirică slăbănog și romantic brodase amănunte palpitante.

Jună cu inima în boboc aprins și album cu suveniruri ce proslăvesc pajul amor și plîng o tînără fată pe patul de moarte, domnișoara Firfirică n-a mai putut să mănînce, de înduioșare. Lăsînd lingura pe masă și cu lacrimi de sinceră compătimire în gene, pentru cei doi eroi, juna Firfirică plecase în vecini, să spună un roman de dragoste cum nu se mai află în cărți. Erau, însă, în acest roman, așa cum îl povestise ucenicul, întîmplări de neînțeles pentru inima în boboc aprins. Fata le răstălmăcise, în gînd, le povestise în sobor de cumetre și de fete mari : mai limpede, mai frumos, mai aproape de inima lor de calici generoși.

Procurorul era un fel de duh rău, un zmeu cu gînd de tîlhar, Madona o fată de împărat, venit în chip de colonel iar Octav un făt-frumos cu bucle blonde și sabie de foc în mîna puternică.

Mahalaua trăise cîteva ore în atmosferă de basm...

Cîntecul plîns al clopotelor, așa cum zboară în văzduh, ca să recadă pe pămînt, risipă, în fulgi mari de zăpadă, aduce aminte de moarte și adună evlavie în priviri.

Bătrînele scot din ladă iconițe de lemn și busuioc.

Haimanalele aduc, de sus, o veste care umple inimile de neliniște :

— Dricul ! A venit dricul.

Bat, în fugă, din poartă în poartă, crainici :

— Țațo ! A venit dricul la moartă, bre...

Forfotă o clipă, chemări pe nume, peste gard, din vecină în vecină — și rămîn stăpîni : greierii prin case, porcii, cîinii și cocoșii prin ogrăzi.

Mahalaua urcă, pe toate străzile, ca o apă pe mai multe albii, spre bulevard.

Bătrînii sînt taciturni, tinerii guralivi, haimanalele se bat cu bulgări de zăpadă, se tăvălesc în luptă și glumă prin

nămeți, copii strîng în mîna înghețată flori și lumînările și se țin, umbre mici, de fusta bunicelor.

A fost o poruncă ascultată lăuntric și la fel, o înfrățire în același sentiment de milă pentru fata moartă în turn cu porți de aramă și lacăte jurate în iarba fiarelor. Mahalaua calicilor are încredere în fapta care va veni, ca o răsplată de sus. Urcă în pas mic dar îndărătnic, să vadă, să plîngă, să se bucure. În imaginația de copil bătrîn a săracului, Octav e un trimis. Pentru fapta lui, la un singur semn al lui, mahalaua calicilor n-ar șovăi să prade strada cu boieri. În fiecare inimă de nevastă tînără plînge o madonă care visase o dragoste altfel, cu un strop de soare și o mîngîiere...

Fata popii din vale poartă doliu și bocește, cu popasuri mari la fiecare colț de stradă, cu lacrimi tot așa de mari la fiecare pas :

— Mamă, m a m ă, ma-măăă ! Că mă vedeai mamă, frumoasă și mă visai, mamă, cucoană la casă mare ! Ce-a fost mai bun al meu a fost mamă ! Ce-a fost mai frumos pe mine-ai pus, ma-mă ! Ce-a fost rugăciune pentru mine a fost m a m ă... Scoală, mamă, din mormînt, mamă, să mă vezi ! Să mă vezi, mamă, că nimeni nu mă vede ! Să mă mîngîi, mamă, că nimeni nu mă mîngîie ! Să mă plîngi cu ochii tăi de moartă, mamă, că nimeni nu mă plînge...

Și mahalaua urcă, în ninsoare, cu bocetele nevestelor tinere, cu lacrimile cumetrelor, cu gîndul ascuns al bărbaților, cu sufletele albe ale copiilor.

Pîlcurile se ajung din urmă, se măresc, se împing.

Din frunte, un glas zvîrle peste capete, spre cei din urmă, ca un bulgăr de zăpadă în fiecare figură : poliția, cordon, nu ne lasă pe bulevard !

Fata popii răspunde cu ocări și amenință, cu pumnii mari în sus.

— Și dacă e cordon, ce ? Spînzura-i-aș cu el de toarta cerului ! Hai mai departe, soro ! Noi mergem s-o plîngem pe moartă și să ne plîngem necazurile.

Nu face nimeni un pas.

Calicii n-au înțeles încă bine de ce nu pot merge mai sus. Cei din frunte s-au oprit în spatele cordonului și privesc, printre gardiști, nerăbdători să vadă ce se petrece. Mijlocul convoiului așteaptă o hotărîre, oricare, de la primele rînduri. Codașii se adună, se risipesc și iar se adună.

— Ce-a fost ? De ce nu... ?

— Nu știu ! Stai să vedem...

Singură fata popii își face loc cu coatele, împinge în lături, urcă — taie cărare largă prin mulțime.

Bulevardul e pustiu.

Fiecare stradă lăturalnică e închisă de un cordon de gardiști. În spatele lor, vermina calicilor, colcăind.

Dricul se vede departe și șters, în ninsoare cu fulgi mari, la casa cu doliu în poartă. Cioclii stau de vorbă și de glume, în adăpost. Șase cai mari și suri, sub șase valtrapuri albe cu ciucuri de mătase, vor duce povară ușoară, în pas mic și neauzit, spre cimitir. Șase pompoane de fulgi albi se vor apleca, ușor, ca o închinare. Dricul e uriaș și boieresc și va urma carul cu coroane : multe, frumoase și fără folos...

La intrare, pe scările de piatră, s-au descoperit oameni în negru și privesc, ridicați în vîrfuri, peste capetele celor din față, în casă.

Primarul, lîngă nevastă, se uită în pămînt. Simte, în frunte, ochii de uliu ai prefectului, care face cerc, cu ofițerii superiori din garnizoană, în jurul episcopului, bătrîn cu barbă lungă de bunic, mai slab sub odăjdii scumpe și înconjurat de un sobor de preoți tineri. Nevasta cafegiului e mai albă, mai ispititoare, în doliu. Se uită drept la prefect și surîde ironic. Maiorul din roșiori duce stăruitor mîna la cap, mișcă piciorul, se face că se apără cu chipiul de o gînganie. Grecoaica pare că nu-l vede. Îl lasă dinadins să se frămînte, să fiarbă în el. Fetele primarului, amîndouă înalte și nepudrate, se uită la grecoaică, în răstimpuri, cu coada ochiului.

Sora mare spune, în șoaptă :

— Dă-o dracului, soro, că n-are nimic atrăgător !

Sora mică se ridică, în vîrfuri, s-o vadă mai bine. Strîmbă nasul și răspunse tot în șoaptă.

— Mă mir, tocmai papa, care e un om de gust...

Amîndouă la un gînd, privesc la maman, care — tocmai acum, duce batista mică la ochi. Sora mare e convinsă că :

— Maman, dragă, e mult mai bine ! Nu vezi ce gambă ispititoare, ce șolduri, ce sîni, ce umeri albi ? Și eu mă mir, tocmai papa, care...

Figuranți cu tristețe de circumstanță, aliniați pe lîngă ziduri, în două grupuri care nu se privesc : funcționarii de la primărie, funcționarii de la prefectură. Ambele tabere au fost aduse la ceremonie din ordin de sus.

Directorul prefecturii, un domn respectabil cu barbișon, cu burtă și ochelari cu șnur, își numără subalternii în gînd și clatină capul, cu ciudă stăpînită. Subdirectorul, un bătrînel cu figură prelungă, întreabă, din ochi, pe șef : ce s-a întîmplat ? Directorul își mușcă buza, să nu strige.

— Tu nu vezi ? Toate să le văd eu ! Dacă s-ar bizui omul pe tine...

— Domnule director...

— Să mă lași în pace !

Directorul e nervos. Se întoarce cu spatele la bătrînel. Se plimbă, printre funcționari, care-i fac loc cu spaimă și respect. Subdirectorul, adus de spate și cu picioarele slabe de la genunchi, e un semn viu de întrebare. Directorul îi șuieră în urechi și-l scuipă, ca o boare albă, printre dinții rari.

— Mănăilă ! Unde-i incorectul de Mănăilă ? Să-i faci raport să-l dau afară...

Se supărase fără rost.

— Are învoire de la don' prefect. A zis că vine la înmormîntare, dar mai tîrziu, că... nu știu ce interese, în oraș, cu amicul lui Octav...

Directorul s-a liniștit.

— Așa ? Atunci, da... sigur... bun element, Mănăilă ăsta, nu ?

Subdirectorul rămîne la vechea lui părere :

— Bun cum să nu ? că e deştept al naibii şi are condei bun, dar... păcat că-i curvar !

Directorul se înfige bine în călcîie, cu o mînă în şoldul otova şi ochii mici şi ştrengari la grecoaică.

— Las' să fie , mă, dacă-i dă mîna, că şi eu am fost şi... hm ! parcă acum..?

Funcţionarii rîd pe înfundate, să-i facă plăcere domnului director.

Nevasta primarului întoarce capul, repede şi impune, nestăpînită : sst ! E o revoltă pe care ţine s-o împărtăşească soţului.

— Vai, Mişule, ce nesimţitori—haimanale de la prefectură...

Corpul profesoral face figură gravă şi absentă.

Lîngă catafalcul Madonei, abia se ţine în picioare, ca un manechin dezarticulat, procurorul Ştefaniu. E o umbră fără formă precisă şi fără culoare. Au rămas vii numai ochii duşi afund sub sprîncenele negre, împreunate stufos la rădăcina nasului coroiat. Pare că nu înţelege ce se petrece cu el. În răstimpuri egale are tresăriri mici de spaimă. Mişcă buzele, fără cuvînt, fără gînd. Dacă l-ar atinge cineva, s-ar prăbuşi, frînt de la mijloc, ca o păpuşă de cîrpă.

Colonelul e un uriaş turnat în bronz.

Uriaşul se uită drept peste oameni şi fără clipire, la catafalc.

Sicriul a dispărut sub flori.

În cele patru colţuri ale catafalcului ard patru sfeşnice mari de argint. Lustrul aprins e ascuns în crep. Dintr-o amorfă mare, în dantelă de argint turcesc, se ridică uşor spre tavan fum alb cu mirodenii, ca un suflet zmuls din pumnul lui de ţărînă şi împăcat cu îngerii.

Pentru Madona, acum şi pururi

pentru roaba lui Dumnezeu : Lucia

pentru dragostea ei spusă în scrisori şi închisă în inimă,

cu un glonţ

pentru trupul ei tînăr și nefecundat
pentru figura ovală de sfîntă bizantină : pălmuită
pentru sufletul care urcă la cer
episcopul octogenar a deschis carte legată în aur iar preoții tineri cîntă : veșnica pomenire...

Acum se plînge nestăpînit, pentru moartă și pentru morții de mîine. Se adună lacrimi în batiste și se spune : bine că s-a isprăvit, hai mai repede afară, că ne sufocăm ! Maiorul de roșiori își face loc, cu un umăr înainte, printre funcționarii de la prefectură, să ajungă lîngă grecoaică. Împinse din urmă și înlături, fetele primarului se surprind neplăcut în fața prefectului, care le surîde galeș. Amîndouă spun, cu gura mică de dispreț : pardon — și se retrag, prinse de mînă, spre ieșire. Ștefaniu e înconjurat de amici. Primul procuror, mai bătrîn, are sfaturi și mîngîieri pentru colegul crunt încercat. Un glas subțire de cucoană, strigă : vai de mine, ce-i asta, dragă ? Toate privirile se întorc spre ea și — de aci, cu spaimă, la catafalc. E un moment de nedumerire și panică.

— Ce-a fost ?

— S-a aprins ceva ?

— I-a venit cuiva rău de căldură ?

Se face cerc, în jurul catafalcului. Și liniște...

Cineva, în timpul slujbei, aruncase jos toate jerbele, toate coroanele cu panglici și regrete eterne. Descoperit, sicriul de metal are străluciri de apă murdară, în lumina făcliilor. Madona se vede, albă în rochie albă. La picioarele ei a rămas o singură jerbă de trandafiri, cu panglicele de mătase desfășurate, de o parte și alta, pe treptele catafalcului. Jerba pare o pasăre rară, moartă la picioarele Madonei, cu aripile deschise. În liniște, maiorul de roșiori îngînă gîndul scris pe panglici : prima dragoste, prima durere...

Flutură o întrebare pe buzele tuturor.

Directorul de la prefectură e sigur că numai Mănăilă e în stare de o lovitură ca asta ! Un servitor confirmă zvonul : era la ușe, cînd a intrat conașul Mănăilă cu jerba.

Primarul se contrazice cu consoarta.

— Ce legătură, dragă, între un imbecil ca Mănăilă și Madona ? N-o să mă faci să cred că ar fi fost ceva între moartă și...

— Asta nu, sigur ! Dar a adus-o el !

— De la cine ? Aici e problema : cine a trimis jerba ?

Răspunde doamna Siminoc, cu o șoaptă.

Șoapta trece la primar, de la funcționari la ofițeri, se face ecou și ajunge la colonel. Bătrînul tresare, cu un licăr cald în priviri, caută, umblă pirn casă, repede, atent la fiecare figură. Cheamă, încet, ca o rugă :

— Octav !

Nu răspunde nimeni.

Umbra lui Octav plutește, adevăr nou, în încăpere...

Ștefaniu plînge, obișnuit : Lucia, iartă-mă ! Nu-l vede nimeni, nu mai are nimeni timp să-l audă.

Întristata adunare a înțeles că mai presus de procuror și dincolo de plînsul lui de rîmă care sărută cu deznădejde treptele, naște o suferință nouă, învăluitoare, mai covîrșitoare că va rămîne nespusă, așa cum a rămas nespusă taina pe care Madona o va duce dincolo de prag.

Fiecare își simte gîndul în același elan de pasăre cu aripile deschise.

Grecoaica a rămas cu ochii mari în gol, absentă. Vede joc cu lumini și culori, în decor elinesc...

UN AMBASADOR AL DRAGOSTEI, AL SUFERINȚII ȘI AL MORȚII

Cînd i-a spus Mănăilă : coane Vintilă, azi sînt ambasador al dragostei, al suferinții și al morții, cu o convingere caracteristică ilustrului descendent al familiei cu cavou, prefectul a surîs satisfăcut :

— Bravo, Mănăilă ! Îmi pare bine că acest rol important revine unui funcționar de la prefectură. Avem datoria să luptăm din răsputeri pentru prestigiul instituției, ca să-l convingem pe scîrba de primar că nu se compară cu noi, care în loc să fim imorali și să avem amante în oraș, rămîneam lîngă neveste și ne facem datoria în consecință.

Mănăilă nu se gîndise la prestigiul prefecturii. Era amic al lui Octav și în numele lui : ambasador al dragostei, al suferinței și al morții. Își alesese singur rolul acesta important. Știa că are să impresioneze.

Acasă, ras proaspăt și pomădat, se privise în oglindă, de aproape, de departe, cu o figură gravă.

Abia dezlipise buzele, în dialog scurt cu cel din oglindă.

— Domnul ?

Se recomandase, ceremonios :

— Mănăilă, ambasador al dragostei, al suferinței și al morții !

— Îmi pare bine, domnul meu ! Te prinde rolul de minune.

Cu figura din oglindă se oprise la doi pași de prefect și impresionase.

— Așa că, dragă Mănăilă, ai mînă liberă de la mine. Fă cum crezi, fii ambasador și fii orice, numai prestigiul

prefecturii să iasă învingător. Te fac atent că vine și primarul cu mamelucii lui.

Mănăilă îl asigurase, cu mîna pe inimă, că o să fie bine...

— Pînă una alta, am nevoie de șase ușieri de la noi. Șase oameni cărora să le fiu general și să mă asculte, cum ai spus matale, coane : în consecință !

Prefectul aprobase, bucuros că scapă ușor.

Mănăilă înțelesese că era un moment favorabil unei lovituri : ceva avans, dacă nu un ajutor suplimentar pentru servicii aduse prefecturii.

Nu ceruse...

Are și Mănăilă prestigiu, simte și el nevoia, uneori, să fie un om, al lui și al sentimentului generos.

Motiv serios să răspundă :

— Altceva... nu mai dorim nimic, coane Vintilă ! deși simțea cum clocote în el alt răspuns, singurul sincer și meritat.

— N-am nevoie de bani ! Puțin îmi pasă mie de prefectură, de tine și de prestigiul prefecturii ! Azi sînt eu, Mănăilă și nimic altceva, care am o datorie sfîntă față de Madona și de amicul meu de la centru Octav. Nu pentru tine și pentru prefectura ta sînt eu, Mănăilă, ambasador al dragostei, al suferinței și al morții. N-am timp să te lămuresc ce vasăzică asta. Nici n-ai înțelege. Rămii și tu, ca Ștefaniu, ca Dincă pensionarul și primarul : un biet fiu din popor. Nu se naște oricine cu sînge subțire : ca mine, ca Octav și Madona.

Nu-i spusese, dar — cînd i-a întins prefectul mîna, la despărțire, Mănăilă i-a dat numai două degete și de departe, semn că-l disprețuia profund...

La ora spusă, șase oameni așteptau în fața florăriei, așa cum poruncise Mănăilă : cu bocancii lună, cu mănuși de lînă, cu guler tare și cu palton negru. Oameni săraci, ușierii răsturnaseră mahalaua calicilor. De la un vecin împrumutaseră un guler, de la altul o mănușă.

— De unde să avem noi, coane, guler tare și... ?

Mănăilă dăduse ordin fără replică :

— Nu știu ! Caută, cere, fă-te guler dacă n-ai ! Să nu te prind fără uniformă de ceremonie, după masă, că te las pe drumuri.

Nu era glumă.

Oamenii ceruseră, căutaseră, se «făcuseră» palton și guler tare...

— Ce-o fi, vere ?

— Știu eu ?

— De ce ne-o fi adus, așa : ca pe niște ciocli ?

— Parcă văd că ne pune să ducem colivile !

— N-ar fi rău, că ne mai iese un gologan...

— Vorbă ! Pomană la înmormîntare dăm noi, calicii...

— Aia e !

— Că boierul zise : tu ai dus coliva ? Eu, conașule ! Bine, o să te am în vedere ! Pe urmă trece pe lîngă tine și se face că nu te vede.

— Să crezi !

— Ei nu, mă, că acum... boierul ăl mare zice că-i milos și...

Budrugan, cel mai bătrîn din cei șase, își prinsese tîmplele în palme și i-a răspuns, căinat :

— Lasă-mă, Năstase, lasă-măăă ! Că-i cuuunosc și-i răscunooosc.

Mănăilă, cînd i-a văzut înșirați pe un rînd, cu călcîie lipite, ca la cazarmă, îmbrăcați așa cum le poruncise, a dus un deget suveran la borul melonului :

— Bună ziua, băieți.

Șase glasuri au răspuns într-unul singur și puternic :

— Să trăiți !

Mănăilă a dat instrucțiuni de rigoare, cu patos.

— Mergem pe stradă frumos, așa, ca mine, cu fruntea sus. Nu uităm că sîntem ambasadori ai dragostei, ai suferinței și ai morții și gaia-l mănîncă pe cine uită că noi apărăm prestigiul prefecturii, ca să-l convingem pe scîrba de primar că nu se compară cu noi, care în loc să fim imorali și să avem amante în oraș, stăm lîngă neveste și ne facem datoria în consecință ! Este ?

Niciunul nu înțelesese.

Dar strigaseră, cu devotament și pricepere :

— Să trăiți !

Mănăilă își promisese, într-adevăr, o zi de profundă dezinteresare de prefectură și de fiul din popor care o conduce. Pe drum, însă, venind spre florărie, se gîndise că n-ar strica să le spună ușierilor că era în joc prestigiul prefecturii. Își acorda, în fața lor, o importanță care avea să asigure «grupului Mănăilă» o disciplină exemplară. Dacă n-ar fi înțeles prefectul ce-i aia : ambasador al dragostei, al suferinței și al morții, cum erau să priceapă cele șase căpățîni din calicime ? Ticluise, astfel, un discurs care să-l împace și pe el, dar să-i lămurească și pe ușieri ce rol covîrșitor le revine...

Continuase, privind cu coada ochiului la madam Siminoc, patroana de la dama cu camelii, care urmărise scena, emoționată, din pragul florăriei.

— Carevasăzică, mergem cum merg eu acum, cu capul sus ! Fiecare ai o jerbă cu flori și două panglici. Nu umbli cu mîna pe panglici, să nu le murdărești. Le pui așa, să le vadă oricine, pe drum. Ții jerba în brațe, ca pe copil mic, cînd îl doare burta și-l porți în brațe prin casă, că nu te lasă să dormi.

Făcuse o paranteză, în accent de melodramă, ca să-i pătrundă pînă-n suflet :

— Care n-ai avut, mă, copil ? Este ? Te cred...

Și continuase, cu privire ageră de general, în ajunul unui atac decisiv :

— Mergi pe drum la patru pași unul în spatele altuia și nu rîzi, nu vorbești, nu te scobești în nas, ca la tine-n mahalaua calicilor, că e înmormîntare cu ceremonie și purtăm pe umeri prestigiul și destinul prefecturii, care să ne fie scump, că el ne dă salariu și lemne de iarnă gratis. Că ți se zice ușier, Budrugan, dar tu ești funcționar ca mine și ca oricare și sîntem, carevasăzică, mă : colegi !

Budrugan se scărpinase sceptic în cap.

— Zică-mi cum dracu' mi-o zice, conaș Mănăilă, numai să mai zvîrle un golegan — doi mai mult la leafă ! Că

matale mă cunoşti : fugi colo, fugi dincoace, trap Budrugan la primărie, zor Budrugan şi coase dosarele ! Ce zic ? Se face, coane, se face ! Şi fac şi alerg şi — acasă cinci plozi, coane ! Păi dacă e o lege la fel, cum rămîne că... ?

Imprudent, ca orice orator de mare temperament, Mănăilă se lansase pe o pantă cu primejdii. El afirmase că se simte coleg cu un calic ca Budrugan dintr-un sentiment democrat uşor de înţeles. Uşierul, însă luase vorba în serios şi ameninţa cu un discurs interminabil.

Mănăilă s-a convins, odată mai mult, că nu e bine să le dai nas calicilor...

La vreme, a făcut un gest energic şi salvator.

— Nu mai spune, că ştiu ! Ai încredere, Budrugan ! Ai încredere în mine şi în evenimente ! Tu ştii că eu ştiu ceva social, de sus şi de sorginte radicală ! D-aia zic : ai încredere, Budrugan ! Ai încredere în mine şi în evenimente...

Urmărise efectul pe fiecare figură.

— Este ?

Ridicase un deget profetic iar şoapta clocotise în el ca o ameninţare.

— O să fie bine !

Recîştigase inimile celor şase din calicime.

Oamenii aşteptau, cu jerbele în braţe, semnalul de plecare.

— Ascultă la mine. Dacă-ntreabă careva : ce-i cu voi ? Răspunzi aşa : prefectură ! Cine a trimis florile ? Conaşul Octav de la centru ! Cine-i domnul care vă conduce ? Conaşul Mănăilă, amic intim cu conaşul Octav !

Porniseră, în pas egal şi rar, prin mijlocul drumului : şase jerbe uriaşe de trandafiri, douăsprezece panglici albe de mătase şi un ambasador al dragostei, al suferinţei şi al morţii — grav, cu o mînă în şold şi alta legănată pe lîngă el, în tact.

Mănăilă recoltase un succes imens.

Nu mai rămăsese nimeni prin cîrciumi şi cafenele. Poporul, dornic de spectacol, inundase trotuarele. La etaje se fluturau batiste. Copii se înşiruiseră, în monom, după

ușierii de la prefectură și cîntau ca gorniștii, după mort, cu pumnul strîns la gură : ta-ti-tà, ta-ti-tà, ti-ta-ti-ta-tà...

Gardiștii salutau.

Santinela de la foișor luase arma pentru onor !

Entuziasmul crescuse rapid.

De la galoși la melon, Mănăilă era numai surîs și saluta protector, înclinînd capul, ușor, într-o parte și alta.

Ușierii au mers dinadins pe lîngă trotuar : să admire poporul jerbele, de aproape și să citească omagiile și regretele, eterne, și în litere de tipar, de pe panglici. Impresionase îndeosebi jerba pe care orășenii o închinau Madonei, victimă distinsă. Mănăilă, așadar, era ambasador al dragostei, al suferinței și al morții dar și al orașului generos și distins, care — în ciuda partizanilor lui Ștefaniu, luà parte cu trandafiri și panglici de mătase la jalnica ceremonie.

Mănăilă calculase lovitura în amănunt și o realizase sigur, cu dezinvoltură de mare maestru.

Poporul, care-l aclamase, pornise în urma lui, ca o turmă...

SPOVEDANIE — PE STRĂZI LĂTURALNICE

— Așadar mai avem o oră pînă la înmormîntare...

Mai bine : mergem pe străzi lăturalnice. Risipa asta de fulgi mari și cuminți aruncă o paloare de vis pe ulița strîmbă și pe casele sărace.

Mă simt mai ușor, văd limpede și mai cuprinzător.

Sînt, eu pentru mine : piatră rară, pe care o privesc atent.

O minune pentru care îi voi fi recunoscător lui Mănăilă !

Ai rămas copil, Sandule...

Te simt, lîngă mine, clocotind de revoltă și dezgust, pentru fapta lui de adineauri. Așa cum stam, amîndoi, răufăcători parcă, ascunși după draperiile de la café «Andrianopol», am încercat și eu un sentiment de oroare, privind cum trece acel grup Mănăilă, care purta — în pasul de cioclu și de paiață al copistului de la prefectură, jerbele cu trandafiri.

Strigă cineva în mine, poate gîndul tău : e un sacrilegiu, o batjocură adusă durerii tale, Octav și morții ! O batjocură pe care nu o meritam : nici eu, nici Madona...

Bine, recunosc : Mănăilă e un tip sinistru, pe care... fii sigur, băiețaș : nu numai că n-o să-l ucidem cu pietre, dar n-o să avem curaj să-l supărăm cu o fărîmă de dojană, cel puțin ! Un tip sinistru pe care-l suportăm, cu care am stat și o să mai stăm de vorbă, pe care îl știm mincinos dar îl credem — un Mănăilă cu melon și galoși, de care ni sa-r face dor, pe care l-am căuta cu neastîmpăr ori ar

trebui să-l inventăm, chip cioplit, de n-ar există ! Pentru că, dintre noi trei, singur Mănăilă e un om...

Așa e viața, dragule, ca Mănăilă : amestec de grotesc și tragic, de minciună care pune panglici de ofiță și cioburi de sticlă pe un sîmbure de adevăr, de nimic, care-și acordă importanță, de neserios care se ia sincer în serios și de puturoasă emanare de gaze care se crede parfum de garoafă albă — așa cum crede Mănăilă, cu convingere că universul e în funcție de el și se răsfrînge, integral, în faptele și gîndurile lui...

Fii sigur că niciunul din noi n-ar fi în stare să-l convingă pe plodul de colo, care se dă pe ghiață desculț, că e primăvară acum.

Mănăilă, însă, ar găsi în el destulă forță să adune tot orașul în vale, să-l convingă ușor că dincolo de deal a căzut o felie de astru, să-l electrizeze și să-l zvîrle într-acolo, ca o revărsare de ape.

Un om ca Mănăilă ar face o revoluție în cîteva clipe...

Oricum și oriunde l-ai duce, în orice ipostază l-ai pune, el ar rămîne un om între oameni și asemeni lor — așa cum n-am fost și n-o să putem să fim oameni, noi, mocanule dragă.

Să vezi, în ce voi spune acum, un omagiu.

Primind telegrama de la mine, erai plin de un gînd : veneam să te văd, să mă vezi și să ne prindem de mînă, ca pe front, într-o spovedanie nouă ! În acest gînd luminos, care te robise, eram noi și nimeni altul pe lume ! Mă așteptai, nerăbdător, să viu numai pentru tine, așa cum toate gîndurile tale, de odinioară și de ieri, au fost numai pentru mine scrise. În egoismul tău de amic sincer și de mare singuratic, care mă omagia, ai tras barieră între mine și lume : veneam pentru tine ! Nici nu încercai să bănui că pot veni și pentru altcineva ! A fost și rămîne, în gîndul tău de acum, o amărăciune : te-ai convins că n-am venit anume pentru tine, că între noi era și va rămîne o umbră : Madona !

Sînt un pitic, alături de sufletul tău mare...

Iartă-mă !

Mănăilă, pentru care eram o simplă pană de cocoș în panglica melonului lui de persoană importantă și distinsă, era fatal să întrebe, cu perspicacitate de copoi polițienesc : care sînt motivele unei veniri așa de neașteptate ?

Dialogul pe care mi l-ai spus e semnificativ.

Vine Octav !

De ce vine ?

Să ne vadă pe noi...

Bun !

Așadar : vine să ne vadă pe noi și pe ea...

Mai are și o dragoste, Octav !

Cine-o fi ea ?

Distinsule, n-o fi Madona cu trandafiri ?

Om ca oricare, fără frămîntare interioară și fără luminișuri, Mănăilă n-ar fi putut spune : Octav vine pentru mine ! N-ar fi găsit în el un sentiment care să vibreze și să rețină gîndul. Cînd, prin absurd, ți-o spune Mănăilă că vine cineva pentru el, să înțelegi că acel cineva vine pentru nevasta lui Iani și pentru Iancu de la gară, pentru primar și Costică bărbierul, pentru un stos pe cinci stafide de Stambul și pentru diurnele prefectului, pentru noctambulii din cîrciumi și cafenele, pentru damele bine și tot orașul, plus cavoul familial.

Viața lui asta e și numai în afară.

Tu mă așteptai, pentru tine.

Mănăilă se gîndise la un program : unde am să mănînc (oricum, la un restaurant din centru, unde vine lume bună) în ce familii o să mă invite (familii distinse și cu trecere mare în oraș) cînd mă va duce la cinematograf și la ce film (sigur, un film bun, într-o sărbătoare, cînd e sala plină cu protipendada orașului) cînd și cum o să mă plimbe prin centru (nu știu cum dar, în orice caz, nu ziua, cînd sînt străzile pustii) cînd o să mă conducă în parcul orașului (cînd o fi patinaj) și la ce oră anume la cimitir, să-i admir cavoul familial (la orice oră, numai să fie lume)...

Sînt convins că nu m-ar fi recomandat nimănui așa : domnul Octav !

Mai pompos : amicul meu de la centru Octav.

În calea lui, n-ar fi avut nimeni voie să spună : uite-l pe Octav !

Mai pompos : uite-l pe Mănăilă, cu amicul lui de la centru...

Un egoist, ca și tine, Sandule, dar în alte perspective.

Adică : un om...

Ca orice mare filozof, născut iar nu făcut, Mănăilă e convins că adevărurile mari circulă și sînt de domeniul public, că e o singură logică, una și infailibilă : logica pe care o impune obiceiul pămîntului...

Nu mă așteptase, ca să afle adevărul.

Eu eram departe, în «matinalul» care întîrzia ! Restaurantul gării era la doi pași...

Nu era nevoie să mă întrebe ce legături au fost între mine și Madona.

Le știa mai bine Costică bărbierul, de la primar, care călătorise întîmplător în același compartiment cu «oncle Ludovic»...

Mănăilă ar spune : o dovadă în plus că adevărurile mari circulă...

Nu șovăise să se ducă la colonel, la spaima de mareșal, teroarea partizanilor politici, care ar cutremura orașul ca un singur pumn în masă. Te asigur că el, individul cu melon și cavou familial, nu ar fi avut curaj să facă acest pas. Servitorul îl anunțase pe celălalt Mănăilă : amic intim cu Octav de la centru.

Nu mă întrebase dacă mi-ar face plăcere ori nu să stau de vorbă cu «oncle Ludovic», fie și prin intermediul lui de amic distins cu maniere.

Logica lui de buruiană și cumințenia sfîntă a pămîntului l-au convins de mult că, în fața morții, toate inimile se deschid, toate necazurile se topesc, toate urile tac, toate mîinile se întind, în pravoslavnică împăcare ! O logică la fel l-a oprit și la florărie, să comande jerbe cu trandafiri și panglici. Secătura asta mare și necesară știe că, la o

înmormîntare, durerea se strigă prin flori iar regretele, întotdeauna eterne, se scriu pe panglici.

De aproape zece ani ne frămîntăm și ne căutăm pe noi : în fiecare gînd, în fiecare faptă.

Mănăilă singur a înțeles și fără efort, că sîntem două suflete schiloade, care nu știu să spună, unui oraș cu oameni ca el : tot ce vor, tot ce simt, tot ce pierd, tot ce plîng ! Fără să-l rugăm și fără să ne întrebe, s-a făcut ambasador al dragostei și al durerii : pentru fiecare din noi. După întîiul gest de oroare, așa cum stam, alături de tine, ascuns în draperiile cafenelei lui Iani și priveam marșul triumfal al jerbelor, parcă s-a apropiat cineva de mine și mi-a spus :

— Domnul cu melon și cu pas de cioclu ești tu, Octav, resfrînt pe fundalul vieții. Așa trebuia să apari în fața orășenilor, ca să te respecte în adevăr ! În jerbele de trandafiri, pe care le poartă ușierii de la prefectură, e durerea ta, spusă frumos, pe înțelesul tuturora...

Acesta e adevărul !

Din nefericire pentru noi : acesta e adevărul...

După înmormîntare, să ne descoperim în fața lui Mănăilă și să-i spunem, cu ochii în pămînt, ca în adorare mută : binefăcătorule !

Nu simți, așa cum mergem acum pe stradă, în decorul acesta de alb crud, că începem să fim umbre, că pasul nostru de cocostîrci prin zăpadă nu mai atinge pămîntul, că plutim și ne împrăștiem, ca să ne regăsim în copacul de peste drum, în zborul mic al vrabiei și în fulgul de nea care s-a topit în geana unchiașului ce ne-a surîs, fără gînd, în cale ? Noi trăim într-adevăr acolo, la casa cu doliu în poartă, în fiecare gest al scamatorului care ne-a furat inimile, să le facă trandafiri în jerbă și ne-a răpit gîndurile, să le facă panglici scrise...

Noi, umbrele, nu mai avem nici un rost la înmormîntare.

Un om care trăise în peșteră, ne vorbea într-o noapte de înmormîntările de la oraș. A spus, simplu, un mare adevăr : la voi, orășenii, moartea vine cu lumînări și sicriu,

cu doliu și colivă, cu popi și ciocli, cu lacrimile celor vii și cu fanfara care răsucește nervii barbar, cu groapa și bulgării de pămînt pe capacul sicriului, cu tot ce e groază și nu e moarte !

N-am curaj, așa cum mă simt acum...

O fanfară, țipînd în alămuri un marș funebru, m-ar amesteca — sub pașii cailor de la dric, cu zăpada, ca pe o cîrpă ! Și nu mai am o lacrimă, s-o plîng pentru oameni...

Limpezisem în mine un gînd frumos. Nu știu : minciună ori adevăr. Oricum, un reazem sigur, pe care-l plătisem scump : o noapte de animal în cușcă, în «matinalul» care se luase la trîntă cu viscolul — pași repezi, în cerc, în jurul sticlei care trebuia să zboare în geamuri. Acum înțeleg că așa începe dansul nebuniei : pași repezi, în cerc...

M-ai zmuls la vreme, din vîrtej.

Mănăilă a fost mîna care tulbură apele, să nu mai vezi pietricica albă de la fund.

Îl ascultam povestind, acum cîteva ore, la cafenea, o întîmplare cu alt Octav și altă Madonă, așa cum nu o visasem. Încercam, ascultîndu-l, un sentiment curios de depărtare, de înstrăinare în mine și de mine, de tot ce mi se păruse frumos și trainic.

Se prăbușise în inimă o lume și se ridica alta, fără înțeles sau prea plină de înțeles, ca s-o pot cuprinde cu gîndul.

Sînt ca o rană sub pansament nou...

Tîrziu, cînd se vor limpezi apele iar, am să plîng.

Presimt o noapte cu tristeți pentru nimeni altcineva. Am să plec singur prin orașul de departe, singur pe strada cu lume, să mă înfund prin cîrciumi, să caut pe cineva și să nu știu pe cine, să caut în mine și să nu știu ce caut. Fiecare colț de stradă o să fie o amintire cu Madona, fiecare vitrină un surîs, în fiecare surîs o mustrare.

Am să mă întorc în zori acasă, să trag storurile și să plîng în batistă, ca să nu mă audă gazda.

DOI OAMENI ȘI O SINGURĂ DURERE

În parcul orașului, copacii seculari dorm sub zăpada tînără.

Singure ciorile trăiesc : ciocli guralivi și flămînzi.

Cineva, pe imacularea zăpezii, scrisese ud și de curînd, un nume de fată : dragoste care se mărturisise neîndemînatic și sincer...

Se aud, undeva aproape, clopotele...

Octav s-a oprit, cu pălăria în mînă, fără gînd.

Sandu surîde, privind abia acum atent, în ce loc sînt.

— De cînd umblăm pe străzi lăturalnice, am ocolit orașul. Încercam să fugim de înmormîntare și iată-ne la doi pași de cimitir. O fi Mănăilă de părere că adevărurile mari circulă și rămîn de domeniul public ! Eu însă, Octav, sînt convins că toate aceste adevăruri mari se rotunjesc într-unul singur : e un destin care ne poartă pașii, fără voie.

Cimitirul a furat, după zid de cetate, o parte din parc, a zmuls copacii și a păstrat aleile, semănînd între ele, darnic, candele și cruci, peste somn neștiut.

Parcul s-a întins pe lîngă cimitir, cu vlăstare puternice, l-a prins de mijloc și i-a sărit peste zid, primăvara, cu flori de liliac și cîntec. Recunoscător, cimitirul își mută hotarul din zece în zece ani, mai în adîncul parcului, să semene lumini noi și cruci la fel. Parcul se apără, din zece în zece ani, cu altă năvală de vlăstare...

Poarta cimitirului închide, cu gratii negre de fier în ziduri, ca o barieră peste care nu trece nici un muritor fără ban de aramă în batistă, bulevardul.

Pe acoperişul clopotniţei, domină depărtările, suverană, o cruce de metal care — întîmplător : nu e strîmbă.

Deasupra porţii, o mînă meşteră a săpat în zid, în scris latinesc, gînd cuminte de reculegere în moarte şi în veşnicia vieţii...

Octav silabiseşte, Sandu îl îngînă în glumă şi trist — trişti amîndoi şi cu pălăriile în mînă, în poarta cimitirului.

Se aude, ca în vis, o fanfară care cîntă dureri.

Clopotele răspund, cu chemări de gazdă bună.

Pe bulevard se apropie convoiul de înmormîntare.

Obsedat, Sandu a închis ochii şi îl vede pe Mănăilă, aşa cum merge : în pas rar, cu o mînă în şold, în fruntea uşierilor de la prefectură. Moartea, care nu avusese pînă acum un înţeles pentru Sandu, începe să aibă un simbol.

— Fără Mănăilă şi melon la înmormîntare, n-o să mai cred moarte adevărată...

Octav nu-l aude.

A rămas în picioare, în mijlocul bulevardului, cu bărbia în piept.

Aşa cum se apropie convoiul acum, şase cai mari şi suri, sub şase valtrapuri albe, calcă — în pas rar şi egal : pe inima lui...

Sandu îl vede clătinîndu-se şi îl sprijină.

Stau amîndoi şi o singură durere : în faţa morţii...

UN FIU AL ORAȘULUI PERVERS ȘI INUMAN

Iancu de la gară s-a întors acasă de vreme și doldora de revoltă.

Convins de căpitanul pensionar că Madona fusese «adevărat victimă», Iancu mîncase pe sponci la prînz, ceruse din «gardirop» pălăria de sărbătoare și plecase la înmormîntare, cu flori și lumînările. În drum, se abătuse pe la State.

— Mergem ?

Pensionarul era la masă.

— Dă zor, să apucăm locuri mai în față...

În centru se întîlniseră cu Dincă și alți domni cumsecade, prezenți în fiecare noapte la club. Îl admiraseră, în grup și gălăgios, pe Mănăilă. Porniseră, cu tot poporul de negustori și pensionari, de femei și copii, în urma lui — ca după un general.

Nedumerire de turmă și mută : bulevardul era închis de un cordon dublu de gardiști. Trecuse Mănăilă cu jerbele și altcineva nimeni. State protestase energic și amenințase : noi, poporul, o să facem plîngere la centru, pentru o măsură așa de samavolnică ! Dincă se gîndise că vorba dulce mult aduce și se rugase de comisar să lase, dincolo de cordon, cinci reprezentanți ai orașului care compătimeau sincer pe Madona. Iancu aruncase cu florile și lumînările peste cordon, spre bulevard, o dovadă că : mi-e scîrbă, amicilor, că sînt din naștere fiu al orașului ăsta pervers și inuman...

Forța publică nu se impresionase.

Era ordin de sus...

— De la cine ? întrebase poporul în cor.

A răspuns bănuiala lui Iancu de la gară, dominînd celelalte glasuri.

— Scîrba aia de procuror ! Asasinul Madonei...

Se zvonise că, pe bulevard în sus, toate străzile dinspre calicime erau de asemenea închise cu cordoane. Calicii se bătuseră cu gardiștii pînă la sînge. Fuseseră aduse regimentul de artilerie, cu mitraliere. Nu se știa dacă se trăsese în popor dar erau, sigur, morți și răniți.

Revoluție...

Iancu de la gară strigase, peste umeri și în sus, ca o sentință :

— Mai bine așa, să ne dăm sîngele ! Să se știe că sîntem în stare să facem revoltă în popor, dar nu primim afront de la procuror !

Costică bărbierul, tot dușman rămas pentru Iancu și acum, cînd destinul orașului atîrna de un fir de păr, l-a contrazis. Se urcase pe o ladă și întinsese palma spre mulțime, împăciuitor.

— Popor, să ne păstrăm calmul necesar ! Să nu ne luăm după nervi și după spirite subversive, că dacă se face revoltă o să fie devastare și suferim carevasăzică pagube tot noi, poporul comersant din centru. D-aia zic : să ne păstrăm în convingere și calm necesar.

Iancu încălecase leul de piatră de la intrarea primăriei. Era sus și vijelios, cu priviri de flăcări.

— Cine face o revoltă, popor al orașului care, pot spune, m-a născut ca o mamă, m-a crescut ca un tată bun și m-a hrănit în comerț serios ?

Strînsese pumnul și amenințase.

— N-o să faci tu, bărbier mincinos ! Că, să vedem, domnilor : ce ne pasă nouă de clondirile lui cu apă de ploaie, care-i zice parfon și de lipitorile lui flămînde, care le zice, crede el : ventuze ! Că razi o căpățînă și crăpi, ca un trîntor, o săptămînă ! Asta e una la mînă și afrontul care nu ne lasă la înmormîntare — că, ce sîntem noi, calici ? e alta la mînă...

Poporul îl aclamase, entuziast.

— Așa e ! Bravo ! Ura...

Costică bărbierul fusese tras jos de pe lada care-l ridicase tribun al poporului și inamic al lui Iancu de la gară. Cocoșat de pumnii dezgustului popular, se refugiase — cu batista plină de sînge la nas, într-o bodegă și pe ușa din dos, o luase la fugă peste cîmp...

Victorios, restauratorul de la gară continuase :

— D-aia zic, să vedem ce facem și în caz contrar să protestăm la centru, cum a spus dumnealui, care a fost ofițer și știe mai bine cum se declară o revoltă, cînd e vorba la o adică de un afront.

Descălecînd de pe ducipalul comunal cu coamă de piatră, ca un general victorios în mijlocul batalioanelor sale credincioase, Iancu de la gară a fost primit drept în brațe de căpitanul State, care-l sărutase pe amîndoi obrajii, zgomotos și părintesc. Pensionarul era încîntat că se vorbise de el în termeni elogioși, în fața mulțimii care aclamase și aștepta, de la el numai, o salvare.

Dincă se făcuse mic de admirație, între Iancu și căpitanul State. Pățania lui Costică bărbierul îl înfricoșase. Convins că vorba dulce nu strică, se apropiase de State cu zîmbet subaltern.

— Poate vrei o țigare, dragă maiorule ?

State îl privise peste umăr, cu bunăvoință :

— Nu, mersi, că avem și noi...

Poporul așteptase cîteva ore în ninsoare.

Cortegiul pornise, clopotele tăcuseră, primele lumini, în magazine, chemau întunericul albăstrui al înserării de iarnă și de oraș provincial.

Revoluționarii restauratorului de la gară plecaseră spre casă, cu figuri prelungi în noapte. Luminările erau aruncate. Garoafe și mușcate de ghiveci pătau zăpada.

Piața semăna cu un cîmp de luptă, părăsit în panica înfrîngerii.

Rămăseseră, în grup care ar fi fost în stare să moară dar să nu se predea, trei umbre : Iancu de la gară, căpi-

tanul pensionar și Dincă. Se priveau, în tăcere, cu mîinile adînc înfipte în buzunarele paltoanelor.

— Ce facem ?

Dincă a fost întîiul învins.

— Hai să plecăm.

Restauratorul îl fulgerase cu o privire crîncenă.

— Nu plecăm ! Cine pleacă e un trădător. Am rămas numai noi, dar nu tremurăm deși e frig al dracului ! Stăm aici pînă mîine, pînă cînd ne-o place, un an și mai mult, pînă s-o afla că protestăm la un afront care...

State are o amărăciune pe care o mărturisește abia acum.

— Mănăilă e un om distins și o figură respectabilă, dar... Eram, care va să zică, noi și el, persoane distinse care plecasem în grup la înmormîntare. Era o jerbă de la orășeni, adică de la noi ! Nu se face să plece singur la înmormîntare, să ne lase ca pe niște plozi de bogdaproste dincoace de cordon ! Dacă erai nobil și cavaler, ai fi spus : pardon, forță publică, ori trecem toți ori nu trec nici eu ! Nu să pleci singur și cu jerba orașului... iar orașul să-l lași ca pe un orfan...

Mănăilă, însă, le dovedise că a fost și rămîne nobil și cavaler. Ar fi putut să răspundă învinuirilor aspre ale pensionarului că, prin orice mijloace, orașul trebuia să ia parte la înmormîntare.

— Nu se tace, domnule, un oraș — numai că vine un vistavoi cu vînă de bou în mînă și spune că : nu-i voie să treci ! Eu cum trecusem ? Un semn și s-a deschis cordonul...

La început, Mănăilă se gîndise, în adevăr, să se retragă cu jerbele de la înmormîntare, în semn de protest. Plecînd, ar fi spus :

— Dincolo de cordoane e orașul, al cărui demn reprezentant am onoare să fiu, cu jerba aci prezentă. Ori se retrag cordoanele ori mă retrag eu !

A înțeles, din fericire la moment, că orice retragere ar fi o lașitate sau, mai grav : o părăsire de teren, în momente critice. Oricît de supărat ai fi pe forța publică, nu

te superi pe o moartă distinsă și n-o lași fără jerbe, la înmormîntare. Oricum, cu orice jertfă, orașul trebuia să facă act de prezență la trista ceremonie și s-o conducă pe victimă la locașul de odihnă.

Mănăilă protestase. Intervenise energic și fără succes pe lîngă primar și prefect. Nici unul, nici altul, nu știau de la cine plecase ordinul și cu ce scop.

— Domnule colonel, ca amic al lui Octav și ca ambasador al orașului, am onoarea a protesta energic că s-a dat ordin cu cordoane de vistavoi care mă oprește pe mine, oraș care compătimesc cu distinsa victimă, să iau parte la îndurerata înmormîntare !

S-a aflat, tîrziu, că ordinul fusese dat de primul-procuror, deoarece : aflînd că spiritele sînt agitate în oraș, luase măsuri de siguranță în consecință ! Mănăilă garantase cu salariul lui și via cu rod american, moștenire din părinți, că orașul nu va fi tulburător al ordinei publice, fiind animat de cele mai alese sentimente.

Primul procuror ceruse scuze orașului, prin — cum spusese el : unul din cei mai valoroși fii ai lui — dar nu ridicase cordoanele...

Oftînd, el singur conștient de urmările grave ale acestei măsuri ilegale, care sfida poporul în sentimentul lui cel mai nobil și mai adînc, Mănăilă declarase solemn că își declină orice răspundere. Inconștient, primul-procuror a rîs tare, așa cum nu se rîde la o înmormîntare. Sensibil și clocotind de revoltă, Mănăilă îl măsurase de la picioare la cap și de la cap la picioare, i-a repezit în plină figură un : dom-nu-le ! și i-a întors spatele, fără altă vorbă și fără gest în plus...

O ieșire pe teren ar fi fost inevitabilă.

Intervenise prefectul :

— Dragă domnule prim, Mănăilă e un funcționar destoinic...

Și primarul :

— Scumpul meu prim-procuror și amic, domnul Mănăilă e un model exemplar de virtute civică și profe-

sională, care nu sparge pahare și nu fură zaruri din localurile publice, ca alte haimanale...

Primul-procuror renunțase la palmele promise.

Mănăilă, însă, rămăsese — înconjurat și reținut de colegii de birou de la prefectură — tot așa de demn.

— Să-i spună careva din voi scîrbei de procuror că eu sînt o persoană nervoasă și, dacă nu tace, îl aștept în centru și cum îl prind : îi dă amicul meu Sandu o bătaie de mă ține minte ! Să nu uite acest... prim-procuror, că eu sînt ambasador al dragostei, al suferinței și al morții, ca să nu mai vorbim de oraș — că îl reprezint aici și la înmormîntare pe amicul meu Octav de la centru, care n-o să-l ierte, într-un articol de fond și pe două coloane, ca să afle ministrul ce elemente fără educație avem la tribunal ! Dacă nu-l mut eu pe acest...domn prim-procuror de la noi din oraș, care n-o să-i suporte la infinit actele ilegale, nu-l mai mută nimeni.

Dricul pornise, muzica militară începuse să cînte convoiul se mișcase alene, ca o rîmă...

Prefectul îl chemase pe Mănăilă.

— Nu fii nebun, mă, că e prim-procuror ! Tu știi ce-i asta ? Dă ordin de arestare și te bagă la răcoare ! Putrezești în beciul tribunalului ! Sau face raport la centru și... dacă vine ordin de la minister să te dau afară, te dau, mă și fără salariul pe trei luni, că o să fie măsură disciplinară ! Mai bine, fă cum spui eu, ca amic și... lasă, că-l altoim noi cînd ne-o veni bine, să-l învăț minte să-i mai facă ochi dulci nevestei mele, care mi-a declarat tot și mi-a predat scrisorile de la el...

Cum a spus și Octav, Mănăilă e un suflet ales, convins că, în fața morții, toate inimile se deschid, toate necazurile se topesc, toate urile tac și toate mîinile se întind, în pravoslavnică împăcare. Consecvent cu acest principiu de morală superioară, el se apropiase de adversar cu melonul în mînă, pentru întîia oară în zbuciumata lui viață, umil.

Primul-procuror i-a răspuns, în silă, peste umăr.

— Iau act, cu desăvîrșire absent, că îmi ceri scuze. Treci la loc și altă dată să nu mai faci pe gorila furioasă față de mine, că...

Uitînd că merge pe lîngă dric și ține o panglică albă în mînă, primul-procuror înjurase de odăjdii, pomenind în același timp numele sacru al defunctei doamne Mănăilă. Auzind, funcționarul de la prefectură s-a contrazis în gînd : nu se poate să mă înjure, tocmai pe mine ! Împăcat în acest gînd salvator, Mănăilă a surîs, a mulțumit și s-a retras.

Trecînd pe lîngă funcționarii de la primărie, care urmau dricul în coloană, ambasadorul orașului a murmurat, ca pentru el, dar destul de tare ca să-l audă oricine.

— Ai crezut că ești procuror și n-o să te reped ? Poftim, te-am repezit între patru ochi, să te-nveți minte altădată și să nu mai faci pe gorila furioasă față de mine, că...

Înjurase și el, dar numai în gînd, de odăjdii — pomenind numele sacru al defunctei mame de prim-procuror...

Mănăilă, așadar, luptase eroic pentru orașul rămas dincolo de cordoane. Era un martir al cauzei comune, bine meritînd astfel — nu dojenile căpitanului pensionar, care făcuse o crimă îndoindu-se de el și de cavalerismul lui proverbial — ci un monument de recunoștință, ridicat în centru prin subscripție publică și benevolă, de la o sută în sus, pentru negustori și de la un pol în sus, pentru proletarii din mahalaua calicilor...

Mănăilă nu era erou care să doarmă pe laurii cîștigați.

După înmormîntare, plecase repede și coborînd pe străzile lăturalnice, adunase calicii în jurul lui, le vorbise de Madona și Octav, de rolul lui important : ambasador al dragostei și al orașului, care fusese insultat și oprit la cordoane de primul-procuror.

— Aflînd că voi, dragii mei, orașul sau, ca să fiu mai clar : inima tîrgului, intenționați și aveți de gînd să veniți la înmormîntare cu flori, cu lumînări și regret etern pentru victimă, primul-procuror a luat măsuri în consecință și ilegal, v-a oprit cu vistavoii lui. De ce ? o să mă întrebați și am să vă răspund imediat și acum ! Pentru că el e prim-procuror și Ștefaniu, care a asasinat-o pe Madona,

cu maniere din popor, e procuror. Carevasăzică : corb la corb nu-și scoate ochii ! Să apără unul pe altul și reciproc, în fața voastră, a poporului care nu aveți timp, că vă duceți la muncă prin fabrici, să aflați că în oraș se petrec adică fapte nedemne.

Întrebase, aplecat înainte, cu mîinile în șolduri :

— Este ?

Calicii erau convinși. Au răspuns în cor :

— Este !

Se mișcau, ca o amenințare...

Mai era un motiv care trebuia să cutremure mahalaua calicilor de indignare.

— Octav, amicul meu de la centru, care a venit s-o plîngă pe Madona, ca un logodnic care i-a rămas îndurerat și credincios, nici el n-a fost lăsat la înmormîntare, de primul procuror. Nu-l văzuse nimeni în convoi, nici la cimitir. Unde dispăruse, ce atentat se plănuise, unde a fost închis ? Taină, mister... Ce avem mai sfînt pe lume, ca o logodnică : și eu și tu și ăla și fata de colo ? Și vine un cordon de vistavoi și nu te lasă s-o plîngi, tu care ai cheltuit cu trenul, ca să vii la înmormîntare și ai să plătești șase jerbe de trandafiri Octav, douăsprezece panglici albe de mătase și un bacșiș bun la ușierii de la prefectură, că nu e nimeni sluga ta să ducă jerbele de pomană, atîta drum...

Nevestele și fetele au plîns de mila lui Octav...

Calicii s-au împrăștiat tăcuți, în pași grei, pe la case, cu pumnii strînși în buzunare și gîndul răsucit.

Mănăilă trecuse din grup în grup, vorbise, plînsese — convinsese...

Zvîrlugă în continuu neastîmpăr, conștiință cu melon, guler tare, palton și galoși, în elan generos, Mănăilă se oprise în centru, trecuse din cîrciumă în cîrciumă, scrisese cîteva răvașe pentru noctambulii întîmplător absenți, o căutase pe grecoaica lui Iani, s-o anunțe că : o să vezi, e grav ce se întîmplă — vorbise cu Octav, se certase și se împăcase cu Sandu, care îl întîmpinase inabil, cu : ce mai faci, veselă figură a tristelor ceremonii ? O glumă pe care

Mănăilă, susceptibil și excesiv, o refuzase categoric, cu amenințări : să nu mă superi, mocanule, că sînt locomotivă sub presiune și se poate întîmpla să te iau la palme pur și simplu ! Ciocnind un pahar pacificator cu ambii amici, Mănăilă plecase la căpitanul pensionar, să-i bată în poartă : vino, nene, că e grav, la club — și se oprise, în ultim popas, după un marș glorios și obositor, în restaurantul gării.

Iancu povestise consoartei tot ce se întîmplase în centru.

Madam Borș rămăsese, admirativ, cu gura căscată.

— Și bărbierul ?

— Praf ! Voința populară i-a aplicat pumni și l-a gonit ca pe un trădător al cauzei comune, cu huo și ceva înjurături cu vacarm. Cred că s-a convins că nu se joacă nimeni cu mine, cînd e vorba la o adică de adevăr !

Consoarta se bucurase pînă la înduioșare.

— Te văzui, Iancule și tribun al poporului !

Restauratorul scuipase printre dinți, în sus, ca haimanalele pe maidan.

— Ce să facem, soro ? Avem o conștiință și o datorie. Nu te duci să spui : eu sînt tribun al tău, poporule ! Te alege el, dintre ce i se pare mai de valoare și mai de credință. Costică, orice ar face...

— Ba nu zău, l-o fi bătut rău ?

— Cine ?

— Orășenii.

— Pe cine ?

— Pe Costică bărbierul.

Întrebare de femeie care nu se pricepe în politică și nu are idee de furia populară.

— Pe moarte, nu altceva ! Ascultă-mă pe mine : Costică e pe moarte — de nu s-o fi dus cumva să mă reclame la primar, că...

Gîndul a rămas nespus.

O lovitură de picior deschide ușa.

Mănăilă e în prag, răsuflînd greu dar victorios, plin de moroi pînă la gît dar surîzător. Abia are putere să spună,

cu o figură la comandă tragică : e grav — și cade pe un scaun, dezarticulat. Madam Borș se bucură de surpriză, Iancu îl privește fără cuvînt, cu palmele lipite sub bărbie, gestul cunoscut de adorare și nedumerire al restauratorului. Un potop de întrebări. Mănăilă repetă surd : grav, e grav — grav...

— Dezbrăcați-mă ! Așa. Și paltonul. Vezi unde-l pui, că am plecat azi de la tine murdar ca din grajd. Stimată doamnă, ia un prosop și mă șterge de sudoare, că mă sufoc și altceva nimic ! Grav — e grav... Fii bun, Iancule : galoșii — mersi, amice și du-mă cu scaunul mai lîngă sobă, să-mi dezmorțesc picioarele.

Restaurator voinic și consoartă dolofană joacă titirez pe lîngă Mănăilă : cu grije, cu dragoste, cu devotament. Iancu i-a scos galoșii, l-a mutat — cu scaun cu tot, ca pe o jucărie, lîngă sobă. Madam Borș i-a strîns, cu un braț, capul între sînii plini și-l șterge de sudoare : pe gît, pe față, în păr.

— De unde vii, stimabile, de pe ce coclauri, din ce lume, de pe ce tărîm ? Ciinii să te fi prins de guler și să te fi tăvălit prin noroi și n-ai fi fost așa de plin ! De unde găsiși noroi, că mergi prin oraș, pe zăpadă, ca-n palmă...

— Cine te goni, de asudași așa ?

— Cine te sperie, de răsufli așa ?

Mănăilă n-are răgaz să răspundă. Mișcă mîinile, își frige tălpile de sobă și țipă scurt și subțire.

— Unde dispăruși, nenișorule, de ne-ai lăsat un oraș la cordon și n-ai făcut cauză comună, refuzînd participare la o înmormîntare ca un afront ce ni s-a adus ?

Întrebase Iancu, nestăpînit, cu palmele zvîrlite spre tavan.

— Că eram, vasăzică, tu și noi, tot una și cavaleri cu jerbă a orașului ! Cum se poate să plece jerba fără noi iar orașul să rămînă fără jerbă la cordon de forță publică ? Răspunde ! Că dacă erai cavaler, vorba căpitanului, vii și spui : ori trecem toți ori fac cauză comună cu un oraș insultat și nu mă duc la înmormîntare ! Aici e buba ! Nu se face să rămînem noi, plozi de bogdaproste ? Știi că musiu

Costică e pe moarte ? Nu știi ! Știi că toată mahalaua calicilor e sînge cu morți și revoltă, că s-a adus artilerie cu mitraliere ? Nu știi ! Știi că...

Mănăilă nu mai suportă. Fiecare nerv e arc strîns. Sare, tot, de pe scaun, ca un manechin svîrlit în sus de un resort :

— Taci ! Taci ori...

A strigat, cu ochii roșii și bulbucați de enervare.

Madam Borș s-a făcut mică, după sobă.

Iancu s-a strîns în el, cu spaimă și e alb.

Cu un picior pe scaun și pumnul în șold, adunînd în priviri tot disprețul lui posibil de martir al unei cauze comune, în fața unui oraș fără pic de recunoștință, care în loc să se descopere și să-i zică : binefăcătorule — cum făcuse un om distins și cult ca Octav, îl împroașcă impertinent cu învinuiri de natură să nu le suporți, dacă ai o sfoară de nerv în tine și un pic de demnitate, Mănăilă îl face mototol pe Iancu de la gară cu o singură frază, spusă amar și printre dinți, șuerat, ca o înjurătură de odăjdii și de mamă :

— Unde ai fost, oraș redus la minimul posibil de cîțiva vișlavoi ?

ca, în urmă, schimbînd alt picior pe scaun și cu pumnul stîng în șold, în șoaptă, așa cum se spun îndeobște marile suferinți și cu ochii întredeschiși de amintirile care copleșesc interior și rod ca omizile în frunza de dud, să recapituleze tot romanul uimitoarelor lui aventuri, din clipa cînd trecuse dincolo de cordon, spre înmormîntare și pînă în momentul cînd intrase în restaurantul gării, așa cum erau martori Iancu și consoarta lui că intrase : ca un martir abia răsuflînd, plin de noroi și cu nădușeala scursă gîrlă în, pardon madam : indispensabili, după șira spinării, burtă și alte forme ale corpului uman.

Restauratorul a rămas în adevăr mototol pe scaun.

Consoarta simte cum se dărîmă, ros pe dedesupt, monumentul de familiară adorare pe care îl ridicase în inimă pentru eroismul povestit și crezut al tovarășului de zile bune și rele. Mănăilă crește uriaș în închipuire și aruncă

umbră peste Iancu și peste fapta lui din centru. Consoarta plînge, cu un ochi frumos în lacrimă, ca orice nevastă atinsă în amor propriu și rîde cu altul, tot așa de frumos, ca orice fire romantică, descoperind în Mănăilă un erou și un idol.

Pătrunsă pînă în tălpi de un sentiment nou de devotament și personală sacrificare pe altarul noului idol, madam Borș aruncă repede și cu grijă broboada pe umerii lui Mănăilă, că e bolnăvior din te miri ce — îi spală galoșii, îi perie melonul și-i curăță paltonul, în timp ce ibricul cu vin roșu dă în fiert pe cărbunii din sobă.

Recunoscător, idolul o omagiază în gînd, constatînd că : are sînii jucăuși ca niște călușari tineri...

Sosesc, între timp, cei doi pensionari.

Mormoloc în broboada care-l ascunde cu scaun cu tot, cu părul vîlvoi și ciorapii rupți în vîrfuri — azi i-a pus, marfă scumpă și proastă — Mănăilă a cuprins paharul cu vin fiert în palme, cum fac birjarii, prin cafenele, după o cursă mare pe ger.

Consiliul celor patru începe subversiv și în șoaptă, cu capetele aplecate spre Mănăilă și pocnituri de palmă, pe genunchi, semn de mirare ori revoltă.

Pe furiș, în fund, nevasta restauratorului scrie, cu plaivaz chimic muiat în vîrful limbii, bilet de dragoste :

te adoră cineva și nu ți-l sp
ui fii cu discrețiune să nu afle I
ancu ceva că ne omoară că, zice
o consoartă am și o cinste.

Scrie cu migală și înflorituri în fiecare literă.

Consiliul celor patru continuă tot așa de subversiv...

VISURILE MOR ȘI RENASC, ASTA NU ARE NICI O IMPORTANȚĂ

Se apropie ora pe care Mănăilă a anunțat-o, tuturor : gravă, fatală, istorică...

Octav coboară cu Sandu pe drumul gării, amîndoi alături și cu alte gînduri.

E o noapte albă cu cer sus și limpede. Orașul doarme sub acoperișuri enorme și sub plăpumi. E și orașul, acum, un cimitir : fără cruci, cu candele în cer.

Ciinii liberi și dulăi mușcă din tăcere cu foame și colți.

Octav îi promisese lui Sandu că, după înmormîntare, vor sta de vorbă : numai ai lor, ca odinioară, în adăpost de bîrne și sub bombardament.

Spusese : după înmormîntare, așa cum ar fi spus : după ce vom fi liberi, după ce va trece furtuna, după ce voi arunca povara de pe umeri.

Știa că orice înmormîntare e o mascaradă — o mascaradă cu tot ce e dezgust dar nu e moarte, cum o simțise omul din peșteră — o mascaradă cu melon și Mănăilă cu jerbe, ca în gîndul lui Sandu...

Ar fi bucuros să se întoarcă între cele patru ziduri de hotel, să arunce o barieră între el și oameni, între durerea lui și durerea celorlalți.

— E o Madonă a lor, a lui Ștefaniu și a bătrînului, pe care o plîng amîndoi, așa cum simt și e o Madonă numai în gîndurile mele, pe care-o apropii — cînd întind mîna, ca acum, spre cer...

Sandu i-ar fi putut răspunde că se minte singur.

Era ușor să-i aducă aminte de cercurile pe care le pornise, din lacrima lui, pe marmura mesei — să îngîne, cum îngînase el :
o durere, două dureri,
mai multe și toate la fel...

Mărturisind că simțise, ascultîndu-l pe Mănăilă povestind romanul casnic al Madonei, cum se prăbușea în el o lume și se ridica alta, odată cu un sentiment curios de înstrăinare în el și de tot ce i se păruse frumos și trainic pînă atunci, Octav întrezărise adevărul — singurul adevăr, pe care îl bănuia Sandu dar fără să i-l spună : pe catafalc, sub trandafiri, era mort visul lui Octav.

Singur, în cimitirul imens și în fața mormîntului nou, Octav silabisise scris cu lac negru pe o cruce de lemn :

aici odihnește
lucia ștefaniu
roaba lui dumnezeu

O moartă ca oricare alta, pe care Octav n-o plînsese, ca Ștefaniu, tîrîndu-se pe jos și îmbrățișînd sicriul, ca să nu-l fure mîinile aspre ale groparilor — nici n-o strigase pe nume, ca oncle Ludovic, învins și el în ultima clipă de durere. Nu ștersese cel puțin o lacrimă, cum făcuseră grecoaica lui Iani și maiorul de roșiori, nevasta primarului și funcționarii de la prefectură, în frunte cu Mănăilă.

Așteptase, ascuns de lume, să rămînă singur în fața mormîntului, să se descopere pios și să păstreze o clipă de tăcere, cum te descoperi și taci, fără gînd, în fața oricărui mormînt.

Era în Octav un dușman care se apără îndărătnic : sentimentul de odinioară, cu întregul lui cortegiu de amintiri — femei chemate la fel : Madona, pe care Octav o așteptase, o dorise și iubise în fiecare trup tînăr de amantă — petreceri care au plîns-o și lacrimi care o cîntau — pahare sparte de ziduri, în fiecare final de petrecere și în ritual de adorare păgînă — buchete de trandafiri trimise săptămînal Madonei de la el din gînd și de nicăieri.

Fantoma trăise aievea și alături de Octav, cu fiecare amantă : îl mîngîiase, îl adormise pe brațul rotund și alb ori îl mușcase pătimașă de umăr — i se scursese în sînge...

Octav crease, în toată risipa fanteziei, o realitate de lui, alături de viața care i-o furase, cu un an în urmă, pe Lucia și i-o înstrăinase cu desăvîrșire, în ultimul timp, pe Lucia Ștefaniu. Ea însăși umbră acum și amintire, Lucia luptă cu fantoma care-l robise pe Octav. Lupta în el și cu el, invocînd o dragoste care-l nu-l mințise, un suflet închis în scrisori, pentru Octav și numai al lui, pînă în clipa cînd zburase sfoliind un trandafir alb pe sînul cu rană. Desfășurase, la rîndu-i, un cortegiu de amintiri — fiecare deschisă în gîndul lui Octav ca o cortină pe un decor în soare mult, cu o fată care surîde și întinde mîna :

— Mergem ?

— Da, Madona.

Plecau săptămînal «în lume», de cînd se împrieteniseră.

— Nu uita, Octav : mîine plecăm în lume !

— Bun. Dar pînă unde anume ?

— Pînă la hangare...

Spuneau un adevăr, cu o glumă. Simțeau nevoia să evadeze din oraș, să fie singuri și departe. Un adevăr pe care îl mințeau amîndoi, vorbind nimicuri, glumind, culegînd flori pe o margine de drum ori privind, de mînă, la întoarcere, un apus de soare. Bănuiau că toată viața e a lor, că vor rămîne mereu așa : alături și glumind, hoinari și zburdalnici.

Apăruse, curînd, un nor : pe cer și pe frunte.

Stau amîndoi, alături, în mașina cu două locuri.

Străzile fugeau pe o parte și alta, cu case, cu oameni, cu copaci, în urmă.

Madona, pentru întîia oară de cînd plecau în lume, era tristă.

Octav încercase o glumă, vorbise de cer, de avioane și flori, de o dramă pasională cu eroi de lume bună și de noul oaspete al mareșalului : judecătorul Ștefaniu, un tine-

rel simpatic pentru că era modest și prost, încercase iar o glumă — întrebase, cu nedumerire...

Madona nu-l ascultase. Prinsese volanul sigur și sorbea cu ochii întredeschiși, aerul tare. Părul, în inele, flutura pe umeri.

Trecuseră de hangare.

Cîmpurile zburau mai repede în urmă.

Stîlpii de telegraf se alergau mai nebuni.

Cerul se boltea aproape și fugar, cu păsări, cu nori, cu senin...

— Cum văd eu, a rîs Octav, asta e o veritabilă plecare în lume și încă în viteză maximă.

Madona a răspuns tîrziu, ca o cascadă :

— Tu n-ai simțit niciodată nevoia să despici depărtările, ca acum — să te dărui tot vitezei și fără întoarcere să vezi cum răsare moartea în fiecare clipă înainte și să treci pe lîngă ea, hohotind ? Abia acum înțeleg nevoia și beția de viteză, goana asta ca un țipăt spart lăuntric, care ne biciuie nervii și ni-i odihnește ! Ca s-o înțelegi într-adevăr, nu uită că, în acest moment, dacă frînez brusc, mașina se învîrtește de cîteva ori în jurul ei, ca un cîine după coadă, face un salt în aer și se sfărîmă de pămînt, cu roatele în sus și obscen iar noi, sub sfărîmături, rămînem — cum ar scrie mîine colegii tăi la ziar : tinere victime fără răsuflare... N-ar fi deloc exclus, de asemenea, ca ambele roți din față să ne joace o farsă și de comun acord, să se zmulgă în lături, în dorința lor legitimă de independență. Mașina s-ar înfige cu radiatorul în pămînt, ca un martin supărat și s-ar da peste cap : odată, încă o dată și iar, tumbe de maimuțoi în cerc. Sigur, noi am rămîne tot așa de tinere victime fără răsuflare iar cele două roți poznașe ar pleca singure înainte și alături, cu sufletele noastre aripi, cum sînt roțile simbolice de la c.f.r....

Octav o ascultase cu zîmbet uitat pe figură. Nu-l speriau perspectivele, surîzătoare în fantezia cu febră a Madonei, așa cum nu-l speriase viteza.

Trecuse de multe ori pe lîngă moarte...

Cînd l-a întrebat Madona, cu o figură pe care nu o recunoscuse întoarsă spre el, dacă-i e frică de viteza care adunase clocot și aburi în radiator, Octav a răspuns simplu.

— Nu ! Nici de moarte, nici de viteză și cu atît mai puțin de roțile ce ar pleca alături, cu sufletele tinerelor victime aripi ! Presimt, însă, în tine, un gînd de care încerci zadarnic să fugi, speriind bobocii de rață, prin șanțuri, cu mînia motorului, Fuga asta în tine și de tine mă sperie cu adevărat...

Vorbise, cu obrazul aplecat ușor pe umărul ei :

— Bănui că ai o veste tristă pentru mine...

Madona a luat o mînă de pe volan și a dus-o, cu palma deschisă, pe gura lui Octav, s-o sărute : gestul ei știut de recunoștință. Își uitase degetele subțiri în șuvițele negre.

Baia de aer tare o obosise.

Octav rămăsese lîngă ea, îl regăsise : cu o mîngîiere pe buze. Avea nevoie, mai mult ca oricînd, de o mîngîiere a lui...

Se opriseră, pe un drum lăturalnic, într-un lan de grîu.

Nu au mai cules, ca odinioară, maci.

Nu au mai urmărit o gînganie în mers grabnic, pe un fir de iarbă.

Nu au mai împodobit mașina cu spice și flori.

Uitaseră să caute, prin lan, pasăre ca un bulgăr de pămînt, cu cîntec de pietricele...

Era o tristețe a lor, în cîmpul cu rod plin de soare.

Madona îngenunchiase, cu un spic în mînă.

— Ascultă Octav, eu...

Șovăise.

— Stai lîngă mine, te rog ! Cînd te simt aproape, prind curaj. Am nevoie, acum, de mare curaj, pentru că...

Erau în genunchi, alături, amîndoi cu ochii în soare.

Madona șoptise :

— E o liniște cum n-a mai fost !

Au rîs, cu lumina toată pe figură. Se regăsiseră : copii...

Octav a zvîrlit pledul, ca o mantie, pe deasupra lanului. Și-au făcut, între spice, cuib pentru întîia mărturisire.

— Trebuie să fim serioși, Octav ! Tu...

Se înroșise, cu genele mari în zbatere mică.

— Să nu te uiți la mine !

Se rugase.

— Ca să am curaj !

Îi acoperise ochii cu palma.

— Noi, Octav, am rămas camarazi buni, vorbim ca niște camarazi, sau...

Gîndul, pentru amîndoi, a fost altul și mai învăluitor.

Cărturar încă adolescent, deși trecuse prin mizeria celor doi ani de front ca printr-o apă tulbure de vis rău, Octav trăise viață de oraș, risipită egal în munca de la ziar, în glumele de la bodegă și cancanurile aprige și inofensive de la cafenea. Nu șovăia să fure somnului puțin o oră de lectură, ca să încerce foarte rar o pagină de literatură, transcrisă frumos, închisă în sertar și uitată acolo. Cunoscuse femeia în trecere, săptămînal și darnic. Era prieten cu toate pensionarele caselor cu pianist orb. Le împrumuta versuri și cărți de critică literară, le scria epistole de dragoste pentru donjuanii cruzi, în termeni radicali și le saluta pe stradă. Fără să fie timid, nu încercase încă să joace rolul copilului teribil și la modă. Era sigur, însă, că nu e un romantic, pentru că avea o mare aversiune pentru versul cu lună plină și romanele cu tineri palizi și visători. Bănuia că e un om foarte serios, convins că dragostea e tot așa de necesară ca și glumele de la bodegă dar mai puțin interesantă ca o carte scrisă cu talent...

Aventura lui de dragoste începuse simplu, în gestul spontan cu care i-a întins mîna Madonei, în pauza unui spectacol de vară. Madona îl recomandase bătrînului cu privire severă, povestind în amănunt și cu haz, scena cu ziarul care anunțase o nouă republică. După spectacol, Octav a fost invitat acasă : la o cupă cu vin, o glumă și o parolă serioasă.

Politician deopotrivă iubit și temut de partizani și om cu o viață de frămîntări și încercări mari, «oncle Ludovic» își apropia foarte rar un nou prieten și nu fără o prealabilă ținere în carantină. Odată convins, însă, că insul de dincolo de prag e un om care merită sprijin și încredere, mareșalul îl primea la el în birou, cu un ceremonial impresionant — ca să nu i-l mai smulgă nimeni și nici o intrigă, din inimă...

Era omul lui de încredere !

Asta însemna : carieră politică sigură...

Casa de pe bulevard era deschisă oricînd acestor oameni de încredere și de devotament. Aveau, în holul imens, fotolii largi. Intrau, fără să se mai anunțe, pe scara din dos : să fumeze o țigare scumpă, să guste un pahar cu vin, să răsfoiască ziarele ori să aștepte ordine.

Holul era un fel de club intim, un stat major animat de un gînd și dominat de o voință...

Madona rămăsese singura adiere, în casa în care se umbla în vîrfuri și se vorbea în șoaptă. Tot ea era geniul bun al partizanilor ce încercau, fără voie, mînia tiranului din biroul cu ziduri capitonate.

Madona îl dezarma pe bătrîn.

Se șoptea că un singur surîs al ei salvase multe cariere politice...

Numai ea descoperise, adînc, în inima mareșalului, un om nou, cu slăbiciuni de copil.

Omul acesta nou, așa cum îl cunoscuse și Octav, în prima noapte, la o parolă care ținuse pînă la ziuă și la o cupă cu vin care dezlegase limbile, avea o rană și o durere încă nespusă : pămîntul, moșia din bătrîni, căzută pe mîna vechililor !

— O pierd, an cu an, pentru că an cu an o găsesc mai în paragină ! Pămîntul, dragul meu, are și el un suflet dornic de o dragoste de stăpîn — are și el o durere a lui și o fericire ! Rana pe care-o face fierul tăios, cînd apăs eu coarnele plugului, nu-l doare ! Pentru că mă simte al lui ! Buruiana pe care-o zmulge vechiul îl ustură ! Pentru că e mînă străină care zmulge...

Se ridicase, cu un pumn masiv în masă.

— Am nevoie, acolo, de un om al meu, de un fecior de țăran pe care să-l boieresc, să-l leg de mine cu sînge din sîngele meu și să-l fac stăpîn, să-mi știu pămîntul ocrotit de o dragoste ca a mea ! Gîndul acesta mă frămîntă și nu mă lasă să dorm...

Octav nu înțelesese...

Viața nouă pe care el, om nou, o începuse alături de Madona, nesocotise visul tiran și bătrînesc. Octav se lăsase prins, fără împotrivire, de alt vis. Îl mărturisise, ca orice tînăr palid și visător, numai versului cu lună plină, disprețuit odinioară...

Oaspetele nou al casei de pe bulevard, acel tînăr simpatic pentru că era modest și prost, îl îngîndurase pe Octav ! Mareșalul descoperise, așadar, fiul de țăran cu dragoste pentru pămîntul care suferă, cînd îi zmulge mîna vechilului o buruiană...

Octav îl cunoscuse pe Ștefaniu la masă.

Simțea nevoia să-l ia la palme.

Madona era tristă și nu știa de ce...

Singur bătrînul mînca cu poftă și vesel...

Nu spusese o vorbă : nici la masă, nici după masă, nici în prima săptămînă.

Avea să i-o spună acum, prin Madona, în cuibul lor cu spice și maci.

— Azi e ultima noastră plecare în lume, Octav !

Mareșalul se convinsese...

Ștefaniu era omul pe care îl visase : ascultător, dornic de o casă cu belșug, fecior de țăran sărac care murise cu oful la inimă că muncise trudnic și rob dar nu încropise un fișic de parale, să cumpere o sfoară de pămînt. Feciorul vorbea cu mareșalul ploconindu-se : da, conașule — bine, coane — înțeles, conașule ! Rămăsese, sub haina modestă a judelui tînăr și provincial, os din osul clăcașului de odinioară...

Era și Ștefaniu un om de încredere ca oricare altul, care ar fi putut să rămînă în holul imens, să fumeze o țigară

bună, să aștepte ordine și să viseze o carieră sigură — de n-ar fi fost scris, pentru el, destin mai surîzător...

Boier de sînge și fecior de slugă în surtuc boiereso dădu seră mîna, cu inimi la fel, ca jupînii la tîrg și în aldămaș.

În visul amîndurora, Madona era o simplă verigă și în plus.

— Duminică, facem logodna, Ștefaniule !

— Cum zici matale, conașule...

Povestind, Madona sfărîmase spicul în palmă.

Octav simțea cum crește între ei și-i desparte, umbra uriașă a bătrînului, care descoperise în fiecare bulgăr de pămînt o rană care ustură.

— O fi bănuind «oncle Ludovic» că în fiecare din noi, acum, e o rană care doare ?

Se îmbrățișaseră, în același gest speriat de apărare. Madona se părăsise în brațele lui.

— Eu nu știu, nu înțeleg ! Tot ce se petrece cu mine e ca o apă care mă acoperă ! Știu atît: oriunde vom merge, orice s-ar întîmpla, eu rămîn Madona ta cu trandafiri...

Octav își culcase obrazul, ca o mîngîiere a lui, pe sînii mici. Îi sărutase umerii cum nu-i cîntase nimeni, gura și pleoapele. Îi adunase buclele în palme și își îngropase tîmplele în ele, plîngînd cu o bucurie lăuntrică, rîzînd cu lacrimi, că sînt ale lui buclele, că vor rămîne ale lui — așa cum o să le apere de visul tiran din gîndul bătrînului și de mîna aspră a feciorului de la țară ! Sărutase fiecare buclă, le numise pe toate la fel și crezut : aurul meu...

— Sîntem nebuni și proști, Madona...

Octav era sigur că «oncle Ludovic» vorbise de logodna Madonei cu Ștefaniu pentru că nu știa, nu-i spusese nimeni că ei se iubesc. Vor merge amîndoi la bătrîn și-i vor spune, acum. Vor lupta, la nevoie, cu el și visul lui îndărătnic, se vor ruga, vor plînge, vor amenința ! Logodna o să se amîne, Ștefaniu o să plece ca un gîscan cu fundă roz în aripi — un gîscan pe care au să-l conducă ei la gară, cum se conduce orice musafir prost și obraznic : într-un

Ford răscăcărat, șubred în balamale, cu trombon spart și aparat de taxat defect...

Visul lui Octav se înfiripase luminos, ca orice minciună cu mîngîieri.

— Așa va fi, Madona !

Vor pleca la moșie, cît de curînd ! Octav o să renunțe bucuros la oraș, la literatură și la ziar. O să se facă plugar, plugar simplu : cu opinci, cu plug, cu vaci și pomi cu rod în toamnă. O să iubească pămîntul, mai mult ca Ștefaniu, pentru că pămîntul i-o va dărui pe Madona ! N-o să mai doară fierul înfipt adînc în brazdă, pentru că Octav o să apese coarnele plugului cu gîndul la Madona — o nevastă tînără care o să fie acasă atunci, ca orice gospodină harnică, să facă mămăliguță cu brînză și smîntînă, conopidă cu parmezan și alte mîncări de la țară, pe placul unor veritabili plugari cu opinci, cu plug și radio ! La cîmp, Octav o să plece călare. Acasă, lîngă Madona, va rămîne o căprioară — ca în legendă...

Octav vorbise cu o bucurie care crescuse lăuntric, se adunase în priviri — se risipise...

Își da seama, cu fiecare clipă, cum o pierde pe Madona — cum rămîne, mic și slab, în el și în umbra uriașului din biroul capitonat, care nu va șovăi — de dragul visului ce îl frămîntă și nu îl lasă să doarmă — să treacă peste el și peste lacrima speriată a Madonei, tot așa de nepăsător. Nu era un simplu gînd îndărătnic de bătrîn maniac ci o scriptură care trebuia să se îndeplinească, peste oameni și mai presus de durerile lor, rămase mici în inimi slabe.

Octav înțelesese, cum o privea atunci, printre lacrimi, că Madona începe să moară pentru el...

...așa cum i se păruse acum, în cimitirul cu liniște albă și amintiri, că o mînă nevăzută zmulsese din pămînt crucea cu numele Luciei Ștefaniu și înfipsese alta, pe care

citise, în același joc de lacrimi, adevărul ascuns în el și bănuit de Sandu :

aici odihnește
madona cu trandafiri
din visul lui octav

Madona începuse să moară acolo, în cuibul cu spice și maci, ca s-o înmormînteze abia acum, sub jerbele lui de trandafiri dar și sub coroanele lui Ștefaniu.

— Plîngi, Octav ! Mi-a spus un mocan de o sută de ani că plînsul face bine cînd e românul tînăr ca tine...

Sandu plecase singur pe alei, să facă bulgări de zăpadă și să zvîrle în ciori. Era, în gîndul lui de copil voinic și neserios, un început de limpezire. Trăise fără voie, alături de Octav, o întîmplare cu dragoste și moarte :
o întîmplare alta și fără primar, fără cadourile scobitoarei cu galoși și fără prefectură,
o dragoste care nu semăna cu aventurile omului serios și grav în tovărășia damelor bine, cu pricomigdale între dinți,
o moarte care născuse în el o dorință aprigă de viață, așa cum o cunoscuse abia acum — de zvîrlire în vîltoare și de risipire...

Singuraticul, ca o plantă scoasă din umbră la soare, renăscuse.

Recunoscuse viața în povestea «trandafirilor Octav» dar și în plînsul de manechin dezarticulat al lui Ștefaniu, în durerea mută a bătrînului dar și în glonțul care închisese, sub rană, o taină. Toți trăiseră intens, pentru că suferiseră și trăiau frumos, prin suferință.

— Numai morții nu suferă, Octav și numai umbrele n-au gînd ! Am fost umbră, pînă acum și mort...

Îngînase, gonind ciorile de pe cruci : în ziua cînd vei descoperi în tine adevărul tău, nu vei mai fi singur !

Adevărul lui...

Se oprise, cu un bulgăr de zăpadă în palma întinsă.

A surîs, el singur vesel în decorul cu ciori și morminte.

S-a întors repede lîngă Octav :

— Nu mai plînge, că face rău ! și plecase, cu el de mînă, spre poartă. Parcă îl aștepta cineva : afară, în oraș undeva, în lume. Mărise pasul, cu neastîmpăr în priviri. Se oprea, să-l ajungă Octav din urmă și iar o lua înainte, cu pas mai mare, mai greu în zăpada moale.

— Se vede că ți-a rămas inima acolo, sub jerbele lui Mănăilă ! Te scot tîrîș din cimitir...

Dacă l-ar fi auzit Mănăilă cum rîde, i-ar fi făcut cu siguranță o aspră morală, că nu are pietate pentru locașul veșnic și pentru doliul amicului lui de la centru Octav ! E tot așa de sigur că Sandu ar fi ascultat morala mutînd bastonul dintr-o mînă în alta și cu o singură zmucitură, l-ar fi prins pe Mănăilă de brăcinar, ca să-l arunce pe crucea clopotniței. Ar fi fost un simplu gest de expansiune sinceră. De jos, rîzînd tot așa de tare, i-ar fi strigat amicului de pe clopotniță :

— Mormoloc cu galoși, fii vesel, mă, că nu mai sînt singur ! Și altceva : să nu te mai prind pe la café «Andrianopol», că te cotonogesc...

Octav nu se gîndise la o aspră morală. Mocanul de o sută de ani, din gluma lui Sandu, avusese dreptate : plînsul îi făcuse bine ! Gîndul se limpezise. Furtuna trecuse. Rămăsese, în urma ei, copacul cu craca ruptă, întoarsă spre pămînt ca o aripă. Dar se luminase cerul. Copacul se bucura de o fărîmă de senin, boltit peste el ca o mîngîiere...

Sandu era de nerecunoscut. Oprea copii pe stradă, să-i sărute în vîrful nasului roșu de frig și să le dea gologani. Cumpăra cofeturi din fiecare băcănie, se da pe gheață, cînta cu bastonul la gură, ca din caval, lovea copacii cu piciorul, să scuture zăpada de pe crăci peste el și îl întreba pe Octav, cu ochii duși după toate femeile pe cari le întîlnise : nu-i așa că asta seamănă cu grecoaica lui Iani ? Se supărase pe Octav că nu-i răspundea. Înfipsese bastonul într-o grămadă de zăpadă, ca un stindard și se plimba în jurul lui, cu mîinile la spate.

— Nu mă vezi că sînt vesel ? Ce răbdare ai, de nu întrebi ce-i cu mine ?

Octav se oprise pe o bancă, cu brațele întinse înlături, pe spătar.

— Nu te-am întrebat, pentru că bănui.

— Ce bănui ?

— De ce ești vesel.

— Dacă bănui, spune : de ce sînt vesel ?

Octav tăcuse o clipă, cu ochii întredeschiși în albul zăpezii.

— Pentru că iubești...

Sandu se încruntase. Ce spusese Octav : pumn de zăpadă, zvîrlit în față, prin surprindere. Se așezase lîngă el, cu o întrebare pe buze. Rămăsese îngîndurat, privind peste drum de banca lor. Își lăsase, cu coatele pe genunchi, capul în palme.

— Cînd ți-am spus eu că e o putere mai presus de noi, care ne duce pașii ! Tu nu vezi ? Casa procurorului...

— Unde ?

— Peste drum.

Cioclii dăduseră jos doliul de la porți. Îl scuturau de zăpadă, cum scutură gospodinele preșurile. Doi inși băteau cu ciocanele, zmulgeau din stîlpi tăblițele albe. Doliul a fost strîns în două, în patru, în opt, cu grije. Din casă se scoteau scîndurile catafalcului. Le aruncau, din mînă în mînă, pînă la camionul negru...

Dascălii de la toate bisericile din oraș treceau, cu sfeșnice mari pe umăr, glumind, împărțind bacșișurile.

O căruță aștepta să ia amfora.

Cioclii vorbeau tare, lucrau în fugă, se grăbeau. Era un amestec ciudat de glasuri, de ciocane lovind, de scînduri trîntite și de piroane zmulse, scrîjelit din stîlpi.

Cioclii se grăbeau...

Era ordin să fie ștearsă orice urmă de moarte.

În casă se mătura, cu geamurile deschise larg. Fotografiile Madonei erau puse în album, să nu mai aducă aminte, la fiecare pas, celor rămași, de o întîmplare care a fost. Peste o oră, cel mult, vor pleca în trapul cailor,

cioclii cu scînduri și cîrpe. Servitoarele vor da jos crepul de pe lustru, vor întinde covoarele și vor aduce la loc fotoliile grele.

Luminile se vor stinge, una cîte una. Porțile vor fi încuiate. Va rămîne de pază, în noapte albă, numai tăblița de la poartă : nu intra, cîine rău...

Cîinele rău, care dormise de atîtea ori la picioarele Madonei, va umbla mîine prin casă și fără astîmpăr, din cameră în cameră, întrebînd fără glas și cu ochi cari știu să spună durere. Va mirosi un pantof mic, ca un pantof de păpușă, care zice : ma-mă, cînd o culci în jucăria cu polog, va rîcîi cu labele pe ușa dormitorului ori va pleca prin parc, să latre, să scormone zăpada și să plîngă, așa cum știe el : a cobe...

Servitorii au să-l bată iar boierul o să-l vîndă în alt oraș, la altă stăpînă...

— Aici e casa în care a suferit și a murit Madona !

Octav nu mai era trist.

Se uita, fără gînd, la casa cu brazi.

— Aici a su-fe-rit și...

În casa asta visa el să trăiască : plugar simplu, cu opinci, cu plug și...

Poveste din viața unui Octav care murise de mult și departe !

— Acasă, lîngă tine, Madona, o să rămînă o căprioară — ca în legendă...

Octav se ridicase, tremurînd :

— Mergem !

Se stăpînea să nu rîdă, un rîs care ar fi speriat cioclii...

Plecase repede, aproape fugind, gonit din urmă de amintiri, ca un răufăcător, cu bulgări și împușcături.

Sandu îl rugase, în centru :

— Dragă Octav, intrăm la Iani, un moment numai ! Nu stăm la masă. Intrăm, facem un ocol și... numai să văd pe cineva și...

Cumpărase flori. Le purta, stîngaci și clipea repede, în lumină, roșit pînă în sfîrcul urechilor, ca un copil prins la borcanul cu dulciuri.

— Octav, s-a mai văzut un om care să se întoarcă fericit de la o înmormîntare ? Un om, care... să nu bănui, Octav, că eu n-am fost trist, că n-am suferit lîngă tine și pentru tine ! A fost o tristețe, însă, care mă mîngîia... Poate e vina ta, că mi-ai spus o poveste de dragoste ca un cîntec, poate e vina Madonei, că a iubit și a murit frumos ! O durere care, în loc să mă îngenunche, mă fură pe aripi, mă transfigura... Înmormîntarea de azi mi-a dat viață — m-a dăruit, mie însu-mi, alt om.

O minune în care au zîmbit doi ochi în migdală.

— ...grecoaica lui Iani era acolo, la înmormîntare iar maiorul din roșiori îi da tîrcoale. Ea fugea de el. M-a supărat maiorul, că n-o lasă în pace. Sau era altă supărare, pe care n-o știam. Sigur e că m-am pomenit între el și ea și i-am făcut vînt domnului, cu umărul. Maiorul s-a oprit departe, cu cizme de lac în zăpadă pînă la carîmbi. M-am uitat la el, crunt, stîngaci și desfăcînd pumnul. N-a zis nimic. A avut noroc ! Grecoaica a înțeles și m-a privit lung, cu recunoștință. Parcă atunci o vedeam pentru întîia oară. Nu era nevasta lui Iani, nici amanta primarului, nici dragostea lui Mănăilă ! Răsărise atunci din pămînt, nouă și numai pentru mine. M-a prins de mînă și în timp ce groparii coborau sicriul Madonei în pămînt iar «oncle Ludovic» plîngea, mi-a șoptit, cu mîna înfiorată în mîna mea : să vii la noapte la mine !

Sandu întrebase, palid :

— Se poate așa ceva, Octav ? Să cred ? N-a fost o crimă că noi, în timp ce groparii aruncau bulgări de pămînt peste Madona... ?

Octav și-a ascuns ochii umezi.

— Crede, Sandule ! Fugi și dă-i florile ! Răscumpără cu ele o suferință care nu va întîrzia ! Și nu te duce la noapte ! Prea s-ar isprăvi urît o poveste începută așa de frumos. N-o iubi pentru ea. Femei găsești oriunde. Iubește-o pentru tine, pentru sentimentul frumos ascuns în tine...

Sandu sărutase florile și le aruncase în sus, să cadă peste el, risipă.

UN PRAZNIC OMAGIAL ȘI O SURPRIZĂ ISTORICĂ

În restaurantul gării e mare fierbere.

Iancu asudă, se împiedică de scaune, numără, face socoteli în gînd și iar numără, în timp ce dă lustru la farfurii cu un prosop pe care-l trece, din cînd în cînd și oftînd, pe frunte.

Cum vesela localului n-ar fi fost suficientă, s-a făcut apel și din vreme, la vecini. Un apel călduros, scris de Mănăilă cu plaivasul pe o coală comercială și citit de restaurator, din casă în casă. Era vorba, în acest apel, de un oaspete distins și în doliu, ziarist de la centru, care venise pentru întîia oară în oraș, invitat de o mînă de intelectuali localnici, animați de cele mai umanitare sentimente, care voiau să se afle : că trăim și noi în actual și modern, că sîntem și noi în stare să avem relațiuni cordiale cu figurile mari ale țării ! Dintr-o casă se luase o lingură, din alta o tingire. Se întîmplase, însă, un fenomen pe care nici inteligența lui Mănăilă nu-l întrezărise ! Avînd în vedere că distinsul oaspete și în doliu e un om mare, cu trecere la boieri, fiecare vecin scrisese o jalbă și-l rugase stăruitor pe Iancu să i-o dea musafirului, să facă el cum s-o pricepe mai bine, numai să-i scape de necazuri și amărăciuni ! Turlică magazinerul a fost amendat de șeful gării de trei ori într-o lună și fără motiv. Bercu sin Crahă nu face o afacere bună, că e negustor de vinuri, fără bacșiș gras la domnul revizor de la vistavoiul de noapte. Un tăietor de lemne se ruga de boierii mari, cu lacrimi în ochi, că moare de foame, el și cinci plozi, să dea ordin primarului

să nu mai împrumute mașina la boierii din oraș, că de cînd se taie și se despică lemne de foc cu motorul, i-a ruginit bunătate de fierăstrău pe capră iar capra a putrezit în bătătură ! Leana Stolnicu are proces de șase ani, pentru moștenire, cu Safta — proces care nu se mai termină, că Safta are un nepot aprod la tribunal și ce face el, ce drege, amînă mereu judecata. Că Safta i-a zis, cu martori : știu, fă, că nu cîștig, dar te amîn, să-mi săr inima cu tine ! Leana, care-i văduvă de plutonier cu decorații, plînsese :

— Ce-am ajuns, să-și bată poc de mine o scîrbă de Saftă ! Nu că-i vorba de moștenire, dar lupt să cîștig numai așa, de ciudă, să-mi săr și eu odată inima cu ea, așa și pe dincolo de lepădătură...

Iancu adunase jalbă sub jalbă și le promisese, tuturor, răspuns sigur, cum o ajunge conașul Octav la centru și-o avea timp să se ocupe de necazurile orășenilor. Patrusprezece plîngeri, scrise strîmb și murdar, pentru o dreptate vie ca lumina, stau sub tacîmul din capul mesii...

Dincă pensionarul, singurul muritor din grupul Iancu de la gară cu tacîmuri de alpaca, a făcut sacrificiul, insistent rugat de Mănăilă, să le aducă. Sigur, i se promisese că Octav o să afle ale cui sunt tacîmurile de alpaca...

Consoarta restauratorului e la bucătărie, de unde vine aromă îmbietoare de friptură și de varză acră. Gospodina și-a suflecat mînecile și cîntă subțire și în triluri. Cîntecul spune de o mierlă jună și sprintenă, care se roagă de mierloi, ademenitor : vino cît mi-e gușa plină și e frunză pe copac...

În fund, la o masă cu State, care scrie un discurs, Dincă face lanțuri de hîrtie colorată, murdar de cocă pe mîini, în sfîrcul mustăților și pe pantaloni.

Mierloi care nu înțelege suspinul mierlei, Mănăilă se plimbă grav printre mese, cu mîinile în buzunar. Se oprește, să mute un tacîm, trage un scaun mai aproape de masă, împinge altul cu piciorul mai la stînga, ia fiecare lingură în mînă, o privește în lumină. Dă instrucțiuni severe și pe mai multe fronturi odată, ca un general.

— Friptura nearsă, madam și... nu așa, dragă, fă lanțul în culori la rînd : roșu, galben, albastru și iar : roșu, galben... dragă Iancule, farfuria de colo mai la coada mesii și să nu uiți... matale, căpitane, să nu uiți să treci în discurs aia, că face efect : acest domn prim-procuror, care... adu solnița cu scobitori lîngă tacîmul lui Octav și adu... adu bine din condei fraza cu Madona, căpitane, că Octav e sensibil și plînge repede, dacă-l atingi la coarda simțitoare !

Nevasta lui Iancu simte între sîni, ca un păcat, biletul de dragoste, ascuns de frica restauratorului și caută un prilej :

— Mai vino, coane Mănăilă și pe la noi, soro, că sînt singură și nu pridideso să le fac pe toate !

Iancu, fără presimțiri, îi răspunde oftînd.

— Lasă-l aici, Marioară neică, lasă-l aici — că e grav ce se întîmplă...

Dincă a isprăvit lanțul și se urcă pe scaune, îl prinde de zid, face boltă spre lampă și iar îl prinde de zid, urmărit la tot pasul de Mănăilă, cu sfaturi.

State citește fiecare frază din discurs, cu glas tare. Închide ochii și o spune pe dinafară. Iar îi deschide și iar îi închide, mormăind, dînd din mîini, cînd nervos, cînd înduioșat, cînd clocotind de revoltă.

Mănăilă se uită la lanțul lui Dincă și îl ascultă pe State.

— Nu, de acolo adu lanțul mai așa, rotund și cu burtă și aruncă... aruncă vorba plin, căpitane ! Stai că nu-i bine ! Ce-i aia : noi, orașul care suferim ! Nu vezi că e gol ? Șterge și scrie : noi, orașul suferind ca un martir pe baricadă ! Așa, ia zi acum, de la cap. Bun. Păi vezi, coane, vezi că sună mai frumos ?

Mierla se aude iar, subțire și în tril : vino cît mi-e gușa plină...

Mănăilă dispare în colivia cu cîntec, cu carne sfîrăind în tigăi și ardei roșii plutind în castroane cu varză tocată. Se întoarce, radios. Simte o dragoste subită pentru Iancu și îl sărută, pe amîndoi obrajii și pe frunte.

— Îmi place ! Să știi că te iubesc ! Îmi place că ești harnic. Să știi că ai o casă ca o floare. Și o nevastă cum nu se mai află ! Pentru că e harnică și...

Îl trage, de mînecă, lîngă el și-i spune la ureche :

— ...care te iubește ! Mi-a spus acum !

Surîde, face cu ochiul și-l bate cu palma pe burtă.

— ...oțule, te ții bine !

Surprins, Iancu se uită la Mănăilă cu recunoștință și înduioșare. Se simte mîngîiat. Mai tînăr. Și mai generos. Rîde scurt, în trei rînduri de guși. Strigă, cu farfuria în brațe și prosopul pe umăr.

— Marioară !

Nevasta nu-l aude. Mănăilă îl ia de umăr, ca pe un copil și îl duce la stiva cu farfurii.

— Las-o, că n-are timp acum ! Dă zor, că mai avem o masă nepusă...

Iancu uită un moment de dragoste și iar asudă, se împiedică de scaune și numără. Ce i-a spus Mănăilă, însă, a rămas în el ca un parfum. Se oprește, uită ce are de făcut și surîde. N-are astîmpăr. Iancu e un om de cuvînt și un fiu demn al orașului. Văzuse o lume, îl auzise în centru, vorbind. Face orice sacrificiu pentru binele public. Primise bucuros ideea lui Mănăilă. O petrecere, mai ales o petrecere care va servi prestigiul orașului, era necesară. Asudase muncind, dar fără tragere de inimă ! Parcă-l legase cineva de mîini.

Mare fusese succesul lui popular și oratoric, în centru dar adîncă era rana, în inima lui de soț care : o consoartă are și o cinste. Nu ar fi fost mîhnit de Marioara, nevastă model, mai presus de orice bănuială. Începuse, însă, să se îndoiască de el, de sîngele care clocotise pînă acum, de brațul viguros, care făcuse minuni casnice :

— Iancule, îi mărturisise Marioara deseori, cînd mă strîngi în brațe îmi pîrîie oasele și mă doare și îmi place...

Epoca asta a minunilor trecuse, ca un vis.

De o săptămînă, Marioara îl rugase în fiecare noapte :

— Să te culci tu pe sofa, Iancule și să mă lași pe mine singură în pat — că e cald și eu, cînd e cald, știi că mă

enervez, că ai păr mare pe picioare și mă supără cînd mă atingi...

Iancu oftase și se culcase pe sofa, amărît ca un cățeluș pe care-l iei de zgardă, din fotoliu și-l arunci afară în viscol. Pentru prima oară, după șaptesprezece ani de căsnicie și dragoste, pe Marioara o supăra că el are păr mare pe picioare ! Iancu se frămîntase, prima și a doua noapte, pînă în zori, în așternutul rece de pe sofa. Uriaș cum era, se făcea mic și covrig sub plapumă, cu pumnii la gură și vorbea singur : ce-o fi ? Aștepta să adoarmă Marioara și se scula, tiptil. Sta în picioare, lîngă pat, aplecat pe tablie, cu bărbia în palme. Se uita, prostit, la nevastă. Marioara dormea, cum îi plăcea ei să doarmă, de cînd era fată mare : peste plapuma împinsă cu picioarele în lături și cu cămașa subțire trasă, în valuri mici, peste sîni. Era așa de frumoasă Marioara, cum dormea : albă și plină și goală, între perne, că Iancu simțea un nod în gît și ieșea în sală, să plîngă neștiut...

Șaptesprezece ani, Iancu a fost stăpîn în casa lui și pe nevastă. Dacă și-a înfipt uneori mîna în părul mătăsos și des ori a dat o palmă pe obrazul rumen fără dresuri, n-a fost ură în inima lui. Marioara știa că după plîns vine rîs, că Iancu e mai drăgăstos după scandal și cu mai multă căldură în îmbrățișare ! Șaptesprezece ani, Iancu îmbătrînise noapte cu noapte iar Marioara, noapte cu noapte, înflorise — rămăsese tot tînără, cu gura parcă mai pofticioasă, cu mijlocul parcă mai subțire și mai șerpuitor, cu o carne ca o caisă abia dată în pîrg, cînd o muști între dinți și lași urme, ca o coroană, în joacă cu dureri ca mîngîierile...

Iancu a fost un om cu cap. Și-a dat seama că o tîrnuire de păr sau o palmă, peste gura pofticioasă a consoartei, nu l-ar întineri pe el ! Dimpotrivă : ar face imposibilă o apropiere, dacă mai era posibilă o apropiere, acum — cînd, vorba cîntecului :

de-acum un stîlp de foc ești tu,
un sloi de ghiață's eu...

Se resemnase în trista postură de dulău pe sofa.

— Nu e omul fără moarte și nici o dragoste, cînd ai făcut prostia să te însori la treizeci de ani, cu o fetișcană...

Plînsese o săptămînă care trecuse greu ! Citise Iancu la jurnal o cugetare : clipa trece greu, anii trec repede și secolele fulgerător ! Șaptesprezece ani trecuseră, ca secolele, fulgerător ! Săptămîna din urmă, însă...

Acum e vesel pînă la prostie ! Dacă i-a spus Marioara domnului Mănăilă că tot îl mai iubește pe Iancu, asta e dovadă că Iancu se frămîntase ca un prost, că bănuielile lui din ultimul timp au fost baliverne și nimic altceva. Cum îi spusese Marioara, cu ani în urmă : lipește-te de mine, că ai păr mare și mă gîdilă — așa îi spusese acum : fugi, că ai păr mare și mă enervezi ! El știa că enervare, la o cucoană, vasăzică : drăcușori iar drăcușorii se scot cu dragoste nu cu resemnare sau, cum ar spune Mănăilă, în limbajul lui pitoresc și cult : nu cu retragere amorfă pe sofa și lacrimi nocturne !

Iancu e așa de convins de acest adevăr elementar, că fluieră a pagubă, cu ochii în tavan și se lovește cu pumnul în frunte :

— Mă, că prost am fost !

Norocul lui că s-a dus Mănăilă pe lîngă Marioara...

Altminteri, drama lui familiară s-ar fi apropiat cu pași repezi de un deznodămînt tragic. Iancu ar fi fost în stare, într-o clipă de uitare, să pună mîna pe revolverul turcesc și să tragă, orbește : în ciori, în farfurii, în pendulă și în inima lui, dacă întîmplător ar mai fi rămas un glonț disponibil în ugigașa armă...

Iancu se închină, cu panică :

— Bine că n-a fost așa !

Se repede la Mănăilă și îl sărută. Fuge la Marioara și o sărută. Se întoarce la Dincă și îl sărută. E nebun, sare prin restaurant ca un ied, cîntă. Toți au rămas cu ochii mari la el. Dincă se șterge apăsat cu batista și se strîmbă :

— Ia ascultă, mă... dragoste cu bale, la mine pe obraz, nu-mi convine...

Iancul nu-l aude. Ca un animal cu muscă pe nas, umblă repede, mută farfuriile, aduce castroanele cu varză acră și de cîte ori trece pe lîngă Mănăilă, strigă : salvator familiar... recunoștință... salvator...

Mănăilă s-a retras la ușă, ca să vadă restaurantul «în total» și își admiră opera.

— Ce zici, căpitane ?

— Ce să zic ?

— Frumos, nu ?

Dincă a ridicat palmele, în gestul lui obișnuit de zeitate păgînă.

— Ca la Pariz, dragă !

Restaurantul lui Iancu are aspect de sărbătoare. Lanțuri de hîrtie colorată și lampioane, mesele înșirate pe două rînduri, cap la cap, cu tacîmuri strălucitoare, vase cu flori și scobitori. Dincă își admiră lingurile de alpaca și lanțurile. State își face vînt cu manuscrisul discursului și are trac.

— Stai, nene, să stabilim : cum vorbim ?

Mănăilă surîde : ai încredere în mine, c-o să fie bine !

— Nu așa — continuă State îngrijat, să știm sigur ! Să nu zică Octav ăsta al tău că n-avem ordine în ce facem...

E un motiv serios.

Mănăilă se scarpină, gînditor, cu unghia mare a degetului mic, sub sfîrcul mustății.

— Da, sigur ! Uite cum, căpitane : matale vorbești între mizilic și friptură, eu între friptură și cozonac. Între cozonac și cafele cred că o să spună un omagial de mulțumire amicul meu de la centru.

Pendula bate de zece ori.

Toți tresar, pătrunși de un fior.

Acum e ora : gravă, fatală, istorică — pentru motive pe care le știe numai Mănăilă și le bănuie vag pensionarul militar. Dincă se apropie grabnic de masă. Pune mîna pe fiecare lingură de alpaca, cu o dragoste de părinte. Mănăilă își trage vesta în jos, cu o mișcare energică, își

scoate manșetele în evidență și drege glasul, tenorizînd : doamnelor și domnilor, sărbătorim...

Așa va începe discursul lui, fixat între mizilic și friptură.

Căpitanul pensionar a închis ochii și mișcă buzele repede.

Singur Iancu e nepăsător și cîntă, lîngă Marioara, cu înțeles :

de-acum un stîlp de foc ești tu,
dar nici eu nu sînt stins...

Mănăilă se încruntă, face un semn spre State. State se încruntă și face un semn la fel spre Dincă. La rîndu-i, Dincă se încruntă și face un semn, cu degetul pe buze, spre Iancu. Restauratorul a înțeles și tace, cu un gest care spune : au, am uitat că e masă cu ceremonie ! Ronțăind un cocean de varză în măselele pe care le bănui albe și puternice, Marioara surîde în prag.

Surîde și Mănăilă, cu o mînă la spate și alta ascunsă în haină, sub nasture, cum îl văzuse și admirase odată pe Napoleon, la cinematograf.

Vin primii invitați, toți ceremonioși, gravi, pătrunși de importanța covîrșitoare a serii și de deosebita onoare ce li s-a făcut. Nicu Stavru, negustor cu avere în centru și cu mare trecere în consiliul comunal, a îmbrăcat haină la două rînduri, pantofi de lac în galoși și fundă albă la guler tare. E un domn respectabil, cu lanț de aur pe pîntec și părul tuns mărunt, ca la cazarmă. Stancu Panait, deși tînăr și numai copist la tribunal, e tot așa de ceremonios. N-are guler tare. În schimb, nu se desparte de mănuși. Stă pe lîngă Stavru, zîmbitor și atent. Negustorul are fată de măritat. Sînt în vorbă, de două luni, pentru nuntă. Ginere și socru nu se înțeleg tocmai bine, că Nicu Stavru i-a spus viitorului tovarăș de viață al domnișoarei Paulina :

— Avere ? Nimic ! Nu dau un șfanț. După moartea mea, vă rămîne tot. Acum nimic. Să faci tu, Stancule ! Să muncești, să aduni, să cumperi mobilă și trusou, să

faci casă. După ce faci casa, facem nunta ! Eu așa am făcut, că eram sărac și azi un gologan, mîine doi, poimîine patru : poftim, avere !

Era frumos și practic planul lui Nicu Stavru. Dar nu era posibil. Stancu îi făcuse calculul, cu creionul pe registru, că pînă să adune el ban peste ban, din salariul modest de la tribunal, nu capital care să-i ofere frumoasei Paulina trusou, mobilă și acareturi, domnișoara tocmai bine împlinește cincizeci de ani iar tînărul ginere moare gîrbov și ofticos.

Nicu Stavru se încăpățînase.

— Altminteri nu facem nuntă !

Se întîlneau, în fiecare seară, la bodegă.

— Dai ?

— Nu dau !

Stavru comandă o litră cu vin.

— Dă, socrule !

— Nu dau, mă ginere...

Stancu Panait ar fi renunțat de zece ori, pînă acum, la însurătoare ! Dar o iubește pe domnișoara Paulina nebun, în chip de roman și cum i-a scris în album, cu clor pe o pagină dată cu cerneală violetă : te iubesc cum iubește orbul lumina, corăbierul valul și fluturul o floare ! Din nefericire, o dragoste așa de mare nu asigură o căsnicie, cum o visează Stancu și o merită o fată de familie bună ca scumpa lui Paulina.

Nici acum, într-o împrejurare așa de impresionantă pentru întreg orașul, ci vorbesc altceva.

— Dă, socrule !

— Nu dau, mă ginere !

Stavru se plimbă. Stancu se ține după el, milog.

— Dai ?

— Nu dau...

Mănăilă se uită, ironic, în urma lor și-i șoptește lui State.

— Îi vezi ? Parcă de cînd sînt pe lume nu fac altceva decît să umble unul după altu. Să știi că pînă mor așa o duc : dai — nu dau...

Doamna și domnul Hamparțun, singurii negustori de cafea veritabilă și articole orientale, sosesc în tovărășia familiei Padulis : moară cu aburi și fabrică de pîine cu frămîntător mecanic. Mănăilă se înclină și sărută mîna cucoanelor, cu vîrful buzelor și uscat, pentru că are grijă, cu fiecare doamnă, să se șteargă apăsat cu batista la gură. Morarul se bucură că-l vede pe Stavru. Doamna Hamparțun dă : bonsoir — cu Stancu Panait, dolofană și guralivă, cu accent armenesc care o prinde de minune. Stancu e trist. Hamparțun îl invită pe Mănăilă la magazin, să guste : așa strafid mari, more dacă nu muncăm, cînd vezi fărmoz ! Lui Dincă îi plac nespus stafidele și ascultă, atent, cu salivă abundentă pe buze. Doamna Padulis, gospodină și cuminte, stă de vorbă cu Marioara și Iancu.

— Dacă nu punem undelemn la varză acră, ne facem de rîs la musafir, că nu e bună și nu fuge miros care face rău la poftă de mîncare...

State s-a retras în colț, pe un scaun, cu discursul pe buze, în cap și în manuscris. E palid și mai slab. Tremură, mai strîns în haina cu decorații și se pomenește vorbind singur : pentru că, doamnelor și domnilor, noi, orașul martir ca o martiră pe baricadă, care... cînd... martiră ca o baricadă...

Problema : varză acră — undelemn fin, a strîns toți invitații în jurul grupului Iancu, Marioara, doamna Padulis. Morarul și Stavru sînt de părere că sărbătoresc un musafir român și e bine ca masa să păstreze caracterul ei românesc, cu varză acră fără undelemn dar cu ardei mulți, roșii și mici ! Doamna Hamparțun se revoltă, în cor cu Marioara, cu Stancu Panait, Iancu, Dincă și madam Padulis. Mănăilă, care ascultase tăcut, cu două degete la o frunte gînditoare, se ridică și impune liniște, bătînd nervos în masă. Cuvîntul lui e hotărîtor.

— E nevoie de undelemn fin ! Amicul meu de la centru mănîncă varză cu undelemn fin grecesc extra două zero...

Armeanul își ia paltonul pe umeri și pleacă repede spre casă, să aducă bidonul lui personal, care — spune

doamna Hamparțun : e pe raft, în colț, după ușă, cum intri la stînga, în fund, lîngă cutia mare cu caramele.

Sosesc, pe rînd, obișnuiții clubului Iancu de la gară : bătrîni cu ticuri și chelie, noctambuli tineri cu freză pe-o sprînceană, negustori umili, cu brîu sub vestă și fără guler, cartofori cu figuri veștede de nesomn și bețivani cu nas mare și bastoane cu noduri. Ei sînt poporul și între popor și familiile Hamparțun și Padulis, retrase în cerc intim cu Stavru, cu Stancu și Marioara, Mănăilă impune o depărtare respectabilă. Singur Iancu e jovial și popular. Dă mîna cu poporul, fără alegere și fără mofturi. Iancu e frate cu oricine. Acum știe și el pentru ce petrece. O să fie petrecere mare ! Că așa îi place lui Iancu.

— Bem, vere, pînă s-o face restaurantul meu vapor pe valuri cu spume...

Singur el vorbește tare. Și nu-i pasă de nimeni ! Nici de familia Padulis, nici de Stavru, care se laudă că are milioane și nici de Mănăilă ! Să nu-i mai facă morală, să nu-l mai învețe pe el, Iancu de la gară, cum să se poarte cu poporul, că se supără ! El e vesel și face ce-i simte lui inima că e bine.

Bețivanii se uită cu jind la garafele cu vin. Doamna Padulis se uită de sus, cu gura mică și sprîncenele arc, la popor. Iancu se uită cu dragoste la Marioara. Dincă se uită admirativ la tacîmurile lui. Căpitanul State se uită la toată lumea și nu vede pe nimeni. Marioara se uită la Mănăilă, Stavru la ginere, Stancu la socru, madam Hamparțun, cu ochi languroși, mai ales acum, că e singură, la Stancu iar Mănăilă la nimeni...

E o tăcere pe care Stancu ar tăia-o felii, cu dunga pantalonilor.

În liniște, se aude mai frumos și mai subțire, clopotul de pe peron : din-do-ding, din-di-dong ! Sosește, dinspre frontieră, «matinalul» pe care-l așteptase Mănăilă și Sandu, în viscolul siberian al peronului.

Pe buzele tuturor flutură o întrebare la fel : ce va fi ? Mănăilă îi invitase la o masă omagială pentru un amic distins ca ziaristul de la centru. Meșter la vorbă, îl lăsase însă

pe fiecare să întrevadă că va mai fi ceva, o supriză, ceva care fusese anunțat, cu gestul larg : grav, fatal, ce va rămîne scris cu litere de aur în viața istorică a orașului. Doamna Hamparțun îl întrebase, în șoaptă, pe Stancu, care se apropiase de Stavru, să afle. Stavru îl întrebase pe Padulis, morarul o întrebase pe nevastă iar doamna Padulis se aplecase, cu o șoaptă la fel, la urechea Marioarei, ea singură mai în măsură, ca orice gazdă, să știe. Marioara îl întrebase pe Iancu, restauratorul pe Dincă iar pensionarul aparatului Morse pe căpitanul State, care nu mai știa nimic, cu gîndul la discurs și cu frica în oase, avînd dînsul o presimțire grozavă că ori se bîlbîie ori uită ce are de spus și se face iremediabil de rîs, în fața lui Octav și a cucoanelor.

Mănăilă le răspunde tuturor, cu un gest misterios : o să fie bine !

Ușa restaurantului se deschide încet și apare, sfielnic, un cap ciufulit de fată cu ochii speriați și mari : domnioara Firfirică ! O invitase Mănăilă, insistent și personal, să ia parte la petrecere. Ea reprezintă mahalaua calicilor generoși. Grupul poporului o aplaudă cu entuziasm. Domnișoara Firfirică s-a tuns și s-a stropit cu odicolon adus de Firfirică ucenicul, s-a pudrat și s-a roșit în obraz. A împrumutat din vecini mărgele mari și verzi, cum sînt bilele de limonadă. Dă mîna cu grupul de la ușă și le zice tuturor pe nume. Se învîrtește într-un călcîi, cu mîinile în șolduri și rîde tare, se înjură cu noctambulii cu freză și scutură capul, din cînd în cînd, să i se învolte funda albastră din păr. Cu Mănăilă dă mîna tot așa de amical iar spre grupul retras în jurul doamnelor Padulis și Hamparțun salută, cu mîna la frunte, ca militarii. Se apropie de Stancu, legănată pe șolduri. Ginerele, cu spaimă, face semne mici, disperate, spre socru. Domnișoara Firfirică a înțeles, se face că nu-l cunoaște și se întoarce, cu o piruetă, în mijlocul restaurantului. Privește, pe masă, pe ziduri, în tavan, la lampioane și rîde plin, sănătos.

— Carevasăzică, aici petrecem ! Bun ! La ce să nu petrecem ?

Se încruntă și se uită, în cerc, la musafiri.

— Da să știți de la mine, scîrba de pricuror, care a pus vistavoi pe străzi, să nu ne lase la înmormîntare, nu scapă !

Face un gest semnificativ, care ar voi să spună : am eu planurile mele !

Brună e doamna Hamparțun și cu briliante, blondă e doamna Padulis și tînără, putred de avere e Stavru și frumos Stancu ! Toți presimt, însă, că succesul serii va fi domnișoara Firfirică. Plodul cu mărgele de sticlă și fundă în păr picură un strop de venin în inima cucoanelor...

Negustorul de articole orientale se întoarce din braș cu o veste. E un moment de neastîmpăr, de priviri fugare spre ușă și de șoapte, de pufuri mîngîind rapid nasul frumos al cucoanelor, de palme lunecînd apăsat pe luciul de pomadă al frazelor și de glume spuse cu înțelesuri de bețivani. Domnișoara Firfirică își potrivește funda în oglinda rotundă, cu arap și mărgele.

Mănăilă ia comanda supremă a ceremonialului.

— Doamnelor și domnilor, trecem la masă ! Repede și fără scandal. În fiecare farfurie e o hîrtioară cu un nume scris de mine. Stai acolo unde te vezi scris și fără mofturi...

Infern : scaune trase ori împinse, linguri trîntite pe jos, farfurii sparte, pumni dați în ascuns, amenințări. Un bețivan n-are pahar și e nervos că sticla cu vin a fost pusă în fața vecinului. Cartoforii nu vor să se despartă. Noctambulii îi surprind mutînd hîrtioarele, scrise de Mănăilă, dintr-o farfurie în alta. Pensionarii sînt oameni demni și cumsecade. Nu le place amestecul cu bețivanii și cartoforii.

— Să nu renunțăm la regula clubului. Cerem mese pe categorii sociale.

Orice protest : inutil.

— Să facem cum a zis Mănăilă, că el comandă acum !

Mănăilă e trist că distinșii meseni nu l-au înțeles.

— Mai întîi și mai întîi : armonia socială, mai ales la o masă ca prezenta ! D-aia am zis : stai bătrîn lîngă tînăr și cucoană lîngă domn, că nu te mănîncă !

Principială, doamna Padulis e de acord cu Mănăilă. E convinsă că armonia socială e necesară. Nu înțelege, însă, să mănînce cot la cot cu fata din mahalaua calicilor.

— Monsiu Stancu, facem *change de place ?*

Doamna Padulis fiind în picioare, cu o mînă pe tacîm și alta pe scaun, Stancu înțelege de ce e vorba și surîde afirmativ. E bucuros că trece lîngă domnișoara Firfirică. Bănuie că prezența lui, alături de fata cu mărgele și fundă mare, va fi un avertisment pentru socru. Domnișoara Firfirică, însă, îi întoarce spatele, cu supărare mare în ochii de păpușă.

— Aici faci pe scîrba, că nu mă cunoști și în parc îmi juri dragoste eternă ! Să nu te văd ! Să nu mă pipăi pe sub masă, că te plesnesc...

Stancu jură iar. Domnișoara Firfirică scutură capul, îndărătnic.

Mănăilă bate din palme.

— Ascultă la mine, masă mare ! Cînd o intra amicul meu Octav : noi, domnii, ne sculăm în picioare — noi, doamnele și domnișoarele, stăm jos dar surîdem grațios. Și altceva : să nu te văd mîncînd cu mîna, că mă faci de rîs, pe mine : oraș...

Octav a rămas în prag, surprins.

Sandu îi povestise pe drum ce e clubul Iancu de la gară și ce rol precumpănitor are în viața pasională a orașului. Intrînd în restaurant, se așteptau amîndoi la o petrecere ca oricare alta, cu vin bun, cu fum de tutun prost, cu glume fără sare și amintiri cu malacoave și jupînese romantice. O petrecere pe care Octav o dorise, ca o biciuire pentru nervi. Se voia între oameni și în zgomot, asurzitor, să nu mai aibă timp pentru gîndurile lui.

Surpriza cu lampioane și lanțuri, ca sub cort de nuntă sau de bîlci, cu domni gravi rămași în picioare, la un semn și cucoane care surîd și dau din cap, ca niște păpuși de

reclamă, cu mecanism simplu, în vitrinele bucureştene, l-a convins şi pe Sandu că Mănăilă e în adevăr un om mare.

— Mă, c-al dracului mascâlţon !

Mănăilă face prezentările. Pentru fiecare ins de la masă are o laudă. Iancu : fiu demn al oraşului, Marioara : consoartă harnică şi iubitoare de cămin familiar, doamna Hamparţun : frumoasă, Stavru : filantrop, doamna Padulis : răpitoare, Stancu : un magistrat model, Dincă : un domn respectabil, care mănîncă cu tacîm de alpaca, State : un erou, domnişoara Firfirică : o eroină şi o distinsă fiică a oraşului generos, domnul Padulis : un admirabil biliardgiu — laudă care o indispune nespus pe doamna Padulis...

Surîsuri reciproce, înclinări, mîini care se strîng cu efuziune.

Masa începe sub auspicii surîzătoare.

Octav are loc de cinste, în capul mesei. La stînga lui e domnişoara Firfirică şi în rînd cu ea : Stancu, doamna Hamparţun şi Iancu. La dreapta lui Octav stă, blondă şi răpitoare, doamna Padulis, zîmbind cînd spre Octav cînd spre domnul Hamparţun, vecinul ei de masă. Lîngă Hamparţun e State, ghemuit alături de Dincă şi în faţa domnului Padulis. Spre uşe încep locurile beţivanilor, pensionarilor şi noctambulilor. În celălalt cap de masă e Mănăilă, cu Marioara lîngă el...

Pentru că Mănăilă îl uitase şi n-a mai rămas un scaun disponibil, Sandu aduce o ladă cu zahăr din cămara restaurantului şi ia loc, comod, lîngă Octav, care s-a retras mai spre domnişoara Firfirică. Alt motiv pentru doamna Padulis să strîmbe nasul şi să facă *change de place* cu Stavru.

Octav se bucură de elogiile unanime ale mesenilor. Cucoanele îl găsesc distins şi cu bucle negre. Stavru îl priveşte lung, cu gîndul la Paulina lui şi la avere, pe care ar da-o pînă la ultimul gologan pentru un ginere ca Octav. Marioara şopteşte : e frumos ca tine, domnul Mănăilă iar Mănăilă, recunoscător şi berbant, îi striveşte bombeul pantofului, sub masă, cu călcîiul galoşului.

Singură domnișoara Firfirică, nu mănîncă. S-a făcut mică pe scaun și lîngă Octav. Nu visase norocul să fie alături de eroul pe care mahalaua calicilor îl cîntase, îl plînsese, îl dorise și îl legănase în gînd, ca pe un făt-frumos. Fata închide ochii, plină de o lumină lăuntrică și îngînă : și eu m-aș omorî pentru el ! Cum nu are curaj să-i atingă mîna, întinde piciorul încet, cu frică, sub masă și se înfioară toată, cînd se simte, de la glesnă la genunchi, lipită de piciorul lui Octav.

— E adevărat că ai venit cu pistoale și cu ordin de la stăpînire să-l împuști pe pricuror ?

Domnișoara Firfirică întrebase fără voia ei, cu elan stins repede în ochii mari de spaimă. O speriase propriul ei curaj. Se face mai mică, pe scaun. Se miră că Octav n-o dă afară de mînă, ca pe un copil obraznic. Își face repede planul, în gînd : dacă mă gonește, stau la ușă, pînă o pleca el în oraș.

Bun, așa cum e orice făt-frumos din visul ei de fată săracă, Octav îi mîngîie mîna, în loc s-o dea afară și-i surîde blînd :

— Cine ți-a spus dumitale o grozăvie ca asta ?

Domnișoara Firfirică nu are timp să răspundă.

La un semn, căpitanul pensionar se ridică solemn și cadaveric.

Se depun furculițele pe masă, în liniște și se umplu paharele cu vin, în grabă.

State începe nesigur și cavernos ;

— Voi, orășeni și tu, care vii pentru întîia oară între noi, ca să zic așa, ca un...

Trenul personal de frontieră intră în gară cu răbufneli de abur și fluere, scuturînd peronul. Vorbitorul e obligat să strige, ca să fie auzit, să facă risipă de gesturi. Marioara rîde : ghinion pe ăsta, ce nu s-a mai pomenit ! Mănăilă o roagă, cu o palmă ca o mîngîiere pe gură, să tacă...

State s-a înfierbîntat, a prins curaj și amenință să nu mai termine. Orașul e cînd martir pe baricadă, cînd pumn care va ști să astupe gura nemernicilor ce vor mai în-

drăzni, în viitor, să-i aducă un afront așa de jignitor ca azi, cînd cordoane de vistavoi au oprit inima martirului pe baricadă «a plînge lîngă trupul rece și mort al martirei de pe catafalc» ! Octav, de asemenea, e cînd intelectual distins, care vine să cunoască, personal și afabil, un grup de colegi provinciali, cînd un răzbunător care va duce la centru suferința și revolta orașului, s-o «vadă cei mari și să procedeze în consecință, cît mai grabnic, pentru că»...

State varsă flacări din ochi iar pumnul în masă ciocnește paharele de farfurii :

— ...pentru că, altminteri, facem mișcări de stradă și o să fie mai rău pentru viitorul țării și prestigiul neamului».

Căpitanul e aplaudat frenetic, felicitat, sărutat, copleșit de laude. Mănăilă e radios. Face cu ochiul spre Marioara.

— Stai să vezi, că pe urmă vorbesc eu ! Ai batistă ? Bun, s-o ții la îndemînă...

Sandu singur e indispus.

— Ascultă, Octav, ce părere ai tu de mascarada asta cu discurs sforăitor și tipi care nu știu ce să facă cu funculițele ?

Octav are o părere foarte bună, pentru că :

— Nu e pentru prima oară cînd își bate viața joc de ce mi se pare frumos și sfînt în mine. Dar e pentru prima oară cînd ultragiul acesta îmi face bine ! Tot ce văd și ascult acum : ca o biciuire. O durere nouă, care se așterne pe rana veche ca un praf care vindecă ! Pe lîngă asta, te avertizez că am început să văd figurile mai roze, lampioanele toate roze și roz pretutindeni. O minune a celor patru pahare de vin strașnic...

Ciocnesc un pahar nou cu domnișoara Firfirică, cu Stancu și doamna Hamparțun, care e tare curioasă să afle dacă Octav a citit scrisorile Madonei, scrisori pe care le confiscase Ștefaniu ca un mizerabil, după opinia sa — ca un soț și legal, după opinia domnului Stavru — ca o

scîrbă de pricuror, după opinia nici modestă nici șoptită a fetei din mahalaua calicilor.

Se încinge o discuție de cap de masă, de principii și de temperament, animată de vin, de gesturile scurte ale domnișoarei Firfirică și în cele din urmă, de lacrimile doamnei Padulis, care o convinge și pe doamna Hamparțun să plîngă, deoarece : noi, femeile, sîntem niște martire...

La friptură, bețivanii mai cer un castron cu varză acră.

Vinul începe să facă minuni și tămbălău.

Poporul a uitat de ceremonial...

Mănăilă face semne și cocoloașe de pîine, pe care le zvîrle : dojană și avertisment, în capul celor gălăgioși — ridică un deget și-l lipește pe obraz, gest care se traduce : e rușine, ne facem de rîs ! Indisciplina, însă, pornește de la grupul Octav-domnișoara Firfirică-Sandu. Fata cu fundă cîntă, cu ofuri, cu modulări cînd line, cînd de tumult, în glasul mic și rotund. Sandu surîde, cu ochii mici în lumina ochilor mari și în migdală rămași în amintire și în sînge. Octav își toarnă pahar după pahar și tace, pornind — dintr-un strop de vin, pe masă, cercuri la fel. Cîntecul de mahala și de zbucium al domnișoarei Firfirică, pe care nu-l știe nimeni pe de rost și-l simte fiecare al lui, deschide rană lîngă rană, inimile tuturor. Nu mai mănîncă și nu mai mișcă nimeni. O frunte cade în palme, ca o renunțare...

Mănăilă e în picioare.

Marioara a scos batista și e gata să plîngă, de acum, pentru discursul care i-a fost promis : dramatic, frumos și convingător.

— Distins amic și drag, care ne faci o deosebită onoare că te afli cu noi la o masă care plînge, alături de tine cum plînge roua pe floare și cum plînge...

Mănăilă face echilibristică de imagini și solfegiază pe o claviatură vocală uimitoare.

— Noi mîncăm, Octav și bem și cîntăm, că văd că fata aia cîntă frumos, dar nu uităm, amic și drag al meu, că e cineva care ar mînca lîngă noi și ar cînta și ar ciocni un

pahar cu vin, dacă legile naturii nu ar fi mai presus de noi și nu ar fi trimis-o, cînd i-a fost viața mai frumoasă, acolo, în recele mormînt, de un om mizerabil și de un glonț pe care nu-l bănuia nimeni fatal pînă la sinucidere...

Octav ar asculta cuminte, dacă figurile mesenilor nu s-ar face, în joc vesel, cînd prelungi și triste, cînd turtite și desfigurate de rîs pe care-l aude în el. În joc tot așa de curios, celălalt capăt de masă se apropie, cu grupul cartoforilor și al bețivanilor strîns, ca un burduf de armonică uriașe, ca să se depărteze apoi, prin zid, cu toți mesenii grași și diformi. Vorbind, Mănăilă face tumbe pe masă pentru ochii tulburi ai amicului de la centru iar discursul, vorbă în veriga altei vorbe, ca lanțul lui Dincă, se prinde de ziduri, se întinde și se strînge, ca un șarpe, se încolăcește în jurul lui Octav. Redusă la proporții milimetrice, doamna Padulis stă pe marginea scrumierii, nud de porcelan. Domnișoara Firfirică îl dezbracă, îi rupe cămașa. Octav se apără, fără voință, se supără pe doamna Padulis și o zvîrle jos cu scrumiera. A rămas, pe lama cuțitului, nud de argilă, doamna Hamparțun. Octav rîde, cu uimire de copil în vis. Prinde cuțitul de mîner și de vîrf, cu cîte două degete, îl rupe fără efort, ca pe-o creangă uscată de salcîm.

Dincă face ochii mari, se ridică de pe scaun și recade : cuțitul lui de alpaca...

Mănăilă se aude ca în vis :

— Madona... trandafiri Octav... iubire eternă...

Marioara singură plînge...

Mănăilă, sigur de succesul care va veni, în gestul final al discursului, nu bănuie primejdia care-l amenință, ca o fiară al pîndă, în ochii strălucitori ai domnișoarei Firfirică. Nici fata cu fundă nu bănuie că e aproape de o clipă mare. E un neastîmpăr care-i repede, aprins, sîngele în tîmple. Tot ce spune Mănăilă i se pare fără rost. Se ridică, tremurînd și aruncă scaunul, rostogol, în zid.

— Lasă-mă-n pace, că mă superi ! Lasă-ne-n pace, domnu Mănăilă, cu balivernele !

Mesenii rămîn gură cască.

Mănăilă se încruntă. Pentru întîia oară, în glorioasa lui carieră oratorică, are cineva curaj să-l întrerupă — o întrerupere cu afront, că spune baliverne !

— Pentru că ce spui matale, cu dragostea Madonei, eu o știu mai frumos, că sînt femeie și Madona tot așa, a fost femeie ca mine, dacă nu te superi ! Nu e vorba de asta ! Morții cu morții și noi am rămas, ca proștii, cu pricuroru ! Ce facem cu el și ce facem cu Madona, că boierii au plîns-o dar n-am plîns-o noi, că boierii au îngropat-o dar noi, orășenii, n-am îngropat-o ! Aici să-mi răspunzi ! Dacă n-o îngropăm, noi care am iubit-o, Madona nu are odihnă în mormînt, se face strigoi — a zis bunica și vine, în fiecare noapte, la noi în vis, să ne ceară lacrima pe care n-am plîns-o, floarea pe care nu i-am dus-o și lumînarea pe care nu i-am aprins-o la catafalc !

Mesenii au încremenit, cu capul întors spre Mănăilă, întrebători.

Iancu se scoală, tremurînd și palid :

— Ce facem ?

Lumina clipește în becurile din lampioane.

E frig umed de cavou.

Sub pleoapele grele, în ochii tulburi de vin, începe să joace umbre.

Madona plînge în gîndul fiecăruia, cerînd : o lacrimă, o floare, o lumînare...

Cucoanele se înfioară.

Marioara rupe batista în dinți.

Domnișoara Firfirică a rămas în picioare, uriaș semn de întrebare gătit cu mărgele de sticlă și fundă albastră.

— Ce facem ?

Om providențial, Mănăilă rîde !

El promisese, solemn, orășenilor : o masă omagială și o surpriză.

Masa e gata !

Surpriza începe...

Surpriză care va rămîne, în adevăr, scrisă cu litere de aur în viața istorică a orașului !

O ÎNMORMÎNTARE ADEVĂRATĂ ȘI DE POMINĂ

În piața gării joacă umbre și lumini.

Zece trăsuri, cu o sanie în frunte, sînt în așteptare.

Iancu și Dincă bat, scîndură lîngă scîndură, un sicriu. Mănăilă ține un felinar în mînă și umblă, grăbit și inutil, de la trăsuri în restaurant, unde mesenii sînt în fierbere și de aci la magazie, lîngă Iancu și Dincă.

Cineva a fost trimis, cu veste mare, pe strada gării, din cîrciumă în cîrciumă, prin case și prin cafenele. Altcineva a plecat, într-o sanie, pe mahalaua calicilor.

În restaurant, cu ajutorul Marioarei, State pune lumînări de spermanțet în lampioane. Șipcile din gardul gării au fost zmulse. În fiecare cap de șipcă, domnișoara Firfirică prinde, în cîrlig de sîrmă, un lampion.

Octav a rămas la masă, în tovărășia lui Sandu și a cucoanelor. Nu mai e nimeni sărac ori putred de avere, nobil ori mahalagiu. Stavru se sărută cu cartoforii, bătrînii stau cu tinerii de gît, cîntînd, cît îi ține gura și cu ofuri, morarul și negustorul de articole orientale îi dau tîrcoale domnișoarei Firfirică, în timp ce doamnele Hamparțun și Padulis îl ating întîmplător, pe sub masă, cu piciorul, pe Octav, dornice să afle dacă îl iubesc bucureștencele, dacă le primește la el și la ce oră, dacă e statornic în dragoste ori flutur, dacă îi plac blondele ori brunele, cucoanele grase ori slabe. Octav rîde tare, se răstoarnă pe scaun și se clatină, răspunde la fiecare întrebare fără înconjur și pentru că i se cer, dă amănunte : își primește amantele în pijama, le întîmpină în prag și le cere o primă săru-

tare, le pofteşte în fotoliu şi le oferă bomboane, ţigări şi portocale, le dezbracă el singur, vorbind nimicuri : e frumos afară, ori : e cald, ori : plouă insuportabil ! Lasă storurile şi aprinde lumina, o lumină aloastră şi dulce. Face baie cu fiecare amantă şi după baie, are loc o partidă de sărutări şi dezmierdări, pe blana de urs de pe covor.

Doamna Padulis se roşeşte şi bate din palme. Doamna Hampărţun se supără pe doamna Padulis că întrerupe mereu cu izbucniri de copil, parcă n-ar fi femeie serioasă...

Afară, Mănăilă a lăsat felinarul lîngă Iancu.

În restaurant, State se necăjeşte cu o lumînare strîmbă şi un lampion spart.

— Unde-i Marioara ?

Consoarta lui Iancu apare tîrziu, cu o broboadă pe umeri şi se înfioară, suflînd în palme : se lasă ger afară !

Mănăilă s-a întors, cîntînd, la felinar, lîngă Iancu, care e sigur că e grav ce se întîmplă !

Sicriul e gata, pus pe sanie.

Se strîng toate florile de la masă şi se depun, coroană, pe sicriu.

Lumînările au fost aprinse în lampioane.

Stancu se întoarce din oraş cu un taraf de lăutari.

O faţă de masă e tăiată în patru şi în lung.

Patru ţinte vor bate, în sanie, patru panglici albe, după ce va scrie Mănăilă pe fiecare, cu un tăciune stins în apă, ca în descîntec, patru mărturii de regret etern.

Mănăilă a luat în mînă o şipcă cu lampion, se înfige în călcîie şi strigă, cavernos, în clipa cînd pendula din restaurant anunţă ora cînd încep să iasă morţii din mormînte şi să umble duhurile rele :

— Doamnelor şi domnilor, trista ceremonie începe !

Cortegiul iese în piaţa gării, în frunte cu Iancu. Restauratorul şi-a făcut cădelniţă dintr-o cutie goală de vaselină şi a zvîrlit pe umeri un cearceaf alb, ca un patrafir. Cîntă, bălăbănind cutia legată cu sfori : veşnica pomenire...

În urma lui vin, cîte trei, la braţ, cu un lampion de fiecare grup, mesenii.

Ca orice maestru de ceremonie, Mănăilă dă ultimele instrucțiuni :

— Iancule, stai în picioare, sus, pe pernă. Acolo ! Și cădelnițezi mereu. Treci patru dălcăuți la panglici. Voi, popor al țării mele, după sicriu și pe jos. Lăutarii, aici, după domnii. Ceilalți în trăsuri.

În prima trăsură iau loc Mănăilă și Marioara. În a doua, domnișoara Firfirică, între domnii Hamparțun și Padulis. În trăsura următoare, Dincă și State. Stancu nu-l lasă singur pe Stavru. În trăsura din urma lor, Octav a fost acaparat de doamnele Hamparțun și Padulis, amîndouă dornice să afle ce se mai întîmplă după partida de sărutări și mîngăieri de pe blana de urs.

Trăsurile din urmă rămîn pentru pensionari.

În picioare, lîngă birjar, agitînd lampionul, Mănăilă are o idee nouă.

— Ascultă la mine, cum procedăm. Cîntă lăutarii, cîntăm noi veșnica pomenire cînd nu mai cîntă lăutarii și cîntă iar lăutarii, cînd nu mai cîntăm noi. Și altceva : să nu te prind că trecem pe lîngă o biserică și nu tragi clopotele !

Lăutarii încep Steluța, în tempo de marș funebru.

Convoiul pornește încet, cu Iancu în frunte, cădelnițînd. La fiecare trăsură e un lampion aprins. Domnișoara Firfirică se aude, bocind :

— Surioară, su-ri-oa-rااă — că veneam să-ți aducem flori, su-ri-oa-rااă și scîrba de pricuror cu vistavoi, surioară fru-moa-sااă...

Cucoanele din trăsura lui Octav țin isonul lăutarilor :

tu, care ești pierdută, în neagra veșnicie...

Se aprind luminile în geamuri. Cîinii latră pe de lături, se reped să rupă cu dinții convoiul și fug chelălăind, urmăriți cu bulgări de zăpadă, de chiuituri și rîsete.

Orășenii nu înțeleg ce se petrece afară. Sar de sub plăpumi, cu spaimă. Unii rămîn la porți, neștiind dacă e ceva de rîs ori de plîns, dacă trece într-adevăr un convoi

de înmormîntare ori sînt prada unui vis cu draci dansînd în trăsuri, în lumina faclelor din iad.

Tinerii se îmbracă repede și pornesc în urma saniei, grupul poporului începe să crească.

Iancu e preot convins și conștiincios. Urlă, învîrtind sforile cădelniței pe-de-asupra capului lui Șmil : veș-ni-caa po-me-ni-i-ree.. să lu-ăăăm amiiinteee...

Sania cu sicriu, cu flori și cu panglici e o podoabă. În cele patru colțuri ard patru lumînări birjerești. Pe sicriu a fost zvîrlit un cearceaf de stambă, cu dantele. Florile stau grămadă, peste un tablou cu scara vieții, luat din restaurant de Mănăilă, la plecare.

Jalnica adunare a poporului e plină de glume și rîs. Se aprind țigări, se spun snoave și se înjură cu dezinvoltură...

Sub glumă și rîs, însă, e un gînd serios.

Înțeleg toți că orașul trebuia răzbunat, că era necesară o palmă usturătoare pe obrazul procurorului care oprise orășenii pe bulevard, dincolo de cordoane.

Procurorul răpise astfel un drept sfînt al creștinilor, nu scris la lege dar în inimi scris mai presus de lege.

Cineva se miră că n-a intervenit episcopia !

Episcopul era dator să-i spună procurorului :

— Fiule, dacă nu ne-om duce unul pe altul la groapă, cine naiba o să ne ducă ? Lasă poporenii la-nmormîntare, că altminteri mă supăr și te dau dracului de pomană, cu vistavoi cu tot !

Un bețivan are un gest de descurajare.

— Parcă mai sînt episcopii de odinioară ! Știu eu unul, că eram copil. Cînd îi pupam mîna, parcă-i pupam mîna sfîntului din cer ! Acum ? Corb cu mitră și patrafir, corb ca procuroru și primaru și tot neamul lor.

Mănăilă a dispărut cu Marioara sub pătura trăsurii. Salvatorul fericirii familiare a restauratorului scoate capul din cînd în cînd și strigă spre Iancu.

— Popo ! Stai la post, că aici, avem noi grije...

Domnișoara Firfirică se apără, lovind cu palmele, orbește, în domnii Hamparțun și Padulis.

— Porcilor ! Care mai umblă cu mîna sub pătură, îl lipesc ! Grecule, m-ai făcut numai vînătăi pe pulpă.

Morarul și negustorul rîd tare, o prind de mîini și o fac mototol sub pătură. Domnișoara Firfirică îi mușcă de mînă, îi lovește cu pumnii — plînge, strînsă covrig la picioarele lor.

— Scîrboșilor, vă spui eu la neveste...

Dincă și State, picior peste picior și fumînd, povestesc aventuri din alte vremi. State tresare, în răstimpuri, cu o grijă mare în priviri :

— Ce zici, a fost bine discursul ?

Dincă îl felicită încă odată, îl asigură că Mănăilă n-o să-l ierte, pentru că :

— Dragă, ce-a spus el a fost vax ! Cu discursul dumitale, căpitane, l-ai făcut marț !

State e trist pentru Mănăilă :

— De, cine l-a pus ?

Se lovește cu palmele pe genunchi cu ciudă :

— Rău îmi pare, nene ! Rău îmi pare că n-am vorbit azi, în centru, în fața poporului ! Ascultă-mă pe mine, dragă : ce-a vorbit Iancu a fost vax ! Dacă vorbeam eu, acum eram în plină revoluție...

Dincă nu contrazice. Dimpotrivă, simte și el că un discurs al căpitanului pensionar, în piață, ar fi fost pericol național.

— Te pui cu voința populară, maiorule dragă ?

State oprește un oftat, cu tot viitorul țării pe umeri — viitor pe care îl salvase tăcînd...

— Mare lucru e să știi să taci, cînd ești, ca mine, un tribun al poporului !

E rîndul lui Dincă să ofteze :

— Te cred ! Mie-mi spui ? Da, da, sigur că da...

În trăsura următoare :

— Dai, socrule ?

— Nu, dau, mă, ginere.

După o pauză :

— Dai ?

— Nu dau...

Crucificat între doamnele Hamparţun şi Padulis, care se prind de mînă sub pătură şi se roşesc, cu ruşine care trece repede, Octav strigă din cînd în cînd, cu braţele întinse ca o implorare spre cerul care nu aude şi nu vede în ce explorare tiranică au pornit mîinile cucoanelor :

— Sandule ! Tu, mă — ce-i cu mine, fraţilor ?

Sandu fluieră, singur în trăsură, o doină cu limpezimi de cer.

Pensionarii sînt claie peste grămadă, în trăsurile din urmă...

Strada gării a pornit, cu copii, cu cîini urlînd şi fluiere de gardişti somnoroşi, în urma convoiului care urcă spre centru, cu lăutari, cu chiote, cu glume şi facle.

În centru, în faţa tribunalului, pelerinii se opresc, la semnul lui Iancu. Se cîntă veşnica pomenire, pe trei voci şi cu acompaniament de ţambal. Trei noctambuli se prind de funia clopotului din curtea episcopiei şi trag. Funia îi ridică, îi coboară pe pămînt şi iar îi ridică iar clopotul mare bate, ca în ajun de sărbătoare. Toate geamurile au lumini, pe toate coridoarele e spaimă. Sculaţi din somn, încă buimaci, în papuci şi cu paltoanele pe umeri, peste cămaşa de noapte, negustorii dau buzna în curte. Nu ştie nimeni ce s-a întîmplat. Sperlată de clopot, de luminile ce jucau în ochiul rotund al gheretei de pază şi de ţipete, santinela sună, în goarnă de alamă, alarma de incendiu. Alarma sperie şi mai mult negustorii. Unii o rup de fugă spre poartă, cu plăpumile în braţe, alţii vor să se întoarcă în casă, să pună mîna, repede, pe ce se poate salva de furia focului care va veni, din vecini. Nevestele plîng, copii plîng, cîinii din ogrăzi latră a pierzanie — domnişoara Firfirică s-a urcat, în picioare, pe capra trăsurii şi ţipă, cu gura pînă la urechi şi mîinile în păr :

— Surioasă, su-ri-oa-rااă... c-a pus pricuroru' vistavoii lui, su-ri-oa-rااă...

Gardiştii de pe toate străzile laterale vin în pas alergător spre centru, dînd ţignale de alarmă şi de disperare. Vistavoii de la prefectură, de la tribunal şi primărie răspund. Paznicul de noapte de la fabrica de calapoade l-a

sculat pe stăpîn. Fabrica fluieră prelung și asurzitor. Gardiștii fug de colo pînă colo. Pompierii strigă la gardiști. Orășenii strigă la pompieri. Gardiștii strigă la pompieri și la orășeni. Toți vor să afle ce s-a întîmplat. Nu știe nimeni. Se presimte, însă, că o mare nenorocire amenință orașul.

Mănăilă a avut grijă, din vreme, să ordone o retragere strategică, în pas alergător și fără gură, pe o stradă lăturalnică, să iasă în bulevard, după un ocol mare.

Pînă în zori, centrul a rămas în panică, în dîndăieli și nedumerire — o nebunie colectivă, cu coșmaruri, cu întretăieri de fugă prin zăpadă și pe coridoare. Cum nici o casă nu arde și nici un negustor nu zace, în sînge, sfîrtecat de pumnalele tilharilor, e rîndul babelor superstițioase să spună ce a fost. O bunică oloagă văzuse, trecînd pe sus, o pasăre cenușie, cu picioare de cal și cap de femeie. Alta e sigură că nevasta procurorului, lătrată de cățelul pămîntului, plecase prin oraș, cu toți morții după ea, să joace hora ielelor pe scările tribunalului și pe acoperișul foișorului.

Pompierii deshamă caii de la sacale, înjurînd.

Gardiștii s-au strîns grămadă, cu pistoalele în mîini. Dacă inamicul care tulburase ordinea publică va mai apare, ei vor face somațiile legale și vor trage, cu ochii închiși, spre cer — o salvă de autoritate și de salvare națională...

Mănăilă sare din trăsură în trăsură.

— A fost bună, nu ?

— Cine a zis să oprim la tribunal ?

— Eu, dragă. I-am spus lui Iancu, pe cînd eram la gară : facem o pauză demonstrativă la tribunal ! Așa protest popular mai înțeleg și eu.

Mănăilă rîde cu lacrimi.

— Unde credeți voi că era domnul... prim-procuror, cînd demonstram noi sub nasul lui autoritar și mofluz ?

N-ar ști nimeni să spună precis.

Spune Mănăilă :

— Sub pat, doamnelor și domnilor ! În fundul subpatului s-a ascuns, de frică ! M-a simțit că sînt afară, cu furia populară după mine. Cred c-a înțeles, acum, că nu se joacă dumnealui cu mine. Mîine, parcă-l văd, salutîndu-mă pînă la pămînt : saluuut, domnu Mănăilă ! Am să-i răspund, ca să vadă că eu sînt nobil și cu dușmanii mei incalificabili ! Dar am să-i răspund așa, peste umăr : salutare, mă, băiețaș...

Perspectivele se deschid surîzătoare, țară cu rîuri de lapte și miere.

— Dar prefectul, mîine, cînd m-o vedea ? Parcă-l aud : scumpul meu colaborator, ești un om de geniu și nimic altceva ! Prestigiul prefecturii se simte măgulit de opera dumitale drastică și meritată de paiața de procuror ! O să-i zică paiață, că nu se are bine cu el de la paradă, cînd i-a ocupat locul în tribună, că a zis : eu stau în primul rînd, că sînt mai ceva ca tine, un prefectoraș oarecare ! Cum am spus, doamnelor și domnilor, parcă-l aud pe conu Vintilă : dragă Mănăilă, să nu te superi dacă mi-am permis să te avansez în grad și să-ți ofer o diurnă de zece mii lei, recompensă națională ! Eu o să-i răspund așa... amical : dragă Vintilă, ești un om gentil și nu refuz banii, ca să nu te simți ofensat că nu-i primesc, dar să știi de la mine că opera mea socială nu are și nici n-o să aibă un obiectiv financiar...

Eroul popular ascunde, ca orice erou, o mare slăbiciune.

— Dar grecoaica, mîine, cînd o auzi ?

Mănăilă nu bănuie că frumoasa lui cu ochi în migdală face dragoste cu Sandu, în trăsura din urmă. Trădător și amic nesincer, mocanul trecuse peste inima sensibilă a eroului, fără pic de remușcare. Tot așa de nesinceră îl trădase nevasta lui Iani cu primarul, ca să-l trădeze acum cu Sandu, dragoste nouă cu mîngîieri calde și îmbrățișeri ce îi pîrîiau oasele — așa cum visase...

Ajuns în bulevard, convoiul face un nou popas, de astădată pentru aplanarea unui mare incident familiar.

Poporul se adună, cu lampioane și glume, în jurul trăsurii domnilor Hamparțun și Padulis. Marioara o freacă pe domnișoara Firfirică pe umăr, cu zăpadă. Fata plînge și înjură porcii. Pe umărul ei, în lumina unui lampion, picură sînge dintr-o mușcătură. Doamnele Hamparțun și Padulis țipă, lovesc cu palmele și pumnii, fără alegere, în respectabilii domni Hamparțun și Padulis, amîndoi supuși, primind loviturile consoartelor fără murmur.

Poporul aplaudă, cu rîs și îndemnuri.

— Dă-i !

— Fă-i giubenu armonică !

— Așa, madam — la carotidă...

Un bețivan e de părere că scandalul ca și nunta, nu are nici un haz fără lăutari. Face un semn. Țiganii înțeleg și încep să cînte. În jurul lor, cîțiva noctambuli se prind în sîrbă. Cercul jucăuș crește, adună toată întristata adunare în joc bătut, pe loc și pe vine ori în țopăituri și prinde trăsura cu spusul conflict familiar în mijloc.

Chiuiturile jucătorilor, cîntecul lăutarilor, plînsul și ocările domnișoarei Firfirică, țipetele consoartelor înșelate, trezesc cîinii răi și lupi, prin curțile boierești.

Mănăilă intervine energic.

— Vă rog, să fim serioși ! Și voi, cucoanelor, pardon, că vă zic așa : scandal în sînul familiei, nu pe bulevard — că ne facem de rîs, ca să nu mai vorbesc de compromitere și de ce va zice gura lmii !

Domnișoara Firfirică se refugiază lîngă Octav, care doarme răsturnat pe pătură. Doamnele Hamparțun și Padulis se trîntesc, grele și îndesat, pe genunchii bărbaților.

— Poftim, pipăiți și mușcați — că ne face și nouă plăcere, crailor...

Întîmplător, însă, doamna Hamparțun s-a aruncat în brațele domnului Padulis iar doamna Padulis stă pe genunchii domnului Hamparțun ! Schimb fără importanță. Cum ar spune doamna Padulis : simplu *change de place*...

Convoiul pornește pe bulevard, bine dispus, ca la o petrecere, spre cimitir.

În mahalaua calicilor nu mai doarme nimeni, de cîteva ore. Haimanalele trimise spre bulevard, să vadă ce se întîmplă, coboară în fugă pe străzile strîmbe.

— Țațo, vine moarta, bre !

Acum nu se mai strigă nimeni pe nume, peste gard. E o singură chemare : a clopotelor de la biserici.

Bat toate odată și rar, cum le place haimanalelor. Nu mai cîntă pe nas popescul : balang-balang, tras cu funia și de păr, din clopotniți, de mîna alcoolică a țîrcovnicilor. E un cîntec nou, care plînge pentru întîia oară în aramă, pentru o noapte de pomină, cu cer mai frumos, cu stele mai mari și lumină crudă de vis.

Grupurile pornesc în liniște, în pas tot așa de îndărătnic, spre strada cu boieri. În locul copiilor, rămași să doarmă sub plăpumi și țoale, în căldura închisă a odăilor și în grija icoanelor, merg bărbații, în bocanci și surtuc cu petice peste bluza albastră. Bătrînele au aprins lumînările. Lumina pune umbre pe figuri, le face prelungi.

Ce spusese domnișoara Firfirică la masa cu discursuri și linguri de alpaca, în gîndul calicilor e adevăr. Dacă popii cîntă la mort : veșnica pomenire, după carte, calicii spun : să-i fie țărîna ușoară, după datină. Credința lor de păgîni cu icoane și cruci închipuie, pentru morți, o suferință de dincolo de prag, un chin mai mare, că îl îndură în pămînt, pe întuneric, între strigoi dansînd și animale de apocalips, așa cum au să iasă din pămînt cînd s-o sfîrși omenirea, la anul de osîndă și de mîntuire 2000 de la nașterea pruncului cu aureolă. Chinul acesta îl îndură sinucigașii, de nu le dă dezlegare biserica și morții trimiși pe drumul fără întoarcere neplînși, fără flori și fără lumînări aprinse. Duhul rău din strigoi se învinge cu lumini. Mortul se frămîntă în pămînt, plînge, vrea să se închine dar strigoii îl lovesc peste mînă, să nu facă semnul crucii, care l-ar mîntui — strigă dar cățelul pămîntului latră mai tare, să nu i se audă strigătul. Cînd se face noapte, mortul iese din mormînt și vine în oraș, plînge la fiecare poartă, ca un milog, cerșind : o lacrimă, o lumînare, o floare ! Dacă cei vii nu i le duc la groapă, în prima noapte,

mortul se face strigoi și se răzbună amarnic, cum numai un mort știe să se răzbune.

Pentru Madona, să nu se mai frămînte în pămînt, să nu mai plîngă și să nu mai strige, pentru tihna nopților de odihnă și pentru visul fără spaime al copiilor, mahalaua calicilor urcă spre bulevard, cu flori, cu lumînări și ou lacrimi.

Budrugan, unul din cei șase ai grupului Mănăilă, povestește celor ce vor să-l asculte, cum a decurs trista ceremonie a înmormîntării. Ușierul de la prefectură e sigur că Octav a fost arestat și închis, dacă nu cumva i-au sfărîmat capul pînă acum, în beciul tribunalului. Doi boieri, îi auzise Budrugan vorbind, spuneau dimpotrivă că Octav nu venise la înmormîntare dinadins, între el și bătrînul colonel fiind dușmănie aprigă, de la nunta Madonei cu Ștefaniu.

— Ce să caut la înmormîntare ? îl întrebase Octav pe colonel, cu pumnii strînși. Stai tu lîngă catafalc, cu procurorul pe care le-ai ales ginere ! Stai cu el și pupă-l, pe el și pe moartă, că tu i-ai mîncat norocu, cîine bătrîn...

Fata popii din vale bănuie că Octav se frămîntă și geme, acum, în beciul tribunalului. Blestemă, oprită în mijlocul străzii, cu pumnii spre cer.

— Bate-i bunicule cu barbă albă, cu un car de icoane !

Se apleacă, într-un genunchi, scormone zăpada și lovește cu pumnul în groapa albă.

— Nu-i răbda, milostivule pămînt !

Se ridică și urcă, alături de ceilalți, bocind :

— Le-au mîncat coliva la amîndoi, su-ri-oa-re-loor... Ea în pămînt și el la închisoare, su-ri-oa-re-loor...

Două umbre se opresc, privind pieziș în susul străzii.

— Ce zici tu că-i asta, Pandele ?

— Care ?

— Daravela cu moarta și ce spuse Budrugan de boieri, că se dușmănesc.

Pandele rîde în el, răsucind o țigare.

— Putreziciune, vere ! Dealul se mănîncă singur ! O să-l vedem într-o zi lunecînd, ros pe dedesupt, spre vale...

Tovarășul nu răspunde.

Pornesc, alături, cu pas apăsat.

Sus, pe strada cu boieri, Mănăilă ordonă convoiului un popas.

— Să ne mai dezmorțim și să admirăm...

Mahalaua calicilor se vede, departe și în vale. Pelerinii sînt datori să admire, în cor cu Mănăilă, care are simț artistic.

— Ia uite-i cum vin, de jos în sus, cu lumînări aprinse, ca de la înviere !

Cucoanele găsesc că e o priveliște fermecătoare. Cartoforii, pasări hoinare, sînt convinși că o noapte frumoasă ca acum n-a mai fost de cincizeci de ani. Marioara ascultă clopotele și se înfioară : să crezi, parcă nu le trage mînă de om, așa cîntă...

Domnișoara Eirfirică e mîndră.

Iancu învîrte cădelnița, de pe capra trăsurii lui Șmil, spre mahalaua calicilor și cîntă pe nas : veniți să luați lumină, da' veni-i-iți mai repede, fi-i-lor, că ne iaaa dracu de friiig...

Abia acum o vede Mănăilă pe grecoaică, în trăsura lui Sandu. E așa de surprins, c-o lasă singură pe Marioara și se apropie grabnic de amanta care adoră migdalele.

— Voi, doamnă, la ora asta, într-un pelerinaj nocturn și pios ?

Mănăilă nu e gelos pe Sandu. Știe că mototolul de mocan nu se pricepe în dragoste. Cu Marioara, însă, nu mai are nimic de spus. Ar fi bucuros să scape de ea, s-o lase plocon lîngă Sandu și să plece cu grecoaica în trăsura lui, să-l vadă, pe teren și deaproape, comandînd un oraș generos. Grecoaica îi mulțumește pentru o invitare așa de gentilă, dar preferă să rămînă lîngă Sandu, pentru că e pătura groasă și e locul cald.

Mănăilă, în fața unui refuz așa de categoric, salută glacial și se retrage, demn, resemnat să rămînă, mai

departe, lîngă Marioara. Restauratorul, însă, și-a chemat consoarta în trăsura lui episcopală. Eroul rămîne singur și melancolic. Tot așa de crudă cu el, îl refuză și domnișoara Firfirică. Fata cu fundă și mărgele rămîne lîngă Octav, care plînge, somnoros și inert, că e orfan pe lume ! Ca să-l mîngîie, domnișoara Firfirică l-a prins în brațe, îl leagănă și-i cîntă la ureche :

străină-s, Doamne, străină,
ca și mierla din grădină...

Octav își bălăbăne capul și mîinile :

— Soro ! Ma soeur ! Meine liebe Brüderin...

Face eforturi peste puterile lui, să ridice capul și să deschidă ochii.

— Așa se zice : brüderin ? Nu știi ? Ești o proastă...

Rîde, se încruntă și strigă.

— Sandule ! Ce se petrece cu mine, fraților... ?

Mahalaua calicilor a ajuns, prin toate străzile, pe bulevard. Strada largă, pînă aproape de cimitir, e plină de umbre cu figuri prelungi, în lumina lumînărilor. Sania, urmată de cele zece trăsuri, își face loc, cu greu, prin mulțime. Calicii merg pe trotuare, pe stradă, înainte, în urmă, pe lîngă trăsuri.

Haimanalele au ajuns la cimitir.

Convoiul se apropie cîntînd : veșnica pomenire. Un cor impresionant de cîteva sute de inși, pe care Mănăilă îl conduce cu talent de mare dirijor, agitînd în aer, din cîrca lui Șmil, două șipci cu lampioanele în flăcări. Clopotele din mahalaua calicilor se aud departe, ca o îngînare. Clopotele din turla cimitirului plîng aproape și impresionant. Nu mai rîde nimeni. Prin trăsuri n-a mai rămas o mînă sub pături. Doamnele Hamparțun și Padulis nu mai stau pe genunchii soților. Femeile nu mai pot să cînte, sugrumate de plîns. Fata popii din vale urlă, urcată în sanie, cu sicriul gol în brațe.

— Ia-ne lacrimile, surioară, ia-ne florile și lumînările, surioară !

Din trăsură, cu Octav în brațe, domnișoara Firfirică se ia la întrecere cu bocitoarea din sanie.

— Of, pămînt, pămînt, pămînt...

Femeile nu-și mai pot stăpîni lacrimile. Fiecare are un mort, pe care-l boceşte acum. Mamele își plîng feciorii, fetele își plîng mamele și surorile, nevestele pruncii. Toți morții din cimitirul care e mai aproape, cu fiecare pas, sînt chemați pe nume. Nici bețivanii, guralivi și veseli pînă acum, nu mai spun snoave. Simt și ei, așa cum li se umezesc privirile, că asta e înmormîntare a d e v ă r a t ă...

A fost uitat procurorul, cu cordoanele lui de vistavoi. Singur Mănăilă nu-l uită, singur el a rămas fiu al orașului ultragiat. Numai el nu plînge.

Plutește, peste durere, senin și în cîrca lui Șmil, agitînd lampioanele aprinse...

DEȘTEPTARE CU NEDUMERIRI ȘI MUSTRĂRI

Octav mișcă mîna, o poartă pe frunte și în păr.

Se simte slab. Deschide ochii, încet. Lumina se cerne prin gene. Mîna, cu mers de furnici în palmă, pipăie :

Octav privește, nemișcat : lîngă pat e o masă, pe masă o sticlă cu apă. Ochii lunecă : pe tavanul aproape de un alb murdar, pe zid.

Un luminiș în gînd : sticla cu apă, care trebuia zvîrlită în geamuri ! Așadar : camera de han boieresc, din care fugise cu Sandu, să scape de spaima celor patru ziduri. Nedumerire : cînd, cine l-a adus înapoi ? Pleoapele recad, obosite.

Octav întrebase fără răspuns. În cameră e frig. Brațul e rece, așa cum a fost scos afară, peste plapumă. Octav caută mîneca, pe care o bănuie resfrîntă, s-o tragă în jos. Palma a rămas, caldă, pe umărul rece. Nici o urmă de mînecă. O nedumerire nouă : brațul e gol.

Octav se simte gol, sub plapumă, ca într-o cadă cu apă încropită. Rămîne, cîteva clipe, cu capul îngropat în perna albă, tot așa de alb. Cine-l dezbrăcase, cine îl aruncase, gol, sub plapumă, într-o cameră cu număr 3, într-un pat care primise doi morți cu tîmpla cuib pentru glonț. Se ridică repede în cot, să scuture somnul din gene, să vadă mai bine : masa, sticla, zidul, tavanul murdar. A rămas, fără gînd, încremenit : lîngă el, tot așa de goală, doarme domnișoara Firfirică...

Octav uită să se frece la ochi, cum face obișnuit în împrejurări la fel, să se întrebe : nu văd bine ori visez ? El vede bine, pipăie părul în cîrlionți al domnișoarei Firfirică și brațul ei îndoit, cu palma sub cap. Nici nu e vis : fata de la gară, domnișoara din mahalaua calicilor, dormise și doarme lîngă el ! Nu înțelege, însă, cine o adusese în cameră, cine a dezbrăcat-o și...

Octav vorbește cu el, în gînd, cum ar vorbi cu cineva de aproape.

— Să încercăm să ne liniștim, că altminteri o luăm anapoda și nu mai înțelegem ! În primul rînd, fac un efort să nu gîndesc la nimic. Acum să alegem, una cîte una și cu grije, amintirile — să vedem, scumpe domn și scumpă domnișoară, ce a fost cu noi și prin ce concurs demonic de împrejurări am ajuns, sub plapumă, așa cum ne vedem acum, din nefericire...

Octav știe că plecase cu Sandu spre gară. De unde ? De la cimitir. Se rectifică : nu se poate ! De la cimitir, spre oraș, se opriseră pe bancă, în fața casei cu cioclii, cu dascălii și doliul scuturat și strîns în patru, în opt. De acolo s-au dus la Sandu acasă. Deci, de la el, de pe strada cu întuneric, au...

Octav își mușcă buza, cu îndoială.

Își amintește că plecaseră spre gară după ce-i povestise Sandu ce se întîmplase la cimitir, cu maiorul de roșiori și grecoaica. Nu e sigur, însă, dacă mocanul își povestise aventura acolo, pe banca de pe bulevard sau la el acasă. Probabil pe bancă. Octav nu intrase în chilia de pustnic a uriașului. A rămas la poartă. Un amănunt, pe care îl reținuse, uimitor : o flacără mică, luminînd clanța de la ușa cu lacăt. Alt amănunt : povestind, Sandu zvîrlise florile în sus și...

Pe bulevard, Sandu nu avea flori. Le cumpărase în centru, de la...

Cînd cumpărase mocanul flori : plecînd spre cimitir sau la întoarcere ?

Florile ce rost au ? De ce vrea el să știe cînd le cumpărase Sandu ? Asta nu are nici o importanță. El trebuie

să-și reamintească un lucru : unde și cînd îi spusese Sandu că maiorul de roșiori...

Ce legătură are maiorul de roșiori cu fata care doarme lîngă el, cu sticla de pe masă și cu Sandu ? Taina rămîne una, pentru Octav : cine l-a adus în cameră, cine o dezbrăcase pe fată și o adormise lîngă el, cu palma sub cap și surîsul pe figură ?

Gîndul se încurcă, fir — se rupe...

Octav face un salt în amintire.

La masă, în gară, fata cu fundă și mărgele era lîngă el. L-a întrebat dacă e adevărat că venise cu pistoale, să-l omoare pe Ștefaniu iar el i-a răspuns că își primește amantele în pijama, acasă și...

Octav ar mușca de plapumă ori ar lovi cu pumnii în zid, de ciudă. Simte că iar se încurcă. Spune tare, cu broboane reci pe frunte :

— Să ne liniștim, că o luăm anapoda...

Trec, în filmul rapid al amintirii, icoane fugare : un lampion, un bătrîn care vorbește, un Mănăilă aproape cu cap diform, o doamnă care surîde și...

Octav face involuntar, cu mîna, un gest de reținere a gîndului salvator. O doamnă grasă, cu păr blond, cu aluniță : pentru ea povestise el cum își primește amantele. Își aduce bine aminte că doamna blondă îl rugase, mîngîindu-l cu mîna pe picior în sus și pe sub masă, să-i spună dacă îl iubesc bucureștencele și unde le primește. El îi povestise tot și — pe urmă...

A mai fost ceva, pe urmă ?

Octav e ferm decis s-o scoale pe fată, s-o întrebe.

A rămas cu mîna întinsă spre umărul ei — mîna șovăie, se lasă, moale, pe plapumă. Nu are curaj s-o miște.

Domnișoara Firfirică doarme cuminte ca un copil, răsuflînd ușor. Fardul s-a șters, funda s-a desfăcut, părul negru face perna mai curată. Octav o privește lung, tăcut și se miră : abia acum vede că fata din mahalaua calicilor are o figură interesantă. Descriind-o pentru cineva de departe, într-o scrisoare, Octav nu ar face operă de funcționar la biroul pașapoartelor. Nu i-ar spune că are

frunte lată ori gura potrivită. I-ar mărturisi, numai, că e frumoasă domnișoara Firfirică pentru că așa o simte în el, acum — că figura, în fiecare trăsătură, cu fiecare înfiorare a buzelor, îi spune tot ce bănuie el frumos în gîndul și în inima fetei cu panglică și mărgele.

Octav s-ar apleca ușor, cu ochii închiși, să-i simtă răsuflarea pe frunte.

N-a mai rămas taină pentru el.

Acum înțelege tot ce a fost. Se îmbătase, la gară, așa cum se îmbătaseră toți. Mănăilă a avut o idee genială și de prost gust : i-a adus pe amîndoi la hotel, i-a dezbrăcat și i-a trîntit, unul lîngă altul, sub plapumă.

Acum stă cu Sandu la café-biliard «Andrianopol» și rîde — fac haz amîndoi și găsesc gluma proverbială.

Octav se indispune.

Fata lipsise o noapte de acasă — o fi fost așteptată, cu neliniște și presimțiri.

Are și Octav o presimțire, așa cum se retrage, mic, cu spaimă, sub plapumă și cît mai departe de fata care doarme.

— Ce-o să zică, ce figură și ce scandal o să facă domnișoara din mahalaua calicilor, cînd s-o trezi, goală, într-o cameră de hotel — cînd o înțelege că a dormit așa, o noapte întreagă, lîngă el ?

Octav sare jos din pat, umblă repede și în vîrfuri prin cameră, își caută și adună, de pe jos, de pe tăblia patului și de sub masă : ciorapii, cămașa, pantalonii. Stă o clipă cu ele în brațe, nu știe ce să facă : ar sări pe geam, s-ar topi prin ziduri. Se vede, așa cum e acum, în oglinda șifonierului. Ar rîde, nebun, răsturnat pe scaun și nu are curaj să miște pleoapele. Dacă se scoală fata și îl vede gol, cu hainele la sîn, ca un pui de țigan pe o margine de lac ? Se apropie, tot așa de atent și grabnic, de masă. Îmbracă un ciorap, cu mîinile tremurînd, pe dos. Îl scoate din picior, îl întoarce și îl îmbracă iar. Un pantof nu se vede. O să-l caute mai tîrziu. Nu mai are un buton la cămașă. Pantalonii sînt întorși pe dos. Octav se ia cu

mîinile de păr : sfîntule, ce-o fi fost cu el, azi noapte ? Umblă în patru labe, pe sub masă și scapără chibrituri. A găsit un buton, pantoful e tocmai la ușă, bretelele atîrnă pe zid, prinse în cui invizibil. Ridică mîna, să le ia și rămîne cu mîna întinsă.

Domnișoara Firfirică a deschis ochii încet, tot mai mari și surîde blînd.

— Bună dimineața, Octav...

Întinde brațul spre el, ca o chemare.

Octav face, în apropiere, pasul mic și rar. Calcă șchiop, cu un pantof în picior. Surîde în neștire. E sigur că fata e încă sub vraja somnului, că n-a înțeles bine ce-i cu ea și unde se află. Furtuna nu va întîrzia. Va fi plîns și învinuiri, amenințări. I se usucă buzele, cum spune, silit să răspundă tot așa de muzical :

— Bună dimineața, domnișoară !

Octav e lîngă pat.

Domnișoara Firfirică îl privește, lung și nu mai surîde. Pîndește, în mîna care sgîrie plapuma, o amenințare. Octav e gata s-o implore să facă orice, numai să nu țipe, să nu se afle în hotel. O s-o convingă că el n-are nici o vină, că nu știe ce s-a întîmplat, că au fost amîndoi victimele unei farse idioate. Dar, domnișoara Firfirică nu-l lasă să deschidă gura. Se încruntă, se strîmbă la el și scoate limba.

— Prostule ! Să nu mai minți la cucoane cu amantili tale, care le primești pe blană, că acum știu cine ești și te dau de gol, că ești un mototol care adormi cu spatele la ele și sforăi...

Ca să-l pedepsească la fel, se întoarce și fata cu spatele la el și trage plapuma peste cap, să nu-l mai vadă.

Octav ridică din umeri : asta ce-o mai fi ? Oricum, e bucuros că scapă de scandal. Tot ce-i rămîne de făcut : să se îmbrace repede, să plece în oraș, să-l caute pe Mănăilă și să-l ia la palme ! Dacă distinsul amic e un idiot iar domnișoara o nebună care nu știe ce spune, Octav le va dovedi, amîndurora, că orice glumă are o margine și orice tiflă care i se face nu rămîne fără...

S-a oprit lîngă pat, cu un chibrit aprins în mînă. Surîde, în jocul cu scăpărări mici al flăcării.

Tot așa îi spusese Madona : prostule, pe stradă, cînd i-a smuls ziarul din mînă.

Tot așa scosese limba le el...

Madona !

Octav stă pe scaun, cu capul în palmă. A utiat de hotel, de domnișoara Firfirică și de bănuita farsă a lui Mănăilă. Simte cum se adună și urcă în el un cîntec, ca un neastîmpăr de vrabie pe o creangă cu muguri deschiși. Il vede pe Mănăilă trecînd, cu jerbele după el și nu se mai cutremură. Spune rar : aici odihnește Madona cu trandafiri din visul lui Octav ! Nu e trist. Surîde vag. O lacrimă, dacă ar pica în palmă, ar aduna toată lumina din gînduri și ar risipi-o...

Ar fi o lacrimă cu răsfrîngeri de soare și limpezimi de cîntec...

Domnișoara Firfirică a scos capul din plapumă și rîde.

— Supărare mare ce ești, hai să ne împăcăm !

Octav nu răspunde. Stinge țigara, lovind-o nervos de masă. O fărîmă în palme, o aruncă și se ridică.

— Te rog să mă lași în pace !

O privește supărat, peste umăr, ca o dojană în gînd : se făcuse un pic de lumină în mine și mai readus, cu rîsul dumitale, în camera asta mizeră de hotel ! Tace dojana și o resfrînge în ochi. Domnișoara Firfirică a înclinat capul pe umăr, ca un copil certat aspru pentru o vină care nu-i a lui.

— Ce-i cu tine, Octav ?

— Ar fi mai logic să întrebi : ce-i cu noi ? Așteptam să te miri, să te uiți, ca mine, pe ziduri și să nu înțelegi unde te afli, cum ai ajuns aici, să te revolte gluma lui Mănăilă, care te-a culcat, goală, lîngă mine ! Preferam, în definitiv, să faci scandal, să plîngi, să aduni tot orașul la ușă, să ne vadă...

Domnişoara Firfirică se miră :

— De ce te superi ? Îmi pare rău că te superi.

Surîde, cu teamă că va dezlănţui o nouă furtună şi cu dragoste.

— Cînd te superi, nu mai eşti frumos...

Octav se plimbă, cu cravata pe umăr, ca o dîră de sînge pe albul cămăşii. Spune, pentru el : de ce să mă supăr ? Ar fi inutil şi ridicol. Fata nu are nici o vină. E mai inteligentă ca el. Ia gluma aşa cum e. Oricît ar fi fost de stupidă farsa lui Mănăilă, e mai stupid el, că se frămîntă şi ţipă. O să strige la Mănăilă, în oraş. Acum ar face bine să se îmbrace mai repede şi să plece — s-o lase pe fată singură. N-o să sară, goală, de sub plapumă, cu el în cameră ! Simte, însă, în el şi în aer, o fierbere. O nemulţumire, de el şi de tot ce face. Un măr al discordiei, care cade între el şi domnişoara Firfirică, dincolo de farsa scobitoarei cu galoşi.

— Dumneata ştii cînd ai fost adună aici ?

— Cum să nu ?

Domnişoara Firfirică a răspuns simplu.

Octav scapă vesta din mînă.

— Ştii ?

— Ştiu.

Nu mai înţelege nimic.

— Mă rog, a fost o glumă a lui Mănăilă, ori... ?

— Nu, Octav, a fost ceva... serios ! Dacă nu eram eu lîngă tine, te uitau dormind în zăpadă.

Octav a mărit ochii pînă la durere.

— La gară ? Adormisem în zăpadă, la gară ?

— Nu la gară, la poarta cimitirului...

— Cînd ?

— Azi noapte.

Octav îşi muşcă buza, să nu strige : minţi, azi noapte am fost la masă, în restaurantul gării !

Domnişoara Firfirică se miră :

— Tu nu-ţi mai aduci aminte de nimic ?

Rîde şi se bucură, lovind cu picioarele sub plapumă.

— Dormeai pe un morman de zăpadă, ca un copil de bodaproste...

Povestește, zvîrlind rotogoale mari de fum spre Octav.

— În spaima care-i cuprinsese pe toți...

Octav ar voi să întrebe : de ce spaimă ? Dar e așa de nerăbdător să afle, cît mai repede, tot ce se întîmplase, că repetă, peste întrebare :

— Spune ! Spune, te rog...

Fugiseră, unii cu trăsurile, alții peste cîmp, în oraș. Ea rămăsese, singură, lîngă Octav. Dispăruse și Sandu. S-a rugat, a plîns : cum să-l lăsăm dormind în zăpadă ? N-a vrut nimeni s-o asculte. A fugit în cimitir, i-a spus lui Sandu, el i-a spus lui Iancu de la gară, care :

— Te-a adus în cîrcă pînă aici !

Iancu îl dezbrăcase și îl urcase în pat.

Octav are o întrebare logică :

— Mă rog, ce gust pe Iancu să mă dezbrace și de cămașă ?

Nu-l dezbrăcase el.

Iancu o sfătuise așa pe domnișoara Firfirică :

— Să nu-l lași singur ! Poate i se face rău, că e beat ca un porc.

Octav se zbătea, vorbea neînțeles, mototolea un colț al cearceafului în mînă, încerca să-l rupă. Domnișoara Firfirică muiase un șervet și i-l pusese pe frunte. Apa rece îl mai liniștise. Se ruga, trăgînd de mîneci și de guler :

— Dezbracă ! Tot, scoate tot...

Îl lăsase, gol, sub plapumă.

Octav adormise tîrziu. Ea sta pe un scaun, lîngă el. Ca să nu i se facă urît, se gîndise la tot ce se întîmplase, la Octav și în urmă : la viața ei de domnișoară Firfirică din mahalaua calicilor. Ar fi adormit, cine știe cînd, pe scaun, dacă Octav nu s-ar fi zbătut în vis și n-ar fi aruncat plapuma de pe el, cu piciorul.

Fata își mușcă pumnul adînc și tace, cu ochii în jos.

— Și... erai așa de frumos, că am uitat să te învelesc !

Plînge, mică lîngă el :

— Pe urmă, n-am știut ce fac...

Octav îi prinde capul în palme, cu un sentiment ciudat de dragoste și nedumerire. Mai găsește în inimă, pe fund, după atîta risipă de gînd și plîns o mîngîiere—pentru sora care nu îl lăsase să moară în zăpadă, pentru fata care uitase să-i învelească goliciunea, pentru demonul mic ce îl amenințase că o să-l dea de gol în fața cucoanelor cînd o mai povesti aventuri de dragoste.

— Nebună mică ! Nu ți-a spus Mănăilă că sînt un mire neferice în doliu ? Iar domnul Iancu de la gară, nu ți-a spus că sînt beat ca un porc ? Nu simți cum plutește umbra Madonei între noi, ca un vînt de înstrăinare ? Nu-i așa că mîine o să rîzi de mine ? Ba da ! Ai să povestești tuturor : am dormit o noapte lîngă el și nici nu m-a sărutat...

Părăsită pe brațul lui, domnișoara Firfirică a închis ochii și pare că nu mai respiră. Numai gura se înfioră și mișcă buzele. Gura singură mărturisește dorința, o dorință care i-a supt tot sîngele din figură.

Octav vede în păienjeniș și în amintire.

Se surprinde rîzînd :

— Știi la ce mă gîndesc, așa cum te dărui, goală și superbă, brațelor mele? Că acum nu ești obscenă, cum erai azi noapte : cu bluza roșie și roșu în obraz, cu fustă scurtă și funda albastră, în părul cîrlionți. E ceva care îți sanctifică goliciunea ! Poate perfecțiunea formelor. Tu ești legată de mahalaua calicilor numai prin fundă și mărgele...

Glumă și dojană :

— Prin fundă și prin vînătăile de pe pulpe.

Domnișoara Firfirică se zmulge din mîinile lui, sare jos și se repede la oglindă.

— Porcii !

Sînt așa de barbari ibovnicii din mahalaua calicilor ?

Fata se încruntă.

Închide ochii strîns, de supărare și țipă :

— Ce ibovnici ? Eu n-am ibovnici ! Pînă la tine numai mama, care mă scaldă sîmbăta în albie, m-a văzut goală. Mă vezi tu că ești... Octav !

Domnișoara Firfirică își mușcă pumnul— caută, în gînd. Ar voi să-i spună cum îl vede ea, cum îl simte, cum îl leagănă în visurile ei de fată mare, cum s-ar dărui și fără murmur făt-frumosului venit să răzbune fata moartă în turn. E tristă și rămîne în picioare, cu bărbia în pumn și cu cotul în palmă :

— Sînt o proastă — nu știu cum să spun...

Se supără că e proastă și țipă o amenințare :

Să nu-mi spui mie că am ibovnici că te bat și mă zvîrl afară prin geamuri !

Plînge în oglindă :

— Vînătăile... care le vezi, de la porcii de Hamparțun și Paludis, azi noapte—în trăsură...

Spune tot ce a fost, după masa din restaurantul gării.

— Ca să scap am venit la trăsura ta.

Mihnită, îl prinde de păr și trage, cu ciudă.

— Și tu ești un porc ! Cînd am venit eu la trăsură, tu... pentru madam Hamparțun era vițel care suge pentru madam Padulis uger de muls !

Îl lovește cu palmele, mici și repede.

— Să știi că sînt geloasă !

Plînge în pat, sub plapumă.

Octav ar face haz, ar trage de pe ea și ar mîgîia-o, ar lua-o pe umeri și ar juca prin cameră, dacă nu l-ar pironi pe scaun gîndul cu nedumeriri.

— Eu ? Am fost în trăsură cu...? Am făcut eu ce...? Am luat eu parte la o mascaradă așa de odioasă, care... un ultragiu adus durerii mele și...? Am dus eu mascarada pînă la cimitir, pînă la mormîntul..?

— Nu !

Cînd au intrat cu cosciugul gol pe poarta cimitirului, s-a auzit un țipăt. Nu știa nimeni ce se întîmplase. Cei din cimitir voiau să fugă afară, cei de afară voiau să in-

tre, să vadă ce a fost. Se călcau în picioare, se loveau, au răsturnat coșciugul în zăpadă, cu sanie cu tot.

Tîrziu cînd s-au liniștit : le spusese haimanaua de ce tipase, au avut curaj să se apropie de mormîntul Madonei. În lumina lampioanelor : procurorul Ștefaniu, mort, căzut peste coroane, împușcat în cap.

Intendentul cimitirului îl văzuse, de vreme, intrînd cu flori.

Groparul îl auzise plîngînd.

— Altceva, nu mai știa nimeni nimic...

În fața cadavrului, numai ca să se afle în treabă, după opinia domnișoarei Firfirică, Dincă pensionarul a ținut un discurs.

— Iată, întristata adunare, adevărul meu, pe care nu l-a crezut nimeni : unul, Ștefaniu, se împușcă pe mormîntul Madonei, altul doarme beat ca un porc, în trăsură.

Mănăilă îl apărase pe Octav, cu un alt discurs.

Orășenii se împărțiră în două tabere.

Nu se știe cine a dat prima palmă.

Se prinseseră de piept : doi, patru zece, toată întristata adunare, bătaie în toată regula, la început cu palmele, cu pumnii și picioarele, în urmă cu șipcile de la lampioane și crucile smulse din morminte.

Mănăilă a fost umplut de sînge. L-a dus Sandu, în cîrcă la spital.

Domnișoara Firfirică povestește și rîde cu lacrimi :

— După bătaie, rămăsese cimitirul berc ! Toate crucile era grămadă, pe aleea principală. Zice că mîine o să cheme itidentu tot orașu, să-și ia fiecare crucea și s-o înfigă la mortului dacă și-o mai aduce aminte unde i-a fost groapa...

Octav nu mai aude. Face pași mici și repezi, în cerc tot mai strîns, în jurul mesei.

Sticla zboară în geamuri...

OMUL CARE A ÎNVINS VIAȚA

De cînd m-a lăsat singur fata din mahalaua calicilor, care mi-a povestit tot ce s-a întîmplat azi noapte (unde ai fost, camarade de pe front, de ce nu m-ai zmuls din mascarada aceea dezgustătoare ?) mă plimb pe lîngă ziduri și printre scaune și stau de vorbă cu mine ori mă opresc în fața șifonierului, să mă cert cu nebunul care dă din mîini și mișcă buzele în oglindă.

Am încercat să recapitulez, clipă cu clipă, tot ce a fost, să mă recunosc : gest cu gest, de cînd am primit telegrama și pînă acum—să găsesc o fărîmă de adevăr, o logică, un rost al acestor aproape douăzeci și patru de ore de zbucium, de coșmaruri și de haos...

Spovedania de acum, pe care o spun pentru tine ca să pot sta încă o dată de vorbă cu mine, va crește poate licărul pe care l-am închis aici, sub frunte—cu spaima copilandrului care ascunde lumina de la înviere în pulpana hainei, să nu i-o stingă vînt rău.

La cimitir, după ce am plîns, mă împăcasem cu mine și în gîndul că o pierdusem, abia acum și fără întoarcere, pe Madona din visul meu de dragoste.

Am înțeles, plecînd de la mormînt, că încep și eu să fiu un om mort. Nu m-am plîns. Se limpezeau în mine fărîme de cer (cerul bun, boltit peste parcuri dar și peste ruini, la fel) găsisem în gîndul dureros de inutilă de acum întîrziere pe drumuri, un reazem.

Era un fir, era un rost : în tot ce se întîmplase, în tot ce se întîmplă acum.

Mascarada de azi noapte, însă, a tulburat apele.

Copil, mă scăldam odată, în arșița unei veri, într-o gîrlă de țară, undeva, la un conac. Mă săltam în vîrfuri, de cîte ori apropiam nisipul sub picioare, să mă fure apa repede.

Pluteam, țopăind prin gîrlă, de la o podișcă de lemn spre o salcie pletoasă, în umbra căreia se scăldau numai oamenii mari.

Am simțit, la un moment dat, că fuge nisipul cu mine. Trecusem, în joacă, sub salcie, unde era gîrla adîncă.

M-am dus la fund...

Îmi clocotea apa în urechi și dam din mîini.

Asta era tot...

Nu gînd și nu spaimă.

Asta ar fi fost tot...

În zbatere, însă mi-am simțit brațul atins și am întins mîna, am căutat, am prins ceva. Înțelesesem. din simpla atingere cu viața din afară : o creangă de salcie, probabil, că sînt în primejdie de moarte.

Apa clocotind în urechi nu-mi spusese nimic. Eram convins, așa cum mă da vîrtejul rostogol la fund, că tîrăsc după mine salcia, cu tot malul, cu sat și conac.

M-au scos în lumină, nu știu prin ce minune, doi flăcăi voinici. Abia mi-au descleștat mîna cu care apucasem, în apă, orb.

Mă prinsesem, ca să mă salvez, de o frunză...

Ascultînd-o povestind pe fata din mahalaua calicilor, mă urmăream conștient cum lunec, cum mă pierd, cum se risipesc toate înțelesurile și rămîn din nou fără reazem : în mine, în suferința cu care mă împăcasem. Ca odinioară în spaima morții, am întins mîna, m-am prins, poate tot de o frunză m-am prins, dar m-a scos singură la țărm, liman care zvîrle o lumină nouă, revelatoare, asupra întîmplărilor de azi noapte, de ieri, de acum un an...

Pe front, în odihna fără somn a adăposturilor ori afară, pe cîmp în plină noapte și plin bombardament, în vreme ce fiecare din voi era bucuros să afle un refugiu

prin tufe și prin gropile de obuz, eu uitam de moarte ori încercam s-o apropii și mai mult, întrebîndu-mă: de ce bombardament, de ce ucidem și ne lăsăm uciși? Mai tîrziu, întors în orașul pe care nu-l mai recunoscusem și nu mă mai recunoscuse, am rămas Veșnicul Nedumirire de pe front. La fiecare pas, pentru orice întîmplare, eram o întrebare fără răspuns: de ce suferim și ne frămîntăm, cu ce rost, care-i taina? Cîtva timp am căutat un luminiș în cărți. M-am convins că tomurile și sistemele de ieri sînt și vor rămîne, de acum, prafului și greierilor. Pansamentele, cu care își legase rănile și mințise durerile umanitatea de dincolo de pragul războiului, erau prea mici ori rănile noastre prea adînci ca să le mai putem tămădui cu ele.

M-am întors în urmă, să caut adevărul printre oameni ori să-l aflu în mine, bob de nisip pe care încercam să-l adun și să resfrîng universul.

Nevoia asta imperioasă de cunoaștere, de adevărata dezlegare la ochi, nu era la mine o simplă preocupare de profesionist, mai mult sau mai puțin, al tumbelor cerebrale în cercurile divinei de scut, lance coif și paspicul de grîu. Căutam acel adevăr unic, mare, limpede, care trece prin și pe lîngă noi — pe care-l bănuiam în mine, lîngă mine, în orice faptă și la orice pas.

Odată, pe terasa unui local de noapte, am văzut un spectacol rar.

Un om, pe vremuri număr senzațional în programul unui circ de bîlciuri, se urcase pe o masă. Era o figură spînă, fără culoare, fără etate, o mască imobilă peste gura cu buze supte și ochii inexpresivi. Saltimbancul lucra cu două dispozitive de sîrmă, al căror capăt, pămătufe de vată muiate în spirt, era aprins. Omul firește: îmbrăcat sărăcăcios, împrumutase—în primă figură a spectacolului, o atitudine de monument al mizeriei umane: drept, cu călcîile lipite și capul dat în silă pe spate, cu brațele deschise și frînte, de la cot, în sus. În pumni, amîndoi în dreptul umerilor, erau strînse cele

două dispozitive aprinse, care încadrau capul măscăriciului într-o aureolă de flacări.

Omul a deschis gura și a închis-o peste flacăra unui pămătuf. O clipă numai — și l-a scos din gură stins. A repetat jocul și cu celălalt pămătuf.

Saltimbancul aștepta dar noi uitasem să aplaudăm...

Omul a readus întîiul pămătuf în dreptul buzelor și scuipînd flacără, din gura fără dinți, l-a reaprins. O minune care a reaprins, un moment mai tîrziu, și dispozitivul secund.

După fiecare figură, fosta glorie a circului se înclina și striga :

— Augusta !

Se crucifica, umbră pe fundalul de întuneric, de cîte ori striga numele scump :

— Augusta...

Am spus, fără glas, cu fața în palme :

— Ecce Homo !

Cineva se revoltase :

— Spectacolul acesta e un ultragiu adus fiecăruia din noi, dacă simțim, în fiecare din noi, un om...

Amicii de la masă discutau cazul în sine. Omul era un profesionist ca oricare altul, singura lui meserie fiind să mănînce foc și să scuipe flacări, ca să poată, în urmă, să mănînce o pîine și să scuipe plămîni. Mai sînt profesiuni ce fac din om un animal inferior. Era, oricum, o deosebire. Dacă în fața unui hamal, a unui măturător sau a unui curățitor de vespasiane, ai un sentiment de milă profundă, de pravoslavnică înțelegere a destinelor umane, în fața omului acela de pe masă încercam un sentiment de oroare, de revoltă și de renunțare la noi și la gînd.

— Simt nevoia să-l iau la palme dar și să plîng pe umărul lui, ca pe umărul unui frate...

Amicul care se revoltase ne amintise că sînt profesii de sentiment generos, cum sînt și profesii — viciu ori profesii — ispășire. Mascalțonul care strigase : Augusta, era așadar un om vicios sau o victimă — poate o victimă a propriului viciu.

Amicul acesta descoperise adevărul, un adevăr pe care și eu începusem să-l întrevăd : profesiunea cu flagelări pentru fiecare din noi, era un ultim și suprem omagiu, pe care omul care scuipa flacări voia să-l aducă Augustei, bestia cu priviri enigmatice care apăruse în acel moment lîngă el, ca să surîdă, peste umărul lui, sfinx haimana în vreme și blestem...

Nestăpînit, mă apropiasem de masa lor, strigînd :

— Cine e Augusta ?

Tresărind, zmuls parcă din vis cu coșmaruri, omul s-a clătinat iar cele două flacări au căzut la picioarele lui, ca o dezlegare din farmec. Mi-a răspuns, ca un medium în transă :

— Augusta e viața ! Augusta e bestia și e logica destinului meu ! De treizeci de ani luptăm. Va veni o noapte care va răscumpăra toate umilințele, toate lacrimile și...

Augusta era viața, sub masca destinului lui — viața care surîde sub masca și în destinul fiecăruia din noi. În noaptea aceea de ultragiu începusem să întrevăd adevărul pe care l-am prins în mînă : viu, murdar, revelator — aici, în camera asta de hotel și în jocul triplu de măști din oglinda șifonierului de colo.

Să coborîm, cu lampa lui Aladin în mînă, în amintire...

Niciodată nu am fost un concubin preferat al vieții. Nu știu de ce și de cînd, se născuse o luptă surdă între noi. De cîteva ori, am fost dispus să-i fac concesii mari și s-o omagiez, recunoscînd că nu se mișcă un fir de iarbă fără rost, că în orice cădere legănată de frunză veștedă e o semnificație și în orice moarte un rost, mai presus de noi și numai al vieții, doamna și stăpîna tuturora.

Actul acesta de supunere oarbă nu o îmblînzise. Cum ți-am mărturisit azi noapte, viața întotdeauna și-a bătut joc de tot ce mi s-a părut frumos și trainic, în fapta și în elanurile mele. Mă mulțumisem să surîd și să suport, cu stoicism, toate capriciile ei de amantă unică. Mai mult, ca s-o conving că jocul ei de minune răsărită, prin spuma valurilor, din smîrcurile de la fund, nu mă supără, am început să-mi bat singur joc de fapta și elanurile mele...

Gest de eleganță rară, pe care n-a știut să-l aprecieze.

Viața rămăsese, pentru mine, stupidă ca o cucoană de mahala, care nu gustă o mîngîiere dacă nu i-o dărui odată cu o înjurătură calină.

Trebuia să mă îmbăt, să mă îmbăt crîncen, în fiecare noapte și să mă înfund prin casele de toleranță, ca s-o pot satisface. A doua zi mă trezeam cu amintiri pe care nu voiam să le recunosc, cu dezgust și mustrări.

Navigam, cu toate pînzele întinse, spre sinucidere.

Atunci mi-a apărut în cale Madona.

Am spus adio glumelor de la bodegă, cancanurilor din oraș, șvarțului și petrecerilor cu final obișnuit în paradisul fără pudicități al domnișoarei Tita de pe strada Năsturaș, o tînără doamnă cu păr negru în cărare la mijloc, cu sîni mici, cu nas obraznic și gropițe în obraz, care mînca numai boabe de struguri și colecționa fotografii obscene, numerotate în trei albume imense.

Mă întîmpina în prag, rîzînd, de cîte ori o vizitam.

— Octav, azi ne vom iubi ca la 156 !

O sărutam, pentru surpriză și deschideam albumul, să căutăm fotografia cu număr fatidic...

Cînd mi-a spus Madona, în cuibul cu spice și maci că jocul nostru cu dragoste nespusă se va sfîrși curînd cu o logodnă, am avut amîndoi un gînd, ca o flacără smulsă : să ne apărăm, să-l punem pe bătrîn în fața unui act brutal — ca un prag peste care nu trec visuri...

Așa ar fi fost logic — în logica vieții care clocotea, pentru întîia oară în noi, la fel.

Apropiam visul cu frăgezimi de album cu obscenități al domnișoarei Tita de pe strada Năsturaș.

Madona se părăsise în brațele mele.

Am șovăit...

Actul brutal ar fi jignit sentimentul imaculat.

Refuzam, pentru întîia oară, să calc în picioare tot ce mi se păruse frumos și bănuiam fără moarte în mine. Îndrăzneam să înfrunt viața, s-o sugrum în mine și s-o zvîrl înlături, ca pe un lucru de prisos, să fiu — pentru prima oară, o rotiță care nu ascultă comanda, în angrenajul com-

plex al destinelor umane : toate simple, toate înțelese, toate cu un rost.

Refuzam — deși eram sigur că o pierd pe Madona...

O imagine : nu știu dacă o păstrez dintr-o lectură oarecare ori o port în mine moștenire din alte vremi.

E undeva o țară, poate numai în închipuire, cu oameni care vor să moară frumos. Fiecare își face, pe malul rîului sfînt, un vas de lemn. Cînd își simte stăpîna cu aripi în apropiere, omul aprinde o lumină, căreia îi mărturisește ultimul gînd și cel mai frumos.

Lumina, în vasul de lemn, pleacă pe apă, să ducă, să împrăștie în lume gîndul frumos al insului care moare pe mal, privind — cu ochii din ce în ce mai împăienjeniți, cum se șterge în depărate flăcăruia sufletului...

În gestul cu care i-am întins-o pe Madona, imaculată, lui Ștefaniu, era o mărturisire pe malul rîului sfînt, pentru lumina din vasul meu de lemn.

Eu am împins-o pe Madona spre moarte, cu visul meu de dragoste mai presus de omenesc ! Visul tiranic al bătrînului a ucis-o.

Ne înșelam, amîndoi, că o iubim și ne apăram visul, cu egoism.

— Octav, acum ar fi inutil...

— Nu e lacrimă, amice ! Mi-a dat în ochi fum de la țigare...

Lupta, între mine și viață, se declarase fățiș. Rămăsesem, de la întîiul gest de nesupunere, un copil nesculta'tor, un îndărătnic ! Disprețuiam viața, cu toate adevărurile ei — o provocam cu cît o simțeam mai puternică.

Trăiam în visul meu de dragoste și alături de viață, așa cum îndrăznise să trăiască și să sufere, altăuri de poteca pentru pașii tuturor, Madona.

A fost un joc crîncen și adevărat.

Viața mă întîmpinase, ieri, așa cum mă așteptam s-o întîlnesc : cu patru ziduri de hotel boieresc, cu jerbele lui Mănăilă și toată mascarada înmormîntării.

Simplu, ca în orice poveste cu dragoste și moarte, ar fi fost natural să plîng cum se plînge în atari împrejurări,

să mă resemnez cu fiecare lacrimă în plus — să simt, cu fiecare lacrimă, cum se așterne, binefăcător, praful uitării.

Am avut tăria să rezist, să nu fiu veselă figură în tristul ceremonial, să ascund în mine orice urmă de durere — s-o păstrez : platoșe pentru mai tîrziu și armă.

Țigancă tînără cu bani de aur în coadele grele pe umeri, care fură suflete și le închide în zid, viața îmi furase umbra și o purta printre orășeni — umbră mizeră cu melon și galoși.

Am rîs, cu toate amărăciunile nod în gît și i-am întors spatele cu dezgust — așa cum pornisem ieri, alături, să hoinărim pe străzi lăturalnice.

Era o provocare în plus și cea din urmă.

Bestia sta la pîndă și în umbră, cu pumnii plini de noroi, să mi-l arunce în față și pe suflet.

Ne-a spus aseară grecoaica lui Iani că în clipa cînd s-a descoperit, pe catafalc, la picioarele Madonei, jerba cu trandafiri, gîndul meu a plutit senin și stăpîn în inimile tuturora. Pentru sentimentul acesta de purificare în dragoste erau pumnii cu noroi...

Viața făcuse un plan diabolic.

Mi-a surîs în ochii mici ai distinsului amic Mănăilă și m-a ademenit cu o petrecere... omagială și demnă. Am înțeles că îmi întinde o cursă, am rîs și am promis că voi veni la petrecere.

Rămăsesem dușmanul loial de oricînd.

Nu m-am ascuns niciodată de lovituri, chiar atunci cînd eram prea slab ca să le pot suporta fără murmur.

Rostogolul în pantă începuse cu întîiul pahar de vin.

Mă îngîndura și totuși mă amuza nespus domnișoara Firfirică. Ne zîmbeam, ca doi amici ce nu se văzuseră de mult. Ne recunoscusem : dușmanii de ieri și de oricînd...

Viața mă tentase odinioară în albumul cu obscenități al domnișoarei Tita din strada Năsturaș, acum era convinsă că mă cucerește cu o bluză roșie și un șir de mărgele ieftine.

Se demasca...

A fost și a rămas o mare naivă, ca orice femeie frumoasă și proastă.

Era așa de stîngaci jocul pe care îl încerca azi-noapte, că mi-a venit să rîd și am rîs, ascuns, în mine — un rîs pe care nici vinul, băut pahar după pahar, nu l-a stins.

Știam că viața e puternică și învinge, îndeobște, prin gafele pe care le face. Dar, cum ți-am spus, mă amuza așa de mult domnișoara Firfirică și era așa de stîngaci jocul, că mi-a fost milă de ea și n-am mai vrut să fiu atent la ce se petrece cu mine.

M-a lovit, murdară și lașă, cum o cunoscusem...

În timp ce eu rîdeam, răsturnat pe scaun, povestind cucoanelor aventuri de dragoste, cu scene crude care bucurau palmele mici și grăsune ale doamnei blonde ori mă lăfăiam — mai vinovat cu cît eram mai inconștient, între doamnele Hamparțun și Padulis, cum a văzut fata din mahalaua calicilor și așa cum numai albumul domnișoarei cu nas obraznic a putut să inventeze orgie phalică, bețivanii îmi călcau durerea în picioare iar Ștefaniu se împușca, în gest final de roman sentimental, pe mormîntul Madonei...

Viața !

Mărturisesc sincer că, cu toată scîrba pe care o încerc, o admir ! Se hotărîse, în sfîrșit, să nu se dezmintă, să zvîrle masca...

În loc să mă lase să mor în zăpada în care adormisem, la poarta cimitirului, viața m-a îngrijit în lacrimile domnișoarei Firfirică și în umărul de taur al restauratorului — m-a adus aici, să mă culce gol lîngă fata din mahalaua calicilor, să ducem mascarada — alta și mai dezgustătoare, pînă la capăt.

Ar fi fost prea frumos să mor ! Gestul final al procurorului ar fi rămas o simplă ispășire. Moartea mea : o aureolare în iubire...

Viața îl apărase pe Ștefaniu, își aureola sluga iar pe mine mă îndemna să sărut, cu toate gîndurile închinate,

gura care n-a uitat să-mi spună, peste cîteva secunde, tot ce am făcut azi-noapte — tot ce se întîmplase...

Domnişoara Firfirică povestea rîzînd. Întrezăream, însă, dincolo de rîsul ei nebunatec, rînjetul de gură strîmbă al vieţii ! Ca să nu îl mai văd, ca să nu îl mai simt în mine : ca o rugină — am zburat sticla în geamuri !

A fost o descărcare — o descătuşare.

Mă liniştisem ori trecusem dincolo de linişte, nu ştiu — dar mi se adunau gîndurile, le ascultam sub frunte : albine în neastîmpăr.

Speriată, fata se lipise de zid, tremurînd, cu cămaşa strînsă sub palme, la sîn. Era singura ei apărare : cămaşa de stambă...

Mă uitam la ea prin oglinda şifonierului. Începusem să apropii taina, să despart apele în jocul triplu pe care îl încercase viaţa, sub tustrele măşti ale destinului : Augusta, domnişoara Tita din strada Năsturaş, domnişoara Firfirică din mahalaua calicilor — măşti pe care le schimba uimitor de rapid şi ridicol de inutil.

Se făcuse lumină în mine — o lumină ca o cădere în cascadă. Prinsesem, în oglindă : viaţa, aşa cum apăruse azi-noapte lîngă mine, o recunoscusem în cămaşa de stambă pe care o strînsese fata la sîn, în surîsul de sfinx al bestiei de pe terasă, în jocurile repezi de priviri lăturalnice, priviri de animal prins în cursă — în funda care se desfăcuse şi căzuse, fluturat, între mine şi fată, ca o barieră.

O pironisem de zid, să nu-mi scape.

— Îmbracă-te !

O doream : domnişoară Firfirică guralivă şi în legănări de şolduri, roşie în obraz ca o paiaţă şi cu fundă albastră în părul cîrlionţi !

Fata a plîns, cu glas alb :

— Octav !

O mîngîiam, o ajutam să se îmbrace :

— Voi sfîşia în urmă boarfele vieţii de pe tine, fată cu imaculări de madonă în trup şi vei rămîne curată şi

nouă : *tu*, așa cum te presimt în mine — vei renaște în suferința care va smulge din carne demonul ascuns...

Viața apărea, mai obscenă cu fiecare boarfă de stambă pe trupul cu imaculări.

Stam, față în față, ne recunoscusem — dușmani : un OM și VIAȚA, viața care se răzbunase, care mă pălmuise cu amintiri ! Era la doi pași de mine : tremurînd, plîngînd...

O prinsesem în cursa ce mi-o întinsese !

Am apucat-o de păr și i-am mușcat buzele, țipat. I-am răsucit mîinile și am zvîrlit-o peste plapumă, am strivit-o sub mine — am stropit cu sîngele ei de fecioară pernele !

Rămăsese albă, crucificată, aici, între patru ziduri de hotel :

VIAȚA,

viața mea și-a tuturor, viața de oricînd și de pretutindeni ! O învinsesem, o batjocorisem, plătisem toate suferințele, toate lacrimile, toate morțile, toate ultragiile...

Însîngerată, bestia s-a tîrît la picioarele mele și mi-a lins mîna :

— Adoratule !

mi-a zis și s-a încolăcit pe mine, reptilă !

Era o izbîndă prea mare ca să nu rîd în oglinda șifonierului : tare, mai tare, tot mai tare...

Mă imaterializam, urcam — sfînt cu pajiște de nori sub sandale, demon încolăcit de bestia cu fundă iar rîsul meu despica mileniile, legînd sodoma întîiului incest legendar de odaia asta mizeră de hotel provincial, în care omul germina, pentru întîia oară, pîntecul sterp al unei cocote unice : viața...

GÎND NOU ÎN VISCOL

Viscol siberian, ca în ajun.

În gară nimeni.

Clopotul din pustiul peronului anunță : din-di-dong, din-do-ding, pentru «matinalul» de frontieră care luptă, ca ieri, cu răbufniri îndărătnice în pistoane, să despice furia albă spre gara mică departe.

Octav își ridică gulerul paltonului, merge grabnic pe lîngă ziduri, cu priviri speriate în urmă, trece ca un răufăcător printre vagoane și pornește, fugind, între linii — împins, gonit din urmă de viscol, spre trenul care se presimte duduind în pustiul de zăpadă.

Sandu, care ascultase spovedania lui Octav încremenit pe scaun, îl sfătuise :

— Stare deplorabilă de nervi ! Fugi acasă, cu primul tren și... liniște, multă liniște ! Altminteri...

Octav se împiedică în traverse și lunecă, rîde.

— Sandu e un prost ! Sandu nu e omul revelațiilor...

Mocanul nu înțelesese gîndul nou, deschis ca două porți minuscule de închisoare, în Octav. Nu știa că orice izbîndă revelatoare se plătește scump și fără întîrziere. Octav nu-i spusese că el, învingătorul, nu mai poate rămîne lîngă bestia crucificată, ca orice femeie de stradă, într-o cameră de hotel provincial.

Octav e omul de pe culme.

Acolo, sus, în fața prăpastiei care se cască : înainte, înlături, ca o gură de monstru cu colți imenși de stîncă, numai gestul temerar rămîne stăpîn !

Ar voi să fie Sandu lîngă el, acum, să-i strige în urechi, hohotind :

— Tu nu înțelegi, nu simți că orice întoarcere e imposibilă ?

Șoptit, i-ar destăinui apoi o nouă izbîndă :

— Eram acolo, în camera cu număr fatal, unde s-au mai sinucis doi ! Am avut tăria să evadez, să mă smulg dintre cele patru ziduri ce cîntau moarte, ca apele la drăgaică ! Eu nu mă sinucid ! Fac ultimul gest temerar și de scîrbă, de profundă scîrbă... zvîrl de pe suflet o povară cu care nu mai am ce face...

Semnalul de pe linie schimbă lumini.

Trenul se vede, bestie cenușie, departe...

Adunat tot în priviri, Octav s-a oprit între traverse.

Ascultă cum urcă în el, ca un cîntec robitor, ca o poruncă : du-du-pfiu, ti-ca-tac, du-du-pfiu...

Cîntecul unei nopți de suferință — toată suferința, pe care i-o întoarce trenul — ca o sfidare...

Octav simte în el scrîșniri și răsuciri de nervi. Cu un gest de voință, de eliberare, zvîrle paltonul de pe umeri și rupe gulerul care sufocă. Se simte ușor, așa cum merge, zîmbind, parcă fără să atingă pămîntul, în calea monstrului care duduie aproape și țipă, cu spaimă — spaimă pe care o fură și sugrumă viscolul.

Octav primește locomotiva în pumni și o face mototol printre traverse...

ISBN 973-9013-14-7
Director fondator : **Ion Deaconescu**
Tehnoredactare : **Mihai Cercel**

Dat la cules : 17.07.1991.
Apărut 1991. Coli de tipar : 11,5

Imprimeria „Oltenia" — Craiova
B-dul Ion Antonescu, nr. 102
Comanda nr. 225

EDITURA EUROPA

Proză a mahalalei de provincie, acest roman descrie într-o manieră expresionistă o succesiune de acțiuni ce se sustrag oricărei localizări, declanșate de tînărul Octav, sosit într-un oraș anonim spre a o vedea pe „madona cu trandafiri", femeie iubită cîndva, nefericită în căsnicia ce i-a fost impusă și care s-a sinucis din lipsă de afecțiune.

Autorul re-scrie tribulațiile sufletești ale tinerilor îndrăgostiți cît și o suită de secvențe carnavelești, cu protagoniști care reacționează bizar la ultimul gest al frumoasei „madone cu trandafiri".

ISBN 973-9013-19-8 Lei 120